

HANDBOK

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

Handbok för ett starkare
skydd för barn med fokus
på offer för människohandel

Manuskriptet till denna handbok färdigställdes i juli 2019.

Mycket av informationen om Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter finns tillgänglig på Internet, se FRA:s webbplats fra.europa.eu.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter är tillgänglig på internet via FRA:s hemsida (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-824-9	doi:10.2811/725693	TK-03-19-201-SV-C
PDF	ISBN 978-92-9474-805-8	doi:10.2811/696856	TK-03-19-201-SV-N

© Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter och Europeiska unionen, 2020

Omslagsteckningar: © FRA

Återgivning tillåten med angivande av källan.

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

Handbok för ett starkare
skydd för barn med fokus
på offer för människohandel

Förord

Vart fjärde registrerade offer för människohandel i EU är ett barn. Flickor och pojkar köps och säljs för att utnyttjas sexuellt, bl.a. i produktionen av barnpornografiskt material, för att tvingas tigga, begå brott eller för andra ändamål. Människohandeln sker till och inom EU, inte sällan i offrens hemländer. Majoriteten av offren är flickor och av de registrerade barnoffren kommer dubbelt så många från EU-länder som från länder utanför EU.

EU och dess medlemsländer ska enligt artikel 24 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna respektera, skydda och främja barnets rätt "till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd". Barn står fortfarande i centrum för EU:s agenda för att bekämpa människohandeln. Enligt EU-rätten har barn som fallit offer för människohandel rätt till särskilt skydd oavsett deras nationalitet och ställning, bl.a. tillgång till särskilt anpassade stödtjänster och ett starkare skydd i straffrättsliga förfaranden. Denna barnorienterade strategi har tagit form genom flera politiska program vars syfte har varit att förbättra skyddet och rehabiliteringen av barn.

I ett meddelande från 2017 om ökade insatser mot människohandel på EU-nivå förbinder sig Europeiska kommissionen att stödja rättstillämpare och myndigheter i EU-länderna i deras viktiga gemensamma arbete. Ett nära samarbete på alla nivåer – både inom och mellan länder – är avgörande för att skydda barnens rättigheter och se till att de får hjälp och stöd i form omsorg, vård och utbildning som tar hänsyn till deras ålder och kön.

I meddelandet från 2017 framhålls att det är en prioritet för EU att se till att alla offer identifieras och får rätt stöd och skydd. Men ytterst är målet naturligtvis att förhindra att denna typ av brottslighet förekommer överhuvudtaget. Detta förutsätter att vi ser, känns vid och talar om saker som ofta omges av tystnad. Syftet med denna handbok är att underlätta detta arbete.

Barn befinner sig i en särskilt utsatt situation. Utsatthet är dock inte något som i sig leder till människohandel. Drivkraften bakom människohandel är i stället de stora pengar som den genererar och efterfrågan på de tjänster som offren tvingas utföra. I dagens EU finns det många som använder flickor och pojkar som handelsvaror – och det sker ofta helt öppet. En rad olika aktörer i både lagliga och olagliga branscher tjänar på denna verksamhet. För att vi ska komma till rätta med denna skrämmande realitet måste vi därför även bekämpa den rådande kulturen av straffrihet

och ställa de ansvariga – de som exploaterar, utnyttjar och begår övergrepp – inför rätta.

Denna handbok har tagits fram av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) i nära samarbete med Europeiska kommissionen och inom ramen för det uppdrag som tilldelats EU-samordnaren för kampen mot människohandel. Syftet med handboken är att göra det lättare att uppnå de viktiga mål som sattes upp i meddelandet från 2017 om ökade insatser på EU-nivå mot människohandel i linje med den gemensamma åtagandeförklaring om att bekämpa människohandel som undertecknades av tio EU-organ 2018. Att arbeta tillsammans för att utrota denna brottslighet och se till att offren kan utöva sina rättigheter är och förblir vår viktigaste uppgift och skyldighet gentemot offren.

Dr. Myria Vassiliadou
EU-samordnare för kampen
mot människohandel

Michael O'Flaherty
Direktör för Europeiska unionens
byrå för grundläggande rättigheter (FRA)

Innehåll

FÖRORD	3
HUR SKA HANDBOKEN ANVÄNDAS?	9
HANDBOKENS TILLÄMPNINGSSOMRÅDE	13
DEL 1: REGELVERK PÅ BARNSKYDDSSOMRÅDET	23
1.1 Rättslig ram	23
1.2 Barnrättsprinciper	30
1.3 Integrerade barnskyddssystem	31
DEL 2: 10 NÖDVÄNDIGA SKYDDÅTGÄRDER	35
Åtgärd 1: Upptäcka, identifiera och slussa barnet vidare	39
Åtgärd 2: Utse en förmyndare	49
Åtgärd 3: Höra barnet	52
Åtgärd 4: Bedöma vad som är bäst för barnet	61
Åtgärd 5: Samordna alla aktörer inom EU-landet	65
Åtgärd 6: Tillgodose skyddsbehov	73
Åtgärd 7: Fastställa jurisdiktion och upprätta transnationellt samarbete	82
Åtgärd 8: Ge barnet stöd i rättsliga förfaranden	99
Åtgärd 9: Fastställa och genomföra varaktiga lösningar	108
Åtgärd 10: Kontrollera barnets välbefinnande	115
BILAGA 1: RÄTTLIGA HÄNVISNINGAR	118
BILAGA 2: ETT URVAL AV LITTERATUR OCH RÄTTSPRAXIS	122
BILAGA 3: KONTAKTFÖRTECKNING	129
BILAGA 4: ÖVERSIKT ÖVER VAD ANSVARIGA ORGAN BÖR GÖRA	130

Figurer och tabeller

Figur 1:	Vilka barn handlar handboken om?.....	13
Figur 2:	Antal registrerade barn som fallit offer för människohandel 2015–2016 och de fem EU-länder som haft flest fall.....	18
Figur 3:	Möjliga risker om barn rutinmässigt skickas tillbaka till det EU-hemland som de kommer ifrån.....	20
Figur 4:	Relevanta instrument	24
Figur 5:	10 åtgärder för att hjälpa barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel	36
Figur 6:	Schengenområdet, mars 2019.....	42
Figur 7:	Förmyndarens befogenheter.....	51
Figur 8:	Informera och ta hänsyn till barnets åsikter i samtliga 10 åtgärder...	53
Figur 9:	Faktorer som måste beaktas för att bedöma barnets bästa	64
Figur 10:	Regler för fastställande av jurisdiktion i barnskyddsärenden.....	84
Figur 11:	Interimistiska åtgärder enligt artikel 20 i Bryssel IIa-förordningen...	86
Figur 12:	Exempel på interimistiska och icke-interimistiska åtgärder	87
Figur 13:	Grupper som kan delta i samarbetet inom och mellan länder	88
Figur 14:	Tillämpningsområde för den allmänna dataskyddsförordningen (GDPR) och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning.....	97
Tabell 1:	Barnrättsprinciper i internationella rättsakter och EU-rättsakter	30
Tabell 2:	Rätt till information i relevant EU-lagstiftning.....	53
Tabell 3:	Uttryckliga hänvisningar till kön i relevant EU-lagstiftning.....	55
Tabell 4:	Hänvisningar i internationella och regionala rättsakter samt EU-rättsakter	74
Tabell 5:	Skyddsåtgärder i EU-lagstiftningen för barnoffer i straffrättsliga förfaranden.....	101

Hur ska handboken användas?

Handboken har utarbetats av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) i samarbete med Europeiska kommissionens EU-samordnare för kampen mot människohandel. Den är det konkreta resultatet av en åtgärd som utlovades i [meddelandet från december 2017](#) om ökade insatser mot människohandel på EU-nivå och utgår från det gemensamma uttalande om att bekämpa människohandel som undertecknades av tio EU-organ 2018.

FRA kartlade EU-ländernas praxis och diskuterade resultaten med en expertgrupp. Diskussionerna ledde till att ett antal nyckelområden identifierades där en uppsättning mer strukturerade riktlinjer kan vara till nytta. Baserat på experternas rekommendationer arbetade FRA sedan fram de viktigaste punkterna i denna handbok. Handbokens kvalitet bedömdes vid ett andra expertmöte i november 2018 som hölls under ledning av Eurojust i Haag. Bland experterna fanns domare, åklagare och företrädare för centralmyndigheter som utsetts enligt Bryssel IIa-förordningen samt intressenter från det civila samhället, internationella organisationer, Eurojust, Europol och Europeiska kommissionen. Under hela processen beaktades även synpunkter från andra håll, bl.a. de som inkom efter en riktad begäran till EU:s plattform för det civila samhället och e-plattformen mot människohandel, samt från personer som arbetar med barnrättsfrågor.

Handboken riktar sig till personer som i sitt arbete kan komma i direkt kontakt med barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel. Det handlar i regel om barn som är EU-medborgare och därför har rätt att röra sig fritt inom EU.

Handboken kan vara användbar för bl.a. brottsbekämpande myndigheter, socialarbetare, hälso- och sjukvårdspersonal, barnskyddsansvariga, förmyndare, domare, advokater, civilsamhällesorganisationer som arbetar med barnskyddsfrågor, konsulär personal eller personal vid de centralmyndigheter som utsetts enligt Bryssel IIa-förordningen (rådets förordning (EG) nr 2201/2003), samt andra som kommer i kontakt med barn som fallit offer för människohandel. Handboken kan även vara till hjälp för relevanta aktörer som utarbetar lagstiftning, rutiner och protokoll, och/eller upprättar samarbetsstrukturer inom och mellan EU-länder.

I handboken behandlas uppdrag och ansvarsområden för en lång rad olika aktörer och det ges förslag på hur samarbetet kan stärkas inom och mellan EU-länderna. Den beskriver också vilket stöd som erbjuds av relevanta EU-organ.

Handboken består av två delar. I inledningen beskrivs handbokens användningsområde och syfte.

- **Del 1** beskriver gällande regelverk när det gäller skyddet av barn som står utan föräldraomsorg och/eller är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel. Här anges också de fyra grundläggande principer för skyddet av barn som härrör från FN:s konvention om barnets rättigheter. Det framhålls att alla åtgärder som vidtas för att skydda de barn som denna handbok handlar om måste vara en integrerad del av det nationella barnskyddssystemet. Del 1 innehåller allmänna riktlinjer för de åtgärder som beskrivs i del 2.
- **Del 2** utgör handbokens huvudinnehåll. De 10 åtgärder som beskrivs i del 2 är praktiska förslag på hur dessa barn kan skyddas från det att de upptäcks fram till dess att en varaktig lösning kan tillämpas och följas upp.

Det finns textrutor i handboken som har följande symboler:

- Citat: citat från juridiska dokument och policydokument.
- Om du vill veta mer: fördjupningsmaterial och forskning.
- Praktiska verktyg: praktiska hjälpmedel som handböcker, checklistor etc.

Fler resurser finns i bilagorna, däribland referenser, litteratur, kontaktlistor och en översikt över olika organs och enskilda personers ansvarsområden i EU-länderna.

Nyckeltermmer

Barn: ett barn är "varje person som är under 18 år".

Källa: Artikel 2.6 i EU:s direktiv mot människohandel (2011/36/EU). Se även artikel 1 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

Vid osäkerhet om ålder ska personen förutsättas vara ett barn: "Om det råder osäkerhet om åldern [på offret] och om det finns skäl att tro att personen är ett barn, ska [...] denna person [förutsättas] vara ett barn så att personen erhåller omedelbar tillgång till hjälp, stöd och skydd."

Källa: Artikel 13.2 i EU:s direktiv mot människohandel (2011/36/EU).

Offer för människohandel: med "offer för människohandel" avses en person som varit utsatt för människohandel enligt definitionen i artikel 2 i *EU:s direktiv mot människohandel* (2011/36/EU).

Människohandel: i *EU:s direktiv mot människohandel* (2011/36/EU) definieras "människohandel" som "[r]ekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer, inbegripet utbyte eller överföring av kontroll över dessa personer, genom hot om eller användning av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta situation eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person".

Utnyttjande: "Utnyttjande ska omfatta åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuell exploatering, tvångsarbete eller tvångstjänster, inklusive tiggeri, slaveri eller slaverilikhande förhållanden, trälldom, utnyttjande av brottslig verksamhet eller avlägsnande av organ."

När en sådan handling "involverar ett barn ska det vara ett straffbelagt människohandelsbrott, även om inget av de medel som anges i punkt 1 har använts".

Källa: Artikel 2 i EU:s direktiv mot människohandel (2011/36/EU).

Registrerade offer för människohandel: identifierade och förmodade offer för människohandel.

Med "identifierade offer" avses personer som formellt har identifierats som offer för människohandel av relevant myndighet i ett EU-land.

"Förmodade" eller "potentiella" offer för människohandel är personer som uppfyller kriterierna i direktiv 2011/36/EU men som inte formellt har identifierats av relevant myndighet som offer för människohandel eller som har vägrat att formellt eller rättsligt låta sig identifieras som offer för människohandel.

Källa: Europeiska kommissionen, Data collection on trafficking in human beings in the EU (Datainsamling om människohande), 2018, s. 13.

Barn i behov av skydd: "Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö, ska ha rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida."

Källa: Artikel 20.1 i konventionen om barnets rättigheter.

Barn som står utan föräldraomsorg: ett barn som inte får omsorg dygnet runt av minst en förälder, oavsett skäl och omständigheter.

Källa: UN Guidelines for the Alternative Care of Children, punkt 29.

Förmyndare: en oberoende person som ska se till barnets bästa och allmänna välbefinnande och som för detta ändamål kompletterar barnets begränsade rättskapacitet. Förmyndaren fungerar som barnets rättsliga företrädare i alla förfaranden på samma sätt som en förälder företräder sitt barn.

Källa: Kommittén för barnets rättigheter, General Comment No 6 (allmän kommentar nr 6), punkt 33.

Varaktig lösning: en heltäckande, säker och långsiktig lösning är en lösning som så långt det är möjligt ser till barnets bästa och välbefinnande på lång sikt och som i detta hänseende är hållbar och säker. Målet bör vara att se till att barnet kan växa upp och nå vuxen ålder i en miljö som tillgodoser hans eller hennes behov och respekterar hans eller hennes rättigheter enligt konventionen om barnets rättigheter.

Källa: FN:s kommitté för skydd av migrantarbeters och deras familjers rättigheter och kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 3 (2017) och allmän kommentar nr 22 (2017) om de allmänna principerna rörande barns mänskliga rättigheter inom ramen för internationell migration, punkt 32 j.

Centralmyndigheter: organ som utses av varje EU-land för att stödja samordningen i samband med genomförandet av Bryssel IIa-förordningen.

Källa: Bryssel IIa-förordningen (EG) nr 2201/2003, artiklarna 53–55.

Europeiska kommissionens EU-samordnare för kampen mot människohandel har tagit fram en praktisk sammanställning av termer som rör människohandel. För mer information, se *Key concepts in a nutshell*.

Handbokens tillämpningsområde

Det finns ingen gemensam EU-strategi för hur man ska hantera fall där barn står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel. Syftet med denna praktiska handbok är att göra det lättare att

- upptäcka barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd,
- utforma nödvändiga skydds- och stödåtgärder,
- bedöma vad som är bäst för barnet, och
- tillämpa en varaktig lösning.

Det är viktigt att i beslut om vård och omsorg ta hänsyn till barns särskilda behov utifrån bl.a. deras ålder, kön och bakgrund. Handboken behandlar människohandel med barn utifrån ett könspecifikt och barnorienterat perspektiv som tar hänsyn till konsekvenserna av den specifika form av utnyttjande som offren utsatts för.

Vilka barn handlar det om?

Det handlar om barn som uppfyller **samtliga tre kriterier** i figur 1.

Figur 1: Vilka barn handlar handboken om?

Anm. EU = Europeiska unionen, EES = Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och CH = Schweiz.

Källa: FRA, 2019

Barn som befinner sig i ett annat EU-land än det egna

Handboken handlar om barn som befinner sig i **ett annat EU-land än deras hemland**. Barnen är i de flesta fall EU-medborgare. Ibland har de fast uppehållstillstånd i ett EU-land.

Människohandel med barn kan äga rum inom ett EU-land, utan att några gränser har korsats, och många av principerna och åtgärderna i handboken är relevanta även för sådana fall.

Barn i behov av skydd, däribland barn som fallit offer för människohandel

Handboken handlar om barn som är i **behov av skydd**. Den ska vara till stöd i insatserna för att ta itu med och förhindra människohandel med barn. För att göra detta måste man anlägga ett större perspektiv. Handboken omfattar därför inte bara barn som har identifierats som, eller antas vara, **offer för människohandel**. Den omfattar även barn som befinner sig i ett annat EU-land än det egna och som kan ha utsatts för människohandel men inte har identifierats som sådana, eller barn som löper högre risk att utsättas för människohandel. I handboken kallas de för "barn som är i behov av skydd".

Barn som påträffas i ett annat EU-land än det egna "är i behov av skydd" om de saknar förutsättningar för den "levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling" enligt [konventionen om barnets rättigheter](#) (artikel 27). De kanske saknar tillgång till hälso- och sjukvård, arbetar under olämpliga förhållanden, inte går i skolan, utnyttjas sexuellt eller tvingas titta eller begå småbrott. De kan också vara hemlösa eller bo på gatan.

Barn som står utan föräldraomsorg

Handboken fokuserar på **barn som står utan föräldraomsorg**. Det finns i princip två scenarier där barn kan berövas sin familjemiljö: 1) Barnet har inga föräldrar, dvs. är föräldralöst, har övergetts av sina föräldrar, är ensamkommande eller har skilts från sina föräldrar och/eller vårdnadshavare i det land där barnet upptäckts. 2) Barnets föräldrar har fråntagits sitt föräldraansvar på grund av övergrepp eller vanvård, till exempel om de varit delaktiga i utnyttjandet av barnet eller i människohandel med barn.

Bara vissa delar av handboken är relevanta för barn med medföljande föräldrar. Myndigheterna måste till exempel vidta åtgärder för att upptäcka ett barnoffer, fastställa barnets identitet, höra barnet och bedöma barnets bästa. De måste också hitta en varaktig lösning som tar hänsyn till föräldrarnas roll i människohandeln, var föräldrarna befinner sig och eventuella domstolsbeslut som ändrar vårdnaden av barnet eller begränsar föräldrarnas rättigheter.

Vad handboken inte handlar om

Enligt artikel 2 i konventionen om barnets rättigheter är EU-länderna skyldiga att skydda barn oavsett deras ställning. I [General Comment No 6](#) (allmänna kommentar nr 6) erinras det om att staternas skyldighet att skydda barn inom sin jurisdiktion inte bara gäller "barn som är medborgare i en konventionsstat utan [...], om inget annat föreskrivs i konventionen, [...] samtliga barn – inklusive asylsökande barn, flyktingbarn och migrerande barn – oavsett nationalitet, immigrationsstatus och eventuell statslöshet". Även om vissa av åtgärderna och förslagen i denna publikation kan användas för flera kategorier av barn som är i behov av skydd är handboken som helhet inte avsedd för följande kategorier av barn:

Barn som bryter mot lagen

Barn som har begått brott ska behandlas i enlighet med EU-landets rättsordning för ungdomsbrottslighet som måste respektera de garantier som fastställs i direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden (2016/800/EU).

Barn som söker asyl eller omfattas av återvändandeförfaranden och som inte är medborgare i ett EU-land, EES-land eller Schweiz

I EU:s regelverk för asyl och återvändande regleras skyddet för ensamkommande barn som ansöker om eller har beviljats internationellt skydd eller som omfattas av återvändandeförfaranden. Regelverket innehåller bestämmelser och garantier vad gäller omedelbart tillhandahållande av skydd och omsorg. När asylsökande flyttar från ett EU-land till ett annat är det [Dublinförordningen](#) (förordning (EU) nr 604/2013) som avgör vilket EU-land som ska pröva deras ansökan och därmed ge dem det skydd och den omsorg som de behöver. De skyddsåtgärder som föreskrivs i EU:s asyl- och migrationslagstiftning är i regel inte tillämpliga på EU-medborgare.

OM DU VILL VETA MER

Handbok om europeisk rätt

FRA har tillsammans med Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) gett ut en handbok om europeisk rätt rörande asyl, gränser och invandring. Handboken riktar sig till personer i EU-länderna som arbetar med dessa frågor. Den presenterar på ett överskådligt sätt EU:s lagstiftning och såväl Europadomstolens som Europeiska unionens domstols rättspraxis. Ett kapitel handlar om personer med särskilda behov, däribland ensamkommande barn. Handboken finns tillgänglig på 25 språk och det finns en särskild version som är anpassad till den schweiziska lagstiftningen.

För mer information, se *Handbok om europeisk rätt rörande asyl, gränser och invandring, 2014*.

Varför behövs det en handbok om barn som kommer från EU-länder?

EU-rätten om skydd för brottsoffer och om förhindrande och bekämpning av människohandel omfattar alla, oavsett nationalitet. Det finns ingen enhetlig strategi för hur man ska hantera fall där barn står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel.

I kommissionens meddelande [Rapport om uppföljningen av EU:s strategi för utrotande av människohandel och ytterligare konkreta åtgärder](#) (december 2017) fick kommissionen och FRA i uppdrag att ta fram "praktisk vägledning för att förbättra samarbetet mellan byråerna och länderna i syfte att förebygga handel med barn i EU, säkerställa skydd för barnoffer, hitta hållbara lösningar och trygga deras rättigheter enligt EU-rätt och internationell rätt".

Många andra EU-rättsliga åtgärder som skyddar barn gäller dock bara personer som inte är medborgare i ett EU-land, EES-land eller Schweiz. Det finns alltså en lucka. Det finns tre goda skäl till varför det är meningsfullt att ta fram en särskild handbok om barn som kommer från EU-länder:

1. EU-medborgare och många personer med uppehållstillstånd får röra sig fritt inom EU

EU-medborgare får röra sig fritt inom EU enligt artikel 3.2 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), artiklarna 20.2 a och 21 i avdelning IV i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 45 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. EU-medborgare har rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom EU-länderna, men i EU-rätten fastställs vissa begränsningar och villkor. Geografiskt omfattar den fria rörligheten även Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz i enlighet med de avtal som har ingåtts med EES och Schweiz. Enligt [direktivet om fri rörlighet](#) (2004/38/EG) omfattas EU-medborgare som uppehåller sig i ett annat EU-land än det egna i högst tre månader inte av några krav på registrering. Enligt artikel 21 i [Schengenkonventionen](#) får även personer med uppehållstillstånd utfärdad av ett EU-land röra sig fritt under högst tre månader på övriga EU-länders territorium, vilket innefattar alla EU-länder och Schengenassocierade länder, med undantag för Irland och Storbritannien. Avsaknaden av gränskontroller inom Schengenområdet och de milda registreringskraven innebär att EU-medborgare och personer med uppehållstillstånd utfärdad av ett EU-land kanske aldrig kommer i kontakt med myndigheterna och därmed inte kan identifieras som offer för

människohandel. Överföringen av sådana personer till det EU-land som de kommer ifrån går dessutom snabbt om man jämför med de rättssäkerhetsgarantier som ställs kring återsändandet av tredjelandsmedborgare.

2. Skyddsåtgärder har främst anknytning till EU:s asyl- och migrationslagstiftning

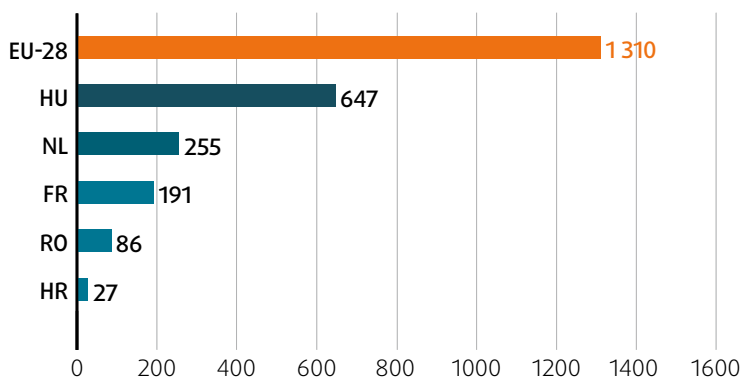
De skyddsåtgärder som fastställs i EU:s asyl- och migrationslagstiftning gäller i regel inte EU-medborgare. Enligt protokoll nr 24 till EU-fördraget och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt om asyl för medborgare i Europeiska unionens medlemsstater ska EU-länderna betraktas som säkra ursprungsländer. Det betyder att ansökningar om internationellt skydd som inges av EU-medborgare (med vissa undantag) inte prövas. Skyddsåtgärderna i artikel 10 i återvändandedirektivet (direktiv 2008/115/EG) om återvändande och avlägsnande av ensamkommande barn gäller bara personer som inte är medborgare i ett EU-land, EES-land eller Schweiz. Detsamma gäller de förenklade klagomålsförfarandena enligt artiklarna 9 och 13 i direktivet om sanktioner mot arbetsgivare (direktiv 2009/52/EC) för olagligt anställda barn. Flera av de verktyg som tagits fram för barnmigranter gäller barn som kommer från tredjeländer och är inte – eller bara i begränsad utsträckning – tillämpliga på barn som kommer från EU-länder.

3. Människohandeln med barn sker ofta inom EU

Flickor och pojkar köps och säljs fortfarande inom EU. De utnyttjas sexuellt, till exempel i produktionen av material som visar sexuella övergrepp mot barn (framför allt flickor), tvingas tigga eller begå brott, samt för andra ändamål.

Enligt Europeiska kommissionens andra rapport om framsteg i kampen mot människohandel (2018) och 2018 års publikation om insamling av uppgifter om människohandeln i EU (*Data collection on trafficking in human beings in the EU*) (tabell 3.8.8), utgjorde barn 23 procent av alla offer som registrerades i EU under åren 2015–2016. Av 2 206 registrerade barnoffer var 1 310 EU-medborgare – och mer än 84 procent av dessa var flickor. De fem EU-länder som låg i topp som ursprungsländer för registrerade barnoffer var Ungern (647), Nederländerna (255), Frankrike (191), Rumänien (86) och Kroatien (27) (figur 2). Uppgifterna gäller barn som varit i kontakt med myndigheter och andra organisationer och det finns skäl att tro att det finns ett stort mörkertal.

Figur 2: Antal registrerade barn som fallit offer för människohandel 2015–2016 och de fem EU-länder som haft flest fall

Källa: Europeiska kommissionen, 2018 [Data collection on trafficking in human beings in the EU, tabell 3.8.8]

Även om kommissionen inte har någon statistik över den etniska bakgrunden hos personer som faller offer för människohandel har rapporter från EU-länderna visat att romer är särskilt utsatta, framför allt kvinnor och barn som ofta utnyttjas av släktingar. Europol – som är EU:s brottsbekämpningsorgan – beskrev i sin lägesrapport *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the EU* (2018) romska barn som särskilt utsatta. Europeiska kommissionens undersökning av högriskgrupper när det gäller människohandel (*European Commission's study on high-risk groups for trafficking*) visar på en ökad förekomst av barnäktenskap, medan offer och gärningsmän till övervägande delen kommer från vissa romska grupper. Expertgruppen för åtgärder mot människohandel (GRETA) övervakar genomförandet av Europarådets konvention om bekämpande av människohandel och rapporterar även fall där handel bedrivs med romska flickor för tvångsgifte.

Riskerna med snabba överföringar till barnets hemvistland

EU-länderna brukar tillämpa någon av följande tre metoder när barn påträffas som tros komma från ett EU-land, som står utan föräldraomsorg och som anses vara i behov av skydd:

1. De flesta EU-länder tillämpar en *ad hoc*-lösning i varje enskilt fall, vilket normalt innebär att barnet – efter en inledande kontakt med konsulära myndigheter – snabbt

och rutinmässigt skickas tillbaka till det EU-land där han eller hon är medborgare eller har sin hemvist.

2. Några EU-länder har mer strukturerade lösningar som baseras på samarbetsramen i [Bryssel II-förordningen](#) (förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar) och där en mer ingående bedömning görs av situationen. EU-länderna anser dock att denna mekanism är för tidskrävande.
3. Några EU-länder har använt bilaterala avtal mellan två EU-länder för att säkerställa samarbete i fråga om överföringen av barn.

Det som är praxis i de flesta EU-länder – dvs. att snabbt överföra barnet till det EU-land där barnet har sin hemvist – baseras på antagandet att alla EU-länder i princip är säkra. Denna praxis utgår dessutom rent allmänt från barnets rätt att bo hos sina föräldrar, såvida detta inte är oförenligt med barnets bästa enligt artikel 9 i [konventionen om barnets rättigheter](#).

Även om barnets rätt att bo hos sina föräldrar är viktig måste myndigheterna först se till att det är säkert för barnet att återvända till sin familj. För att åtgärderna ska vara långsiktiga och för att försöka hitta en varaktig lösning måste alla insatser föregås av en individuell bedömning av barnets särskilda omständigheter, däribland de omständigheter som ledde till att barnet hamnade i en situation utan föräldraomsorg och i behov av skydd. En bedömning måste även göras av familjen för att fastställa om det överhuvudtaget är lämpligt att barnet återvänder till den. Det kan finnas fall där familjen varit ansvarig för situationen, till exempel genom att ha "bjudit ut" barnet till människohandlaren, ha utnyttjat barnet fysiskt, psykiskt eller sexuellt eller kastat ut barnet från hemmet.

När det gäller människohandel inom EU framhåller Europol att familjen ofta har en aktiv roll i utnyttjandet av barnen. I vissa fall utsätts barnet ensamt för människohandel. I andra fall är föräldrarna tillsammans med barnet, antingen som offer eller som gärningsmän.

Människohandel med barn inom EU: föräldrarnas delaktighet

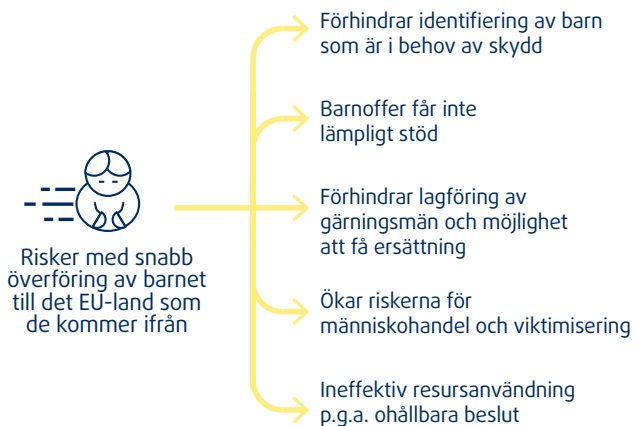
”En av de allvarligaste aspekterna av denna företeelse är familjens roll. Europol tar regelbundet emot underrättelser om att barn säljs av sina föräldrar till kriminella nätverk, som drar nytta av familjernas fattigdom. I andra fall är föräldrarna själva involverade i människohandeln och utnyttjandet av de egna barnen.”

Europol situation report: Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union, 2018, s. 8.

Automatisk och snabb överföring utan en tillräcklig bedömning av omständigheterna medför andra risker, vilket framgår av figur 3. Barn kan till exempel placeras där de utsattes för övergrepp eller människohandel och därmed riskera att bli offer på nytt. En snabb överföring kan också undergräva insamlingen av bevis i ett ärende som rör människohandel och därmed försvåra lagföringen av gärningsmannen/gärningsmännen eller leda till att barnet inte får lämpligt stöd och skydd.

För att åtgärderna ska vara långsiktiga och för att försöka hitta en varaktig lösning måste alla insatser föregås av en individuell bedömning av barnets särskilda omständigheter, däribland de omständigheter som ledde till att barnet hamnade i en situation utan föräldraomsorg och/eller i behov av skydd.

Figur 3: Möjliga risker om barn rutinmässigt skickas tillbaka till det EU-hemland som de kommer ifrån

Källa: FRA, 2019

Myndigheter bör förhindra att barn som skickats tillbaka till det EU-land som de kommer ifrån utsätts för människohandel på nytt – genom att handlas tillbaka till det EU-land där de påträffades eller till ett annat EU-land – och därmed återigen hamna i en situation där de behöver skydd. Långsiktiga åtgärder är också en garanti för att EU-länderna använder sina offentliga mänskliga och ekonomiska resurser på ett effektivt sätt.

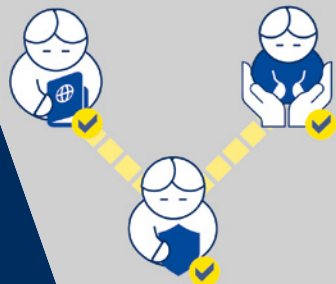
I denna handbok ligger fokus på att i ett tidigt skede bedöma vad som är bäst för barnet och verka för åtgärder som är bättre anpassade till barnet och som är långsiktigare.

→ [Bilaga 2](#) innehåller en icke-uttömmande förteckning över rapporter med information om barn som fallit offer för människohandel eller som på annat sätt utnyttjas av kriminella grupper.

Del 1: Regelverk på barnskyddsområdet

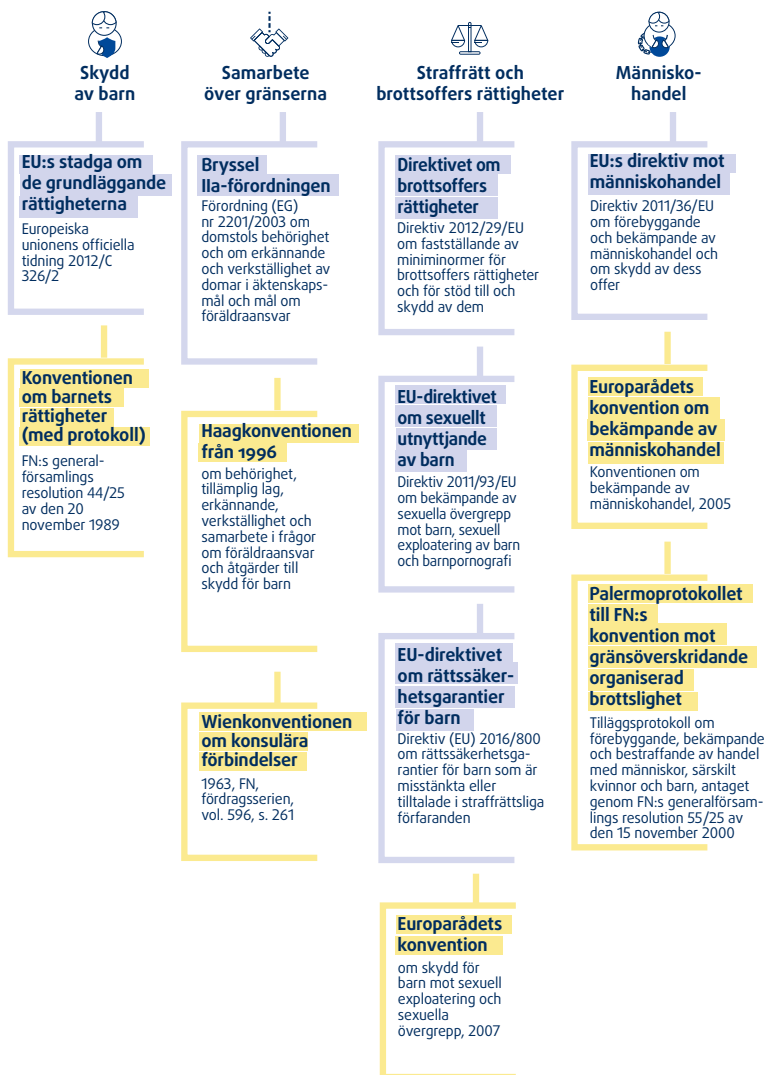

I del 1 beskrivs de regler och principer för skyddet för barn som ligger till grund för handboken. Det finns flera internationella och europeiska rättsliga instrument som behandlar skyddet för barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna. De fyra barnskyddsprinciper som slås fast i FN:s [konvention om barnets rättigheter](#) bör vara vägledande vid genomförandet av de åtgärder som föreslås i del 2. Alla åtgärder som vidtas för att hjälpa barn måste ingå i ett heltäckande barnskyddssystem på nationell nivå.

1.1 Rättslig ram

I det här avsnittet beskrivs kortfattat de viktigaste rättsliga instrument som ligger till grund för de råd som ges i denna handbok. Utöver allmänna barnskyddsbestämmelser kan olika rättsområden vara tillämpliga på skyddet av barn i gränsöverskridande fall. De kan delas in i tre kategorier: instrument för att främja samarbete över gränserna, instrument för att skydda brottsoffer, och instrument för att bekämpa människohandel. En översikt över de olika instrumenten ges i [figur 4](#).

Figur 4: Relevanta instrument

Anm. EU-rättsliga instrument i blått. En översyn görs för närvarande av Bryssel IIa-förordningen, och den nya texten presenteras eventuellt 2019.

Källa: FRA, 2019

→ En fullständig förteckning över relevanta bindande och icke-bindande instrument finns i bilaga 1: Rättsliga hänvisningar.

1. Allmänna instrument om skydd av barn

De två övergripande dokument som innehåller allmänna barnskyddsbestämmelser är EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och FN:s konvention om barnets rättigheter.

- I [EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna](#) fastställs i artikel 24 att barn har rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd och att de fritt ska kunna uttrycka sina åsikter. Dessa åsikter ska beaktas i förhållande till deras ålder och mognad (artikel 24.1). Alla åtgärder som rör barn ska sätta barnets bästa i främsta rummet (artikel 24.2) och alla barn har rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna (artikel 24.3). Människohandel är förbjudet enligt artikel 5.3.
- I [Konventionen om barnets rättigheter](#), som alla EU-länder har ratificerat, garanteras en rad medborgerliga, kulturella, ekonomiska, politiska och sociala rättigheter specifikt för barn. Enligt konventionen är EU-länderna skyldiga att skydda barn från våld, övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp (artikel 19). Artikel 20 garanterar särskilt skydd och stöd för barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö. Konventionen föreskriver även skydd mot utnyttjande, inklusive sexuellt utnyttjande (artiklarna 34–36), och en skyldighet att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för utnyttjande, övergrepp eller vanvård (artikel 39). Dessa rättigheter gäller alla barn i konventionsstaternas jurisdiktion. I [det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi](#) fastställs ytterligare definitioner och skyddsåtgärder.

OM DU VILL VETA MER

FN:s riktlinjer om ensamkommande barn

FN:s kommitté för barnets rättigheter, dvs. det tillsynsorgan som inrättades genom konventionen om barnets rättigheter, har fastställt riktlinjer för behandlingen av ensamkommande barn i sin allmänna kommentar nr 6. Den lyfter fram barnens särskilda behov och behandlar sådant som inledande bedömning, utseende av en förmyndare, familjeåterförening, varaktiga lösningar och åtgärder för att förhindra att barnen utsätts för människohandel på nytt. Kommitténs allmänna kommentarer är inte rättsligt bindande men ger riktlinjer för hur bestämmelserna i konventionen ska tolkas.

För mer information, se [General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin](#) (allmän kommentar nr 6 om

behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet), 2005.

2. Instrument som ska främja gränsöverskridande samarbete

Genom [Bryssel IIa-förordningen](#) (förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar) upprättas ett gemensamt rättsområde inom EU. Förordningen är tillämplig på alla civilrättsliga frågor om "tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar" (artikel 1 b). Enligt skäl 5 omfattar förordningen "alla avgöranden om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet". Det betyder att förordningen omfattar sådant som vårdnad, förmyndarskap, skydd för barnet i samband med frågor om egendom, placering och familjevård. EU-domstolen har tolkat begreppet "civilrättsliga frågor" så, att det omfattar åtgärder som ur ett EU-lands rättsliga perspektiv omfattas av offentlig rätt, till exempel beslut om att omhänderta och placera ett barn utanför det egna hemmet (C-435/06). Förordningen gäller dock inte bara domstolsbeslut, utan alla beslut som fattas av en myndighet som är behörig i ärenden som faller inom förordningens tillämpningsområde, vilket innefattar sociala myndigheter och myndigheter som ansvarar för skyddet av barn.

Enligt artikel 2.3 är förordningen tillämplig på alla EU-länder utom Danmark. Det betyder att alla beslut som fattas av behöriga myndigheter inom EU måste erkännas och verkställas enligt en gemensam uppsättning regler. Förordningen har därför en central roll när det gäller skyddet av barn inom EU i ärenden som rör mer än ett EU-land.

Enligt artikel 1.3 g och skäl 10 är [Bryssel IIa-förordningen](#) inte tillämplig på "åtgärder som vidtas till följd av brottsliga gärningar som har begåtts av barn". EU-domstolen har betonat att förordningen inte omfattar frihetsberövanden av barn som är påföljder för brott, men däremot gränsöverskridande placering av barn på slutna institutioner för terapeutisk vård eller utbildning (se domstolens dom i mål C-92/12 PPU, punkterna 65-66).

Alla EU-länder är parter i [Haagkonventionen från 1996](#) om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn (Haagkonventionen från 1996).

Inom EU har [Bryssel IIa-förordningen](#) företräde framför [Haagkonventionen från 1996](#) om barnet i fråga normalt har sin hemvist i ett EU-land och ärendet rör en fråga som omfattas av förordningen. Omvänt gäller att Haagkonventionen från 1996 är tillämplig om det inte kan fastställas att barnet har sin hemvist i ett EU-land men uppehåller

sig i ett EU-land. Förordningen har alltid företräde i samband med erkännande och verkställighet av domar som har fattats i andra EU-länder (artikel 61 i förordningen).

Den största skillnaden mellan [Bryssel IIa-förordningen](#) och [Haagkonventionen från 1996](#) är att Bryssel IIa-förordningen inte innehåller några bestämmelser om tillämplig lag, vilket däremot är fallet med Haagkonventionen från 1996. Om det är oklart vilken lag som är tillämplig ska därför konventionen gälla (artiklarna 15–22).

År 2016 inleddes en översyn av [Bryssel IIa-förordningen](#) som kommer att slutföras sommaren 2019. Den uppdaterade texten stärker vissa av de bestämmelser som tas upp i denna handbok.

[Wienkonventionen om konsulära förbindelser](#) innebär slutligen att konventionsstaterna är skyldiga att genom sina konsulära beskickningar ge stöd till barn från den egna staten som befinner sig i en annan stat. De ska till exempel ge rättsligt och annat stöd till barn som frihetsberövats på grund av brott (artikel 36 c) och tillvarata barnets intressen, särskilt när det gäller förmyndarskap (artikel 5).

3. Instrument som rör straffrättsliga förfaranden och skydd av brottsoffer

I straffrättsliga förfaranden omfattas alla brottsoffer, däribland barn, av en rad skyddsmekanismer tack vare [direktivet om brottsoffers rättigheter](#) (direktiv 2012/29/EU). Artiklarna 22 och 24 innehåller dessutom särskilda garantier för barn i straffrättsliga förfaranden.

[Direktivet mot sexuell exploatering av barn](#) (direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi) fastställer flera skyddsmekanismer och skyddsåtgärder för barn som utsatts för sexuella övergrepp eller sexuell exploatering. I direktivet definieras dessutom olika typer av sexualbrott och det fastställs påföljder, försvärande omständigheter och förebyggande åtgärder.

Alla EU-länder utom Irland har ratificerat Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp ([Lanzarotekonventionen](#)).

Sexuellt utnyttjande av barn på nätet är den mest oroväckande aspekten av it-brottslighet

”Sexuellt utnyttjande av barn på nätet är den mest oroväckande aspekten av it-brottslighet. Även om sexuellt utnyttjande av barn förekom före internets tillkomst har online-dimensionen av denna typ av brott gjort det möjligt för gärningsmännen att interagera med varandra på nätet och få tag på barnpornografiskt material i en omfattning som var otänkbar för tio år sedan. Det faktum att allt fler och allt yngre barn har tillgång till utrustning som kan anslutas till internet och sociala medier innebär att gärningsmännen kan komma i kontakt med barn på sätt som skulle vara otänkbara utan internet. Denna trend har betydande konsekvenser för hur barn utnyttjas sexuellt på nätet.”

Europol, Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA), 2018, kapitel 5.

Direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn föreskriver också ett antal rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden. Syftet är att säkerställa att barn ”har förmåga att förstå och följa dessa förfaranden och utöva sin rätt till en rättvis rättegång samt förebygga att barn återfaller i brott och främja deras anpassning i samhället”. EU-länderna ska införliva direktivet i sin nationella lagstiftning senast i juni 2019.

4. Instrument för att skydda offer för människohandel

EU:s direktiv mot människohandel (direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer) är det viktigaste instrumentet för att skydda personer som fallit offer för människohandel.

Personer som har fallit offer för människohandel har rättigheter. De har rättigheter före, under och efter straffrättsliga förfaranden och de har rätt till hjälp och stöd oavsett om de deltar i förfarandena eller inte. Brottsoffer har rätt till information, bostad, materiellt stöd, sjukvård, psykologiskt stöd, juridiskt bistånd och skydd under straffrättsliga förfaranden. Vissa offer kan behöva särskilt skydd till följd av särskilda omständigheter som graviditet, hälsotillstånd, mental eller psykologisk störning eller på grund av att de har utsatts för allvarliga former av psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld. Enligt artikel 11.7 i EU:s direktiv mot människohandel och artikel 22 i direktivet om brottsoffers rättigheter måste EU-länderna beakta sådana behov genom att göra en individuell bedömning.

EU:s rättsliga och politiska ram för att bekämpa människohandel är könsspecifik och barnorienterad genom att slå fast att det är avgörande att ålder, kön och särskilda behov beaktas vad gäller omsorg, hälso- och sjukvård samt utbildning för barn som fallit offer för människohandel.

I artiklarna 13–16 i EU:s direktiv mot människohandel fastställs ytterligare skyddsåtgärder för barn som fallit offer för människohandel, bland annat att offret ska förutsättas vara ett barn om det råder osäkerhet om åldern, förmyndarskap för ensamkommande barn, anpassat stöd och ett stärkt skydd för barn i straffrättsliga förfaranden. I tillämpningen av direktivet ska barnets bästa sättas i främsta rummet i enlighet med EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och konventionen om barnets rättigheter.

I rådets direktiv 2004/81/EG finns särskilda bestämmelser om uppehållstillstånd för offer för människohandel som samarbetar med myndigheterna.

Människohandel med barn: kvarvarande skillnader när det gäller införlivandet av EU-rätten

”Denna översikt visar att medlemsstaterna har gjort betydande ansträngningar för att införliva detta omfattande instrument [EU:s direktiv mot människohandel]. Det finns dock fortfarande ett stort utrymme för förbättring, särskilt när det gäller särskilda barnskyddsåtgärder, att offret ska förutsättas vara ett barn om det råder osäkerhet om åldern och åldersbedömning av barn, skydd före och under straffrättsliga förfaranden, tillgång till ovillkorlig hjälp, ersättning, befrielse från påföljder, hjälp och stöd till familjemedlemmar till ett barn som är brottsoffer samt förebyggande.”

Europeiska kommissionen (2016), Rapport som bedömer i vilken utsträckning medlemsstaterna vidtagit nödvändiga åtgärder för att uppfylla kraven i direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skydd av dess offer i enlighet med artikel 23.1, s. 17

Det finns andra relevanta instrument på internationell och regional nivå: FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och Palermo-protokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, samt Europarådets konvention om bekämpande av människohandel. Dessa två instrument har ratificerats av alla EU-länder.

Lättillgänglig handbok om rättigheterna för offer för människohandel

Europeiska kommissionens EU-rättigheter för offer för människohandel finns tillgänglig på alla officiella EU-språk och ger en praktisk och utförlig sammanfattning av rättigheterna för offren för människohandel på grundval EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, EU-lagstiftningen samt Europadomstolens rättspraxis.

För mer information, se Europeiska kommissionen (2013), EU-rättigheter för offer för människohandel.

1.2 Barnrättsprinciper

I konventionen om barnets rättigheter fastställs följande fyra grundläggande principer som ska vägleda konventionsstaterna i tillämpningen och tolkningen av de rättigheter som fastställs i konventionen:

- Skyldigheten att sätta barnets bästa i främsta rummet i alla beslut och åtgärder som rör barnet.
- Skyldigheten att ta vederbörlig hänsyn till barnets åsikter i förhållande till dess ålder, mognad och utveckling.
- Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling.
- Icke-diskriminering.

Tabell 1 visar hur dessa principer återspeglas i relevanta instrument på internationell och europeisk nivå.

Tabell 1: Barnrättsprinciper i internationella rättsakter och EU-rättsakter

Rättsakt	Princip			
	Barnets bästa	Rätten att höras	Rätten till liv och utveckling	Icke-diskriminering
Internationella instrument				
Konventionen om barnets rättigheter	Artikel 3	Artikel 12	Artikel 6	Artikel 2
Europarådets konvention om bekämpande av människohandel	Artiklarna 10, 14, 16 och 28	–	–	Artikel 3
Europarådet – Lanzarote-konventionen	Ingressen, artiklarna 14.3, 30.1 och 31.1	Artiklarna 9.1, 31.1 c, 35.1 och 36.2	–	Artikel 2
Haagkonventionen om skydd av barn	Ingressen, artiklarna 8 och 9	Artikel 23.2 b	–	–
EU-instrument				
EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna	Artikel 24.2	Artikel 24.1	Artikel 2	Artikel 21

EU:s direktiv mot människohandel	Skäl 8, artikel 13	Artikel 14	–	–
Direktivet om brottsoffers rättigheter	Skäl 14, artikel 1.2	Skälen 41 och 42, artikel 10	Skäl 66	Skälen 9 och 66
Direktivet mot sexuell exploatering av barn	Skälen 2, 6 och 30, artikel 18	–	–	–
Bryssel IIa-förordningen	Skäl 12, artiklarna 12, 15 och 23	Skäl 19, artiklarna 11.2, 23 b, 23 d, 41.2 c och 42.2 a	–	Artikel 59

Anm. – = ej tillämpligt.

Källa: FRA, 2019

Dessa fyra principer ska vara vägledande i tillämpningen av de tio åtgärder som beskrivs i del 2. I åtgärderna 3 och 4 i del 2 beskrivs hur principen om barnets bästa och skyldigheten att ta vederbörlig hänsyn till barnets åsikter bör tillämpas. Rätten till liv och utveckling innebär att konventionsstaterna – i största möjliga utsträckning – ska säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Med "utveckling" avses i detta sammanhang även barnets psykiska, mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling. Principen om icke-diskriminering innebär att staterna måste respektera de rättigheter som fastställs i [konventionen om barnets rättigheter](#) och garantera dessa rättigheter för alla barn inom sin jurisdiktion, utan någon som helst diskriminering. Skydd bör erbjudas oavsett barnets eller föräldrarnas/vårdnadshavarnas ställning och oberoende av deras nationella, etniska eller sociala ursprung.

1.3 Integrerade barnskyddssystem

Enligt artikel 19.1 i [konventionen om barnets rättigheter](#) ska konventionsstaterna skydda barn mot alla former av våld, övergrepp eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, genom att vidta lagstiftningsåtgärder samt administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder.

I konventionen fastställs i artikel 19.2 även att detta skydd bör omfatta sociala program för att ge barnet stöd samt andra former av förebyggande och identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och förfaranden för rättsligt ingripande. Ett integrerat barnskyddssystem måste enligt [General Comment No 13](#)

(allmänna kommentar nr 13) av FN:s kommitté för barnets rättigheter omfatta integrerade åtgärder som införlivar allt det som anges i artikel 19.2.

Ett integrerat barnskyddssystem sätter barnet i centrum. Det säkerställer att alla berörda individer, organisationer och system – utbildning, hälso- och sjukvård, välfärd, rättvisa, civilsamhället, staten och familjen – arbetar tillsammans för att skydda barnet.

Europeiska kommissionen har fastställt [10 principer för integrerade barnskyddssystem](#) som ska vägleda reformeringen av barnskyddssystemen i EU-länderna. De handlar om följande 10 principer:

1. Varje barn ska erkännas, respekteras och skyddas som rättsinnehavare med icke förhandlingsbara rättigheter till skydd.
2. Inget barn får diskrimineras.
3. Barnskyddssystemen ska innefatta preventiva åtgärder.
4. Familjer ska få stöd i sin roll som primära vårdnadshavare.
5. Samhället ska känna till och främja barnets rätt till frihet från alla former av våld.
6. Barnskyddssystemen ska säkerställa lämplig omsorg i enlighet med internationella standarder: [FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn](#).
7. Barnskyddssystemen ska omfatta transnationella och gränsöverskridande mekanismer.
8. Barn ska få stöd och skydd.
9. Utbildning i riskidentifiering.
10. Det ska finnas säkra, välpublicerade, konfidentiella och lättillgängliga rapporteringsmekanismer.

Den tredje principen handlar om prevention. Det är av största vikt att de bakomliggande orsakerna till att barn och ungdomar hamnar i riskzonen identifieras och hanteras. Sårbarhetsfaktorer kan vara individuella, ekonomiska, samhällsrelaterade eller kulturella. Sårbarheten kan alltså bero på barnets personliga omständigheter, familjeförhållanden, ekonomiska situation eller efterfrågan på en viss typ av utnyttjande. Barnskyddsmyndigheter bör arbeta preventivt med alla dessa riskfaktorer i likhet med nationella och lokala myndigheter som ansvarar för utbildning, hälso- och sjukvård, integration, sysselsättning etc.

Barn är särskilt sårbara när det gäller människohandel, även om det inte är denna sårbarhet i sig som gör att barn hamnar i riskzonen. Människohandel är en mycket lönsam form av organiserad brottslighet som styrs av en efterfrågan som främjar exploatering. Människohandlare drar nytta av möjligheter i form av kryphål i lagstiftningen

och sårbarheter – såväl strukturella som kontextuella – genom att rikta in sig på bland annat kvinnor och barn, romer och personer med funktionsnedsättning.

OM DU VILL VETA MER

Enligt expertgruppen för åtgärder mot människohandel är romer särskilt sårbara för människohandel på grund av strukturella former av etnisk och könsbaserad diskriminering, fattigdom och socialt utanförskap, vilket leder till låga utbildningsnivåer, hög arbetslöshet, våld i hemmet och svåra levnadsvillkor som framför allt drabbar kvinnor och barn. Oregistrerade barn löper högre risk att utsättas för människohandel.

För mer information, se expertgruppens rapport från 2018, "Trafficking in children – Thematic chapter from the 6th general report", på Europarådets webbplats.

Ett sätt att arbeta preventivt är att hjälpa familjer som kämpar för att ta hand om sina barn. Detta är särskilt viktigt när familjerna själva kan vara involverade i människohandel eller utnyttjande av sina barn, när de ber barnen att lämna hemmet för att bidra till försörjningen eller när barn lämnar sina familjer för att undgå våld. Barn från sådana förhållanden blir lätt måltavlor för människohandlare och kan låta sig förledas av deras löften. Åtgärder för att förhindra övergrepp eller utnyttjande kan till exempel omfatta allmänna insatser av socialtjänsten, föräldrautbildning, stöd i hemmet, sociala förmåner, sysselsättningsprogram för vuxna och ungdomar, samt upplysning riktad till familjer om de risker för människohandel som barnen utsätts för när de skiljs från sina familjer eller söker arbete/utbildningsmöjligheter utomlands.

Om åtgärder inriktade på särskilda problem eller särskilda grupper av barn inte ingår i den allmänna skyddsramen blir barnskyddssystemet fragmenterat. Barn har ofta flera olika problem relaterade till barnskydd och ett fragmenterat system innebär att de inte får allsidigt stöd eller erbjuds en heltäckande lösning.

OM DU VILL VETA MER

Kartläggning av barnskyddssystem

FRA har kartlagt de nationella barnskyddssystemen i de 28 EU-länderna. Uppgifter inhämtades på fem områden: rättslig ram, ansvariga nationella myndigheter, personalresurser och ekonomiska resurser, identifierings- och rapporteringsförfaranden, omplacering av barn och övervakningssystem. Kartläggningen visar att fragmenterade nationella regelverk innebär att vissa grupper av barn, som ställs inför särskilda svårigheter, inte kan utöva vissa rättigheter eller få tillgång till lämpliga tjänster av god kvalitet: barn med funktionsnedsättning, barn som tillhör etniska minoriteter, barn i ungdomsrättsvård, irreguljära migranter samt ensamkommande barn och barn som skilts från sina föräldrar. Kartläggningen visade även att bara 13 EU-länder har en särskild

nationell policy eller strategi gällande barnskydd.

För mer information, se "Mapping child protection systems in the EU" och "National policy framework (action plan or strategy)" på FRA:s webbplats.

Flera EU-länder har infört standardiserade rutiner och protokoll för hanteringen av fall där barn misstänks ha fallit offer för människohandel. Sådana rutiner och protokoll underlättar ett smidigt samarbete och en tydlig uppgifts- och ansvarsfördelning inom varje EU-land. De särskilda rutinerna för barn som fallit offer för människohandel måste samtidigt vara integrerade i det övergripande nationella barnskyddssystemet och inte utgöra ett parallellt system.

Bekämpningen av människohandel bör vara en del av det ordinarie barnskyddsarbetet. Ett integrerat barnskyddssystem behöver fortfarande rymma expertis och åtgärder för att hantera särskilda problem, men de bör ingå i ett övergripande system. En sådan integrerad strategi kan hantera en rad olika situationer som ett enskilt barn kan hamna i. Den tillgodoser behoven hos alla barn, även barn som utsatts för människohandel i hemlandet eller i andra länder.

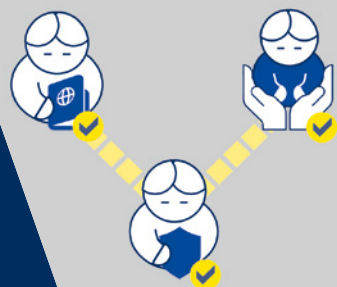

Europeiska kommissionens insatser för att följa upp EU:s strategi för utrotande av människohandel

Kommissionen kommer att "stödja medlemsstaterna med att göra skyddet omfattande och tillgängligt samt att hjälpa till att integrera offer för människohandel, med beaktande av de specifika behoven för varje kön. Den kommer också att övervaka och ge råd om genomförandet av barnanpassade tjänster på nationell nivå – bland annat omsorg, hälsovård och utbildning för offer för människohandel – med hänsyn till varje barns kön, ålder och särskilda behov. Slutligen kommer den att främja genomförandet av de 10 EU-principerna för integrerade barnskyddssystem (*10 Principles for integrated child protection systems*)".

Europeiska kommissionens meddelande (2017), Rapport om uppföljningen av EU:s strategi för utrotande av människohandel och ytterligare konkreta åtgärder, s. 5.

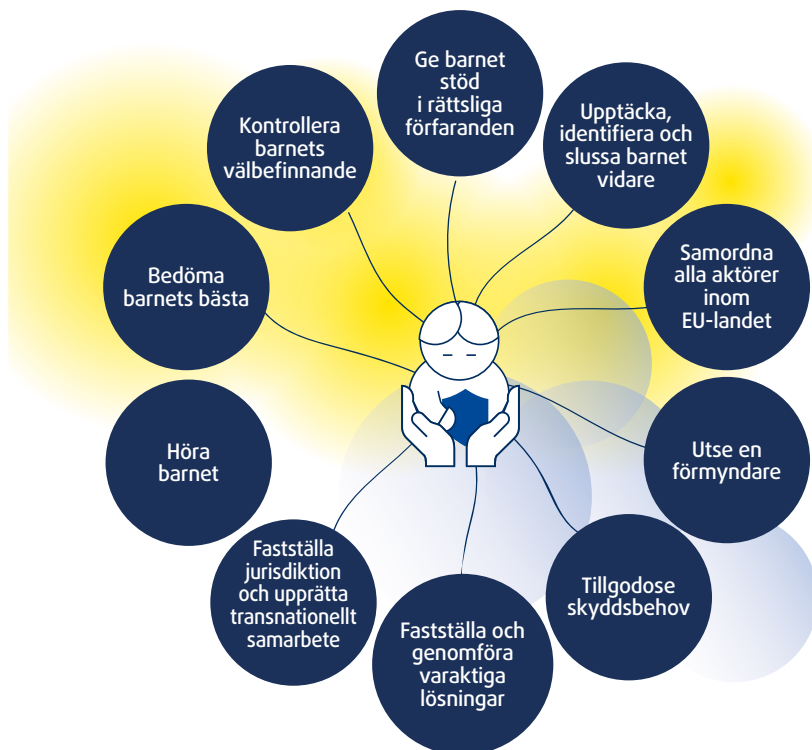
Del 2: 10 nödvändiga skyddsåtgärder

Del 2 beskriver 10 åtgärder för att skydda barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna.

Figur 5 visar vilka åtgärder som måste övervägas från det att ett barn upptäcks fram till dess att en varaktig lösning beslutas och genomförs. Det finns ingen strikt kronologisk ordning för de 10 åtgärderna. Några av dem är relevanta under hela processen, till exempel att "höra barnet". Beroende på det specifika ärendet, den nationella vidareslussningsmekanismen och vilka olika organ som är involverade på nationell eller lokal nivå kan vissa av dem vidtas parallellt eller i olika ordning.

Figur 5: 10 åtgärder för att hjälpa barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel

Källa FRA, 2019

Följande fyra krav måste beaktas i tillämpningen av dessa 10 åtgärder:

Prevention: Alla personer som kommer i kontakt med barnet måste förebygga alla former av våld. Prevention ingår i de skyddsåtgärder som konventionsstaterna ska vidta enligt artikel 19 i konventionen om barnets rättigheter. Det kan handla om insatser för att minska de risker som är förenade med offrets utsatthet och de faktorer som ökar dessa risker. Att förebygga människohandel är ett mångfacetterat arbete och måste vara inriktat på flera olika organisationer och individer i människohandelskedjan. Det är viktigt att vara särskilt uppmärksam på vissa grupper av utsatta pojkar och flickor och på om deras situation förändras, så att det är möjligt att ingripa i ett tidigt skede. Strukturella former av könsbaserad och etnisk diskriminering drabbar

särskilt flickor och romska barn. Vissa av dessa barn har utsatts för övergrepp, bor på gatan, i särskilda boenden eller på institutioner. Förebyggande åtgärder handlar inte bara om att ingripa tillräckligt tidigt i det enskilda ärendet, utan även om att utforma mekanismer för familjestöd, insatser från socialtjänst, sysselsättningsprogram, alternativ till institutionsvård och mer allmänna politiska åtgärder.

Barnskyddsgarantier och kontrollrutiner: Organisationer som arbetar direkt med barn måste ha system som förhindrar att barnens rättigheter kränks av den egna personalen. Det bör till exempel finnas en policy för hur påståenden om övergrepp ska hanteras, en barnanpassad anmälningsmekanism och regler om registerkontroller för att upptäcka tidigare domar för barnövergrepp innan personal tillåts arbeta med barn. Enligt artikel 10 i [direktivet mot sexuell exploatering av barn](#) ska EU-länderna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att en person som har dömts för sexualbrott kan förhindras att utöva yrkesverksamhet som innebär kontakter med barn. Det föreskrivs även att EU-länderna ska informera varandra om fällande domar eller diskvalifikationer att arbeta med barn i enlighet med [rådets rambeslut 2009/315/RIF](#). Sådana kontroller bör inte bara göras när personer anställs utan med jämna mellanrum. Registerkontroller kan göras av alla EU-medborgare med hjälp av Ecris, som är det europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister.

OM DU VILL VETA MER

Standard på organisationers barnskyddspolicy

FRA samlade in information om barnskyddssystemen i EU-28, bl.a. om hur yrkesutövare certifieras och ackrediteras och huruvida registerkontroller görs av personalen.

Alla EU-länder har inte ackrediterings- och licensieringsförfaranden för personal. Och när det finns sådana förfaranden omfattar de inte alltid registerkontroller. Registerkontroller görs för det mesta när personalen anställs. Ackrediterings- och licensieringsförfarandena omfattar inte alltid obligatorisk utbildning (grundläggande utbildning eller fortbildning) för personal som arbetar med barn, däribland administrativ personal och personal som arbetar med den dagliga omsorgen om barn på institutioner.

För mer information, se FRA (2015), [Certification and accreditation procedures for professionals](#).

Personalens kvalifikationer: Personer som arbetar med barn måste vara kompetenta och arbeta enligt högt ställda yrkeskrav. De bör få tillräcklig och regelbunden utbildning för att kunna bedriva en verksamhet av hög kvalitet. Utbildningen bör bl.a. omfatta: människohandel och dess könsspecifika aspekter, barns rättigheter,

med fokus på barns rätt till delaktighet, relevant lagstiftning och administrativa regler, hur man kommunicerar med barn, könsspecifika och kulturella hänsyn, säkerhetsfrågor, nationella vidarelussningsmekanismer vid människohandel med barn, rollen för de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#) och hur man bedömer barnets bästa för att hitta en varaktig lösning. Vissa personer, till exempel centralmyndigheternas personal, måste ha kontakter med sina motparter i en andra EU-länder. Det är också bra om de får språkutbildning. Det är särskilt effektivt med gemensamma utbildningsarrangemang som samlar olika yrkesgrupper och de bör därför främjas.

Inga onödiga dröjsmål: Barn måste få stöd snabbt och akuta åtgärder ska vidtas utan dröjsmål. För att säkerställa barnets bästa när man fastställer en varaktig lösning måste man dock göra en adekvat individuell bedömning av varje barns särskilda situation och en sådan bedömning får inte skyndas på. Vikten av att agera utan onödigt dröjsmål måste vägas mot vikten av ett adekvat skydd. Hänsyn måste tas till barnets individuella erfarenheter och stödet anpassas till varje enskilt fall utifrån barnets ålder och kön samt konsekvenserna av den specifika typ av exploatering som barnet har utsatts för. Ett barn som har fallit offer för människohandel eller ett traumatiserat barn som saknar ett adekvat familjenätverk kan behöva mer tid för att återhämta sig från sina traumatiska upplevelser och gå vidare.

Åtgärd 1: Upptäcka, identifiera och slussa barnet vidare

Upptäcka barnet

Utgångspunkten är att det måste finnas effektiva mekanismer för att upptäcka barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd, däribland barn som fallit offer för människohandel. Att det finns effektiva metoder för att snabbt upptäcka barn som är i behov av skydd är det första som krävs för att säkerställa att de behandlas som rättsinnehavare och får lämpligt stöd och skydd.

Enligt artikel 19 i konventionen om barnets rättigheter måste konventionsstaterna vidta åtgärder för att skydda barnet mot alla former av våld eller utnyttjande, inbegripet åtgärder för att identifiera fall där barn far illa. Det betyder att det måste finnas effektiva mekanismer för att upptäcka barn som har utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp. Om barnoffer inte upptäcks i ett tidigt skede kan de inte utöva sina rättigheter på ett meningsfullt sätt.

Det kan vara svårt att slå fast om ett barn är i behov av skydd. Barn kan reagera olika på övergrepp och utnyttjande: medan en del kan ha fysiska tecken på övergrepp, kan andra ha beteendestörningar, depressioner, skuld känslor eller inte visa några känslor alls. Det är vanligt att barnen inte själva inser att de utnyttjas eftersom de har utvecklat anknytningsmönster och inte betraktar sig själva som offer. Exploatörer eller andra vuxna kan ha sagt till dem hur de ska uppträda för att inte väcka vuxnas eller myndigheters uppmärksamhet. Vissa barn som är i behov av skydd, till exempel barn som rymt hemifrån, kanske inte vill ha kontakt med myndigheter av rädsla för att skickas hem.

Barn är en av de mest sårbara grupperna när det gäller människohandel. Människohandelnätverk riktar särskilt in sig på fattiga familjer. Barn som utsätts för människohandel anser ofta inte att de blir utnyttjade utan uppfattar det som att de är lojala mot sina familjer.

EU-länderna är enligt artikel 11 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) skyldiga att inrätta lämpliga mekanismer för att i ett tidigt skede upptäcka personer som fallit offer för människohandel. Enligt artikel 18 i direktivet ska EU-länderna "främja regelbunden utbildning för tjänstemän som sannolikt kan komma i kontakt med offer och potentiella offer för människohandel, däribland poliser ute på fältet".

OM DU VILL VETA MER

Forskning om upptäckt av offer för människohandel

Enligt Europeiska kommissionens undersökning av högriskgrupper när det gäller människohandel är det särskilt svårt att upptäcka fall av människohandel med barn på grund av att barnen saknar kontroll över sin situation och kan vara omedvetna om denna brist på kontroll. I vissa fall, särskilt när det gäller sexuellt utnyttjande, ser de organiserade kriminella nätverken till att barnen ofta förflyttas inom och mellan länder. Det sker för att förhindra att barnen etablerar relationer som kan leda till att de berättar om sin situation, för att maximera vinsterna och för att undgå upptäckt.

Se Europeiska kommissionen (2015), [Study on high-risk groups for trafficking in human beings](#).

Rapporter från EU-länderna har visat att människohandlare har övergått till mindre synliga former av tvång, att de kan tillåta en viss rörelsefrihet och använda sig av mindre tydliga former av hot. Det handlar om en övergång till psykologiskt våld och utnyttjande av offrens beroendeställning. EU-länderna anser att framsteg har gjorts när det gäller att upptäcka offer, inte minst till följd av det ökade samarbetet mellan olika berörda myndigheter och sektorer på nationell men även transnationell nivå.

Se Europeiska kommissionen (2018), [Staff working document of the Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings](#).

Europol rapporterar om fall där familjeklaner har tvingat barn att begå brott och tigga. Myndigheten har fått information om internationella utredningar av familjeklaner från EU-länder som utnyttjar sina egna barn, släktingars barn eller barn som lämnats bort av sina familjer. Barnen har utsatts för människohandel genom att tvingas begå stölder, tigga eller be om bidrag till falska välgörenhetsorganisationer.

Se Europol (2018), [Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the European Union](#).

Alla är skyldiga att anmäla misstankar om att barn utnyttjas till behöriga myndigheter. Många kan komma i kontakt med barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd och det är viktigt att de är uppmärksamma och arbetar proaktivt för att upptäcka sådana barn. Det kan handla om poliser, domare, advokater, socialarbetare, personal på icke-statliga organisationer, läkare, lärare och personal som arbetar vid gränsövergångar.

Barn som är i behov av skydd kan påträffas på många olika platser: på gatan, på sjukhus eller vid gränsövergångar. De berörda yrkesgrupperna bör känna till de största riskerna.

Yrkesgrupper som kommer i kontakt med sådana barn måste undvika att göra antaganden och vara uppmärksamma på eventuella förutfattade meningar som har att

göra med barnens eller medföljande vuxnas kulturella, religiösa, nationella och etniska bakgrund, deras kön eller andra egenskaper.

FRA:s handbok om olaglig profilering

År 2010 tog FRA fram en praktisk handbok (som uppdaterades 2018) för tjänstemän inom brottsbekämpning och gränsbevakning som baserat på fallstudier visade när profilering kan vara användbart och när det kan vara olagligt och/eller kontraproduktivt.

För mer information, se FRA (2018), Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide.

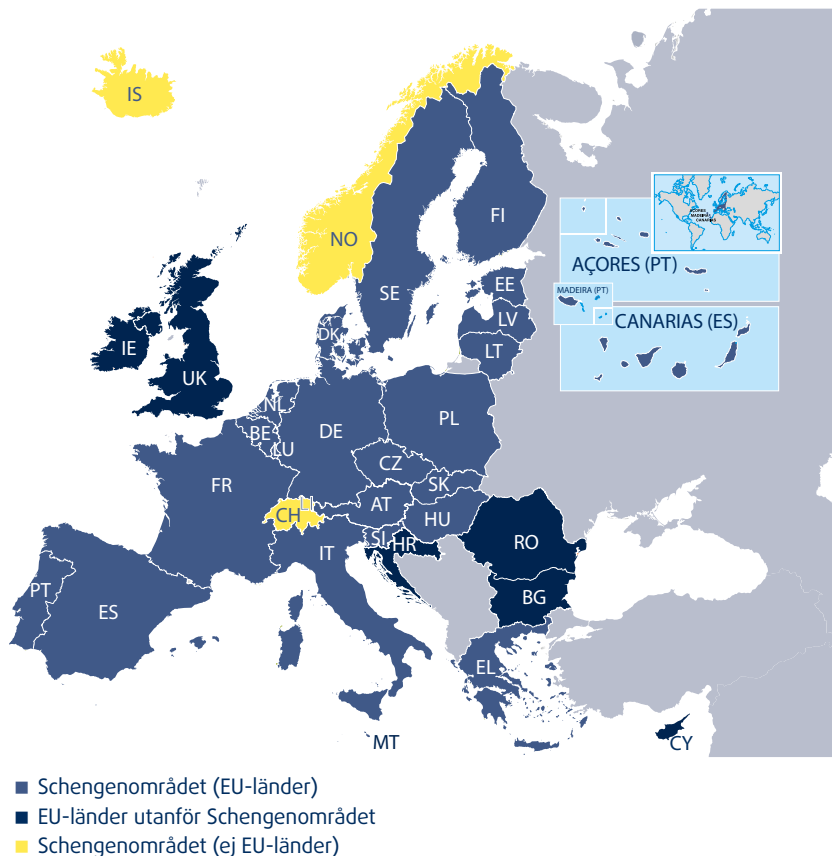
Åtgärd 1 handlar om upptäckt i två generella fall. Det första är den mer vanligt förekommande situationen att barn som utsatts för utnyttjande, övergrepp eller vanvård upptäcks inom ett EU-land. Det andra fallet är att barn upptäcks vid en inre EU-gräns när det är på väg till ett annat EU-land. Upptäckt är dock inte något som sker i ett enda steg. Offren ger sig ofta inte till känna när de först kommer i kontakt med hjälpinstanser eller polismyndigheter. Arbetet för att upptäcka offer bör inte bara inriktas på inresevägar till landet utan även på högrisksektorer.

Upptäckt inom ett EU-land

Enligt [direktivet om fri rörlighet \(2004/38/EG\)](#) har EU-medborgare rätt att uppehålla sig i ett annat EU-land i upp till tre månader. Även personer som har ett uppehållstillstånd utfärdat av ett EU-land får röra sig fritt i upp till tre månader inom andra Schengenländer, dvs. i övriga EU-länder och Schengenassocierade länder, med undantag för Irland och Storbritannien.

[Schengenområdet](#) omfattar alla EU-länder utom Bulgarien, Kroatien, Cypern, Irland, Rumänien och Storbritannien. Det omfattar även Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz, vilket framgår av [figur 6](#). En del EU-länder har infört tillfälliga gränskontroller på grund av allvarliga hot. Europeiska kommissionen publicerar regelbundet en uppdaterad lista över [motiverade anmälningar om tillfälligt återinförande av gränskontroller](#).

Figur 6: Schengenområdet, mars 2019

Källa: Europeiska kommissionen, 2019.

Efter tre månader får värdlandet ställa vissa villkor för uppehålls rätt genom att kräva dokumentation av inkomst (eller inskrivning på en utbildning), sjukförsäkring eller att personen är familjemedlem till en person som har rätt till uppehållstillstånd (artikel 7 i direktivet om fri rörlighet). Efter tre månader kan EU-medborgare behöva registrera sig hos behöriga myndigheter (artikel 8). I praktiken är det dock troligare att barn som är i behov av skydd, däribland barn som fallit offer för människohandel, stannar kvar i EU-landet utan att bli registrerade.

Så snart ett barn befinner sig i ett annat medlemsland än det egna måste olika yrkesgrupper och organisationer inom landet – till exempel polis, socialtjänst, lärare, hälso- och sjukvårdspersonal samt civilsamhället – agera proaktivt för att upptäcka om barnet är i behov av skydd.

Offrets situation, individuella bakgrund och omständigheter kan variera betydligt, men forskningen visar att det finns vissa typexempel:

- Ett barn – oftast en flicka – utnyttjas sexuellt på gatan, på bordeller, sexklubbar eller i privata bostäder.
- Ett barn i grundskoleåldern arbetar som hushållsarbetare med dåliga arbetsförhållanden i en familj som det inte är släkt med och går ofta inte till skolan.
- Ett barn snattar varor som kosmetika, telefoner, usb-minnen, GPS-utrustning och annan elektronisk utrustning eller stjälar kunders handväskor.
- Ett barn tigger i timtal på gatan, oavsett väder, och livnär sig på rester från restauranger.
- Ett barn odlar eller säljer cannabis eller andra olagliga substanser.
- Ett barn bor på gatan och lider eventuellt av psykisk ohälsa eller använder droger.
- Ett barn driver omkring på gatorna och går inte i skolan.

Beroende på vilken situation barnet befinner sig i finns det vissa personer som har större chans än andra att lägga märke till det. Att dessa personer kan upptäcka utsatta barn är avgörande för att i ett tidigt skede upptäcka barn som behöver stöd och slussa dem vidare.

Upptäckt vid gränsen i samband med in- och utresa

Att det saknas gränskontroller inom Schengenområdet innebär att barn som är i behov av skydd sällan upptäcks vid gränserna. På platser där det fortfarande sker gränskontroller inom EU – antingen för att en person reser från eller till ett land utanför Schengenområdet eller för att en Schengenstat har beslutat tillfälligt återinföra interna gränskontroller – kan sådana kontroller göra det möjligt att upptäcka barn som är i behov av skydd.

Förordning (EU) 2018/1862 om [Schengens informationssystem](#) (SIS) är ett värdefullt verktyg för att upptäcka försvunna barn och för att förhindra att barn som riskerar att bortföras av en förälder, familjemedlem eller vårdnadshavare reser vidare. En

registrering i SIS om att ett barn är i riskzonen kan göra det lättare att upptäcka barn som riskerar att bli offer för människohandel, tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning eller andra former av könsrelaterat våld. Den bidrar även till att skydda barn mot att bli offer för eller involverade i terroristbrott, till exempel genom att inkallas eller värvas till väpnade grupper eller tvingas delta i fientligheter. För en säkrare identifiering av personer som är registrerade i SIS kan både alfanumeriska och biometriska kontroller göras, vilket ökar kvaliteten på skyddet av utsatta personer. Barnets bästa måste sättas i främsta rummet när SIS används.

OM DU VILL VETA MER

Europeiska unionens byrå för den operativa förvaltningen av stora it-system inom området frihet, säkerhet och rättvisa (eu-Lisa)

eu-Lisa (Europeiska unionens byrå för den operativa förvaltningen av stora it-system inom området frihet, säkerhet och rättvisa) ansvarar för den operativa förvaltningen av

EU:s största centraliserade informationssystem inom politikområdet rättvisa och inrikes frågor. Detta omfattar Schengens informationssystem och flera andra databaser som framför allt lagrar uppgifter om tredjelandsmedborgare. De it-system som förvaltas centralt av eu-Lisa är värdefulla verktyg för nationella behöriga myndigheter genom att de i realtid ger myndigheterna de mest tillförlitliga uppgifterna, vilket underlättar bekämpningen av människohandel med barn. Systemen kan beroende på ändamålet användas av gränskontrolltjänstemän, brottsbekämpande organ, viserings-, migrations- och asylmyndigheter samt av rättsliga myndigheter och tullmyndigheter.

För mer information, se [eu-Lisas webbplats](#).

Många olika aktörer kan komma i kontakt med barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd, däribland offer för människohandel, bl.a. personal på flygbolag och flygplatser samt gränskontrolltjänstemän. Dessa yrkesgrupper bör:

- ✓ Känna till de nationella administrativa kraven för att barn ska få lämna respektive resa in i landet (t.ex. föräldramedgivande eller skriftligt intyg).
- ✓ Känna till aktuell riskanalysinformation om människohandel, bl.a. om brottets könsspecifika karaktär, mönster och trender.
- ✓ Uppmärksamma avvikande beteende, fysiska eller känslomässiga signaler hos barn eller medföljande vuxna.
- ✓ Vara särskilt uppmärksam på om en vuxen som inte är förälder reser med inte bara ett barn utan en grupp av barn eller reser med olika barn vid olika tillfällen.

- ✓ Noggrant kontrollera medföljande vuxnas handlingar om de varken är barnets föräldrar eller representanter.
- ✓ Göra slagningar i Schengens informationssystem (SIS II) för att se om barnet har anmälts saknat.
- ✓ I tveksamma fall göra en fördjupad kontroll av personerna. Detta ger möjlighet till samråd med myndigheterna på ursprungsorten i fråga om den medföljande vuxna personen och barnet. Syftet med och uppgifterna i samband med den fördjupade kontrollen bör följa riktlinjerna i Frontex [VEGA – Handbok: Barn på flygplatser](#).
- ✓ Vara medvetna om möjligheterna när det gäller internationellt samarbete, tillgängliga transnationella kommunikationsverktyg och kommunikationskanaler, däribland korsanalys av information och analys via Europol.
- ✓ Slussa barnet vidare till barnskyddsmyndigheter om bevis saknas men tvivel kvarstår om barnets välbefinnande. Information om fallet bör lämnas till barnskyddsmyndigheterna på destinationsorten så att dessa kan organisera besök och uppföljning. Det finns dock en risk att barnet försvinner innan någon uppföljning har gjorts eller inte kan lokaliseras av socialtjänsten. Detta kan till exempel hända när personerna i fråga byter adress eller lämnar felaktiga kontaktuppgifter.

Enligt artikel 23 i förordning (EU) 2016/399 om [kodexen om Schengengränserna](#) har EU-länderna rätt att utföra kontroller på sitt territorium förutsatt att de inte utgör in- och utresekontroller. Sådana slumpvisa poliskontroller kan också göra det lättare att upptäcka barn som är i riskzonen. Många av punkterna ovan – till exempel att känna till aktuell riskanalysinformation om människohandel med barn – kan också göra det lättare att upptäcka barn i riskzonen i samband med sådana poliskontroller.

Europeiska kommissionens riktlinjer för upptäckt

Europeiska kommissionen har tagit fram riktlinjer för att upptäcka personer som fallit offer för människohandel som framför allt riktar sig till konsulära myndigheter och gränskontrolltjänstemän.

För mer information, se Europeiska kommissionen (2013), [Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings](#).

Frontex handbok om barn på flygplatser (VEGA)

Frontex (Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån) har tagit fram en handbok för gränskontrolltjänstemän med riktlinjer för skyddet av barn på flygplatser. I VEGA-handboken ges praktiska tips om vad man bör vara uppmärksam på vid gränsövergångar,

vilka frågor som kan ställas till barn, primärkontroller och fördjupade kontroller samt vidarelussning. Byrån håller på att ta fram en liknande handbok för land- och sjögränser.

För mer information, se Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån (2015), VEGA – Handbok: Barn på flygplatser, Barn på flykt som utsätts för risk, riktlinjer för gränskontrollpersonal.

Europeiska kommissionens undersökning av högriskgrupper när det gäller människohandel

Europeiska kommissionens rapport innehåller ett avsnitt om de grupper av barn som löper störst risk att utsättas för människohandel baserat på riskprofiler.

För mer information, se Europeiska kommissionen (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings.

Ett barn som reser på egen hand eller med en vuxen som inte är dess förälder eller vårdnadshavare måste ha ett giltigt pass eller en giltigt identitetshandling och vissa andra officiella handlingar enligt vad som fastställs i nationell lagstiftning. Den officiella handlingen, som ska ha skrivits under av barnets föräldrar eller vårdnadshavare och i vissa fall av en *notarius publicus*, ger barnet tillstånd att resa ut från det EU-land där barnet har sin hemvist. På det här området finns inga gemensamma EU-regler, utan varje EU-land beslutar om barnet måste ha sådana handlingar och i så fall vilka. Vissa EU-länder kräver bevis för att föräldrarna gett sitt samtycke till att barnet lämnar landet på egen hand eller tillsammans med en annan vuxen än föräldrarna (skriftligt intyg). Detta är dock i sig inte tillräckligt för att förhindra människohandel med barn.

Standardformulär för resemedgivande

I del III i riktlinjerna för god praxis för förebyggande åtgärder från Haagkonferensen för internationell privaträtt uppmanas staterna överväga att införa ett standardformulär för resemedgivande som i nödvändiga fall styrker medgivande innan ett barn får lämna jurisdiktionen (se avsnitt 1.2.2 i riktlinjerna). Ett standardformulär för resemedgivande kan skapa tydlighet och minska de risker som har att göra med att EU-länderna kräver olika typer av medgivanden. Stater som vill ta fram ett nationellt standardformulär uppmanas beakta informationen på [Haagkonferensens webbplats](#).

För mer information, se Haagkonferensen för internationell privaträtt, Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III, Preventive Measures (Riktlinjer för god praxis under Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, del III, förebyggande åtgärder), 2005.

Fastställa barnets identitet

När myndigheterna bedömer att ett barn är i behov av skydd handlar de första kontakterna med barnet om att fastställa hans eller hennes identitet. Principen om barnets bästa i artikel 3 i [konventionen om barnets rättigheter](#) och i relevanta EU-rättsakter (se [tabell 1](#)) ska vägleda alla åtgärder som vidtas för att identifiera barnet och slussa det vidare till behöriga myndigheter.

Det betyder att myndigheterna i sin första kontakt med barnet bör undvika alltför långa utfrågningar om dess omständigheter, levnadsförhållanden och bakgrund. Den första kontakten med barnet bör vara kort och endast handla om att identifiera barnet, inhämta grundläggande information om var till exempel föräldrarna befinner sig och information som krävs för att säkerställa barnets omedelbara säkerhet och välbefinnande. Mer ingående bedömningar bör göras i ett senare skede av barnskyddsmyndigheter.

Under identifieringsfasen bör barn behandlas på ett respektfullt och åldersanpassat sätt samt få tillgång till tolkning om de inte talar det lokala språket. Myndigheterna bör ge barnanpassad information om viktiga frågor som möjligheten att få stöd från konsulatet, varför myndigheterna måste fastställa barnets identitet, varför fingeravtryck tas och vilka åtgärder som därefter kommer att vidtas för att säkerställa att barnet skyddas.

- → *För mer information om hur man bör tala med, lyssna på och informera barnet, se [åtgärd 3: Höra barnet](#).*

Det är ofta polisen som ansvarar för att fastställa barnets identitet. Beroende på omständigheterna kan alla eller vissa av följande åtgärder krävas:

- Kontrollera handlingar, som sådana finns, till exempel identitetshandlingar eller pass, för att fastställa barnets namn, nationalitet, ålder etc.
- Ta fingeravtryck (när det gäller äldre barn, förutsatt att det är tillåtet enligt nationell rätt) och fotografera barnet.
- Kontrollera i nationella databaser om barnet tidigare har varit i kontakt med polisen och av vilken anledning.
- Kontrollera i Schengens informationssystem (SIS II) om barnet har anmälts saknat.

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

- Kontakta Europol om det handlar om grov och organiserad brottslighet för att begära databaskontroller, operativ analys samt utrednings- och insatsstöd.
- Informera konsulatet för det EU-land som barnet kommer ifrån eller där barnet har sin hemvist.

I fall av människohandel kan barn utge sig för att vara vuxna för att undgå närmare kontroller eller för att de fått instruktioner om detta från människohandlarna. Barn kan också ha fått ett falskt pass där de uppges vara vuxna.

Om det råder osäkerhet om åldern men finns skäl att tro att personen är ett barn ska myndigheterna anta att det rör sig om ett barn till dess att en vidare utredning har gjorts. Detta fastställs i [EU:s direktiv mot människohandel](#) (artikel 13.2), [direktivet mot sexuell exploatering av barn](#) (artikel 18), [direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden](#) (artikel 3) och [Europarådets konvention om bekämpande av människohandel](#) (artikel 10). Det kan vara särskilt svårt att göra bedömningar i fall som rör äldre ungdomar.

Om en åldersbedömning måste göras av ett barn enligt nationell lagstiftning bör de minst integritetskränkande metoderna användas och barnet ska ha rätt att höras och få stöd av en förmyndare. En översikt över gällande lagstiftning, nödvändiga skyddsåtgärder och befintliga metoder för åldersbedömningar finns i den handbok som utarbetats av Europeiska stödkontoret för asylfrågor (Easo).

Easos handbok om åldersbedömning

Easo (Europeiska stödkontoret för asylfrågor) har tagit fram en praktisk handbok om åldersbedömning av personer som saknar åldersstyrkande handlingar. Handboken ger en översikt över befintliga metoder, deras för- och nackdelar samt de skyddsåtgärder som måste finnas. Easos handbok utarbetades visserligen för fall som rör internationellt skydd, men är även relevant för barn som kommer från andra EU-länder.

För mer information, se Europeiska stödkontoret för asylfrågor (2018), [EASO Practical Guide on age assessment](#).

Vidareslussning

Barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna bör slussas vidare till de nationella myndigheter som ansvarar för skyddet av barn. Dessa ska därefter, tillsammans med andra behöriga myndigheter, vidta omedelbara åtgärder för att se till att barnet är i säkerhet, har någonstans att bo och

får sina grundläggande behov tillgodosedda. En mer ingående bedömning av fallet ska göras av barnskyddsmyndigheterna.

Om det står klart eller misstänks att barnet har utsatts för människohandel ska polisen dessutom överlämna ärendet till en specialiserad polisenhet, den nationella vidarelussningsmekanismen eller de som ansvarar för bekämpning av människohandel, så att barnet formellt kan identifieras som offer för människohandel.

Åtgärd 2: Utse en förmyndare

Vikten av att barn som står utan föräldraomsorg får en förmyndare som kan se till barnets bästa och sörja för dess välbefinnande erkänns i både folkrätten och EU-rätten. De många hänvisningarna till "vårdnadshavare" i konventionen om barnets rättigheter vittnar om att dessa personer har en central roll i system som ska skydda barn som tillfälligt eller varaktigt skilts från sin familjemiljö och vars intressen inte kan bevakas av föräldrarna (se även kommittén för barnets rättigheter, [General Comment No 6](#) (allmän kommentar nr 6), punkt 33).

När det gäller barn som fallit offer för människohandel fastställs i EU-lagstiftningen att EU-länderna ska utse en förmyndare eller ett ombud enligt artikel 14.2 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) "från det att barnet identifierats av myndigheterna, om de personer som i enlighet med nationell lagstiftning har föräldraansvar inte kan säkerställa barnets bästa och/eller företräda barnet till följd av en intressekonflikt mellan dem och barnet". Enligt artikel 16.3 ska denna skyldighet även gälla i fråga om "ensamkommande barn som fallit offer för människohandel". Enligt artikel 15 måste behöriga myndigheter dessutom, när barnet omfattas av brottsutredningar och straffrättsliga förfaranden, utse ett ombud för barnet om personerna med föräldraansvar enligt den nationella lagstiftningen "inte kan företräda barnet på grund av en intressekonflikt mellan dem och barnet".

Enligt artikel 20 i [direktivet mot sexuell exploatering av barn](#) måste behöriga myndigheter på samma sätt utse "en särskild företrädare för ett barn som är brottsoffer, om enligt den nationella lagstiftningen personerna med föräldraansvar inte kan företräda barnet på grund av en intressekonflikt mellan dem och barnet, eller om barnet är ensamkommande eller har skilts från sin familj".

Att utse en tillfällig förmyndare är en akut åtgärd som regleras i artikel 20 i [Bryssel II-förordningen](#). Beslut om tillfälligt förmyndarskap får fattas av det EU-land som barnet uppehåller sig i, även om ett annat EU-land har behörighet. Den tillfälliga

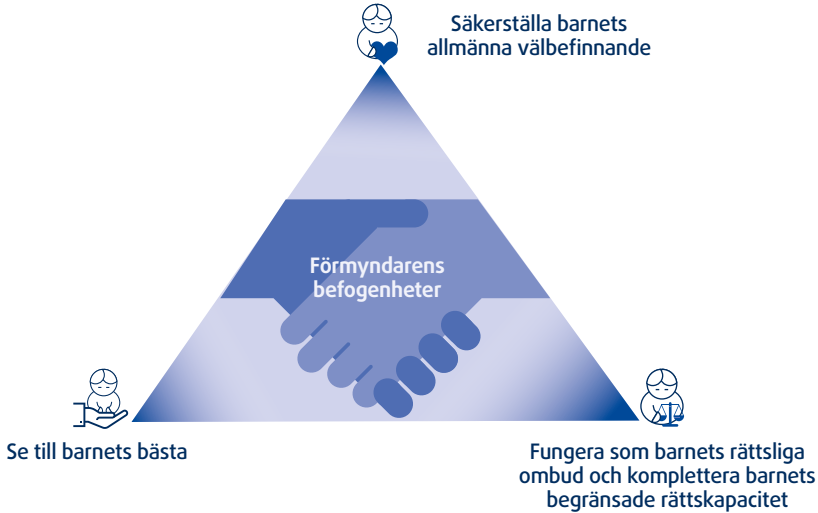
förmyndarens ansvar upphör när behörig domstol tar över ärendet och utser en ny förmyndare eller vidtar andra långsiktiga åtgärder.

Vikten av en noggrann bedömning av barnets situation som omfattar familjemiljö och levnadsförhållanden nonchaleras om barnet överförs till hemvistlandet innan en tillfällig förmyndare har utsetts. Snabba överföringar kan leda till att barnet utsätts för människohandel eller övergrepp på nytt. För att säkerställa barnets bästa och förhindra nya övergrepp måste myndigheterna ha tid att bedöma samtliga omständigheter. Under denna period är det ytterst viktigt att en förmyndare utses. Förmyndaren kan, i egenskap av förtroendeperson, underlätta bedömningen av barnets och familjens situation och säkerställa att de beslut som fattas är långsiktiga och tar hänsyn till barnets bästa.

Som framgår av [figur 7](#) ansvarar förmyndarna för att säkerställa barnets allmänna välbefinnande, se till barnets bästa samt fungera som barnets rättsliga ombud och komplettera barnets begränsade rättskapacitet. Förmyndaren bör vara den person som har störst kunskap om barnets behov. Förmyndaren har en unik möjlighet att skapa förbindelser mellan de olika myndigheterna och barnet. Förmyndaren kan fungera som en länk mellan barnet och specialister som ger barnet vård och stöd, till exempel advokater, hälso- och sjukvård, skola, boendeinrättningar, barnskyddsmyndigheter, polis och brottsoffertjänster.

Förmyndarna har också en viktig roll vid gränsöverskridande insatser i ett ärende. De kan till exempel hjälpa barnet att återuppta kontakten med sin familj, upprätthålla kontakten med sina föräldrar eller avlägsna släktingar i ett annat EU-land eller följa med barnet när det ska överföras till ett annat land.

Figur 7: Förmyndarens befogenheter

Källa: FRA och Europeiska kommissionen 2014 (Förmyndarskap för barn som inte tas om hand av sina föräldrar, s. 15)

I FRA:s och Europeiska kommissionens [handbok om förmyndarskap](#) sammanfattas förmyndarens roll och ansvarsområden samt hur systemen för förmyndarskap fungerar. För mer utförlig information om förmyndarens roll och ansvarsområden, hur systemen för förmyndarskap förvaltas och om förmyndarens särskilda uppgifter hänvisas till denna handbok.

Handbok om förmyndarskap för barn som inte tas om hand av sina föräldrar: särskilda behov hos barn som fallit offer för människohandel

FRA och Europeiska kommissionen har publicerat en handbok för att stärka de nationella förmyndarskapssystemen och se till att de är bättre rustade att tillgodose de särskilda behoven hos barn som fallit offer för människohandel. Handboken innehåller riktlinjer och rekommendationer för EU-länderna, beskriver de viktigaste principerna och hur förmyndarskapssystemen är utformade och förvaltas. Handboken finns på alla officiella EU-språk.

För mer information, se FRA (2015), *Förmyndarskap för barn som inte tas om hand av sina föräldrar*.

Åtgärd 3: Höra barnet

En av huvudprinciperna i internationellt och europeiskt barnskydd är att barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem. Barnets åsikter måste beaktas i förhållande till dess ålder och mognad enligt i artikel 24 i [EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna](#) och artikel 12 i [konventionen om barnets rättigheter](#).

→ För riktlinjer för hur barnet ska höras i straffrättsliga förfaranden, se även [åtgärd 8: Ge barnet stöd i rättsliga förfaranden](#).

Barnens åsikter måste beaktas på allvar i förhållande till deras mognad, särskilda situation och de alternativ som finns tillgängliga. Ett barns åsikt kan till exempel vara av betydelse för om förmyndaren bör vara man eller kvinna eller om familjeåterförening är det bästa alternativet. Att höra och på allvar ta hänsyn till barnets åsikter är inte bara en rättslig skyldighet utan har även en positiv inverkan på hela processen för att skydda barnet. Det blir lättare för myndigheterna att vinna barnets förtroende och få det att samarbeta. Det kan vidare förhindra att barn avviker och blir offer för människohandel på nytt, säkerställa att de åtgärder som vidtas är långsiktiga och att offentliga resurser används på ett effektivt sätt.

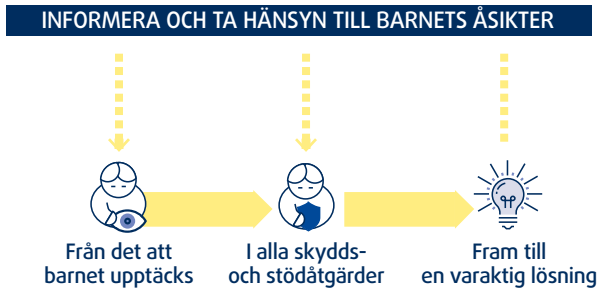
Stärka barn genom deltagande

Att uppleva våld minskar känslan av egenmakt. Det är därför viktigt att vara lyhörd, så att insatserna för att skydda barn inte gör att de känner sig ännu mer maktlösa, utan bidrar till deras återhämtning och återanpassning genom att skapa förutsättningar för deras delaktighet. Kommittén noterar att särskilt marginaliserade och/eller diskriminerade grupper stöter på hinder för deras delaktighet. Det är särskilt viktigt för barnskyddet att ta itu med dessa hinder, eftersom dessa barn ofta tillhör dem som är mest utsatta för våld.

Se kommittén för barnets rättigheter (2011), [General Comment No 13](#) (allmän kommentar nr 13), punkt 63.

Att informera och lyssna på barnet samt ta hänsyn till dess åsikter är inte en engångs-åtgärd som bara ska vidtas vid den första kontakten med barnet. Detta måste tvärtom vara ett grundläggande inslag i alla åtgärder som beskrivs i denna praktiska handbok på det sätt som visas i [figur 8](#), från det att ett barn i behov av skydd påträffas till att en varaktig lösning har genomförts. Beroende på de särskilda omständigheterna i fallet kan barn ha inflytande på beslut som rör säkerhet, omsorgsalternativ, familjeåterförening, utseende av förmyndare, bästa långsiktiga lösning och flera andra beslut som berör dem.

Figur 8: Informera och ta hänsyn till barnets åsikter i samtliga 10 åtgärder

Källa: FRA, 2019

Adekvat information

För att barn ska uttrycka sina åsikter behöver de få utförlig och begriplig information om vad som sker, vad som kommer att hända härnäst och alla tänkbara alternativ. Barnen måste tillfrågas om vilket alternativ de föredrar. Rätten till information och rätten att höras är mycket nära sammankopplade och går därmed hand i hand.

Att ge lämplig och begriplig information är viktigt för att kunna lyssna på barnet och vinna dess förtroende. Om ett barn inte har tillräcklig information om eller kunskap om en viss situation kan det bara i begränsad utsträckning uttrycka sina åsikter, fatta beslut eller ens ställa frågor. [Tabell 2](#) innehåller hänvisningar till rätten till information i vissa EU-rättsakter. Den visar att de mest detaljerade bestämmelserna finns i direktivet om brottsoffers rättigheter.

Tabell 2: Rätt till information i relevant EU-lagstiftning

Uttryckliga omnämmanden av olika aspekter på rätten till information	Rättsakt		
	EU:s direktiv mot människohandel	Direktivet om brottsoffers rättigheter	Direktivet mot sexuell exploatering av barn
Allmän hänvisning till rätten till information	Skälen 19 och 21, artikel 11.5	Artikel 1	Skäl 50
Kostnadsersättning	–	Skäl 23, artikel 14	–
Tolkning	Artikel 11	Skälen 34, 35 och 36 samt artikel 7	–

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

Metoder för och innehåll i kommunikation med offret	Artikel 11.6	Skälen 26, 27, 29, 31, 32, 33 och 40, artiklarna 4, 6 och 11.3	—
Information till offer med särskilda behov	Artikel 11	Skäl 38, artikel 9	—
Användning av ett enkelt och begripligt språk, även med tanke på offrets särskilda behov	—	Skäl 21, artiklarna 3 och 7	—

Anm. — = ej tillämpligt

Källa: FRA, 2019

Barn som har fått bra information har också bättre förutsättningar att delta i rättsliga förfaranden. Detta leder till ett bättre samarbete med myndigheterna och till att barnen känner sig respekterade och att de tas på allvar. Att ge tillräcklig information är därmed något som gynnar alla parter.

Tolkar

Barnet behärskar kanske inte det lokala språket eller har kanske bara mycket basala kunskaper i det. För att säkerställa adekvat kommunikation bör behörig tolk anlitas i nödvändiga fall. Tolken ska även ha utbildning i att kommunicera med barn. Tolkar bör vara opartiska, kända av myndigheterna och betrodda. Tolken bör inte vara någon som påstår sig vara en vän eller anhörig till barnet. Barnet kan föredra telefontolkning när mycket känsliga frågor diskuteras. Easo har tagit fram en [ny utbildningsplanmodul om tolkning i asylärenden](#) som är tillgänglig på begäran. Även om modulen är inriktad på asylärenden kan vissa av tolkningsteknikerna vara relevanta för tolkning av samtal med barn från andra EU-länder.

Checklista för tolkar som arbetar med barn

- ✓ Var professionell, varm och vänlig.
- ✓ Visa inga känslor, till exempel att du inte håller med eller blir överraskad, oavsett hur chockerande saker du får höra.
- ✓ Döm inte barnet.
- ✓ Försök inte kontrollera eller påverka barnet.
- ✓ Översätt exakt det som barnet säger, utan att lägga till eller sammanfatta.
- ✓ Ändra inte det som barnet säger genom att till exempel förbättra grammatiken eller vara mer utförlig.
- ✓ Använd inte fackspråk eller specialisttermer utifrån antagandet att barnet förstår.
- ✓ Förhåll dig neutralt.
- ✓ Ställ inga egna frågor.
- ✓ Respektera sekretessen. Avslöja ingen information om barnet och lämna inte ut barnets kontaktuppgifter.

Ett könsperspektiv

Personer som arbetar med dessa frågor måste vara medvetna om att kommunikationen kan behöva anpassas efter barnets kön. [Tabell 3](#) visar hur sådana hänsyn beaktas i två av de tre viktigaste EU-rättsakterna.

Tabell 3: Uttryckliga hänvisningar till kön i relevant EU-lagstiftning

Överväganden	Rättsakt		
	EU:s direktiv mot människohandel	Direktivet om brottsoffers rättigheter	Direktivet mot sexuell exploatering av barn
Kön	Skälen 3, 12 och 25, artikel 1	Skälen 9, 17, 56, 57, 61 och 64, artiklarna 9.3 b, 22.3, 23.2 d och 26.2	–

Anm. – = ej tillämpligt

Källa: FRA, 2019

Följande hänsyn är viktiga ur ett könsperspektiv:

- **Kön hos de som arbetar med barnet:** Barnet bör tillfrågas om det föredrar att ha kontakt med kvinnor eller män. Det är kanske inte alltid möjligt att tillgodose sådana önskemål, men tillgängliga alternativ bör allvarligt övervägas. Hänsyn bör även tas till kön när personal anställs, så att det finns tillräckligt många manliga och kvinnliga anställda. Detta bör som ett minimum vara en viktig faktor vid valet av förmyndare, eftersom det är en av de viktigaste personer som ansvarar för att höra och kommunicera med barnet.
- **Stereotyper när det gäller pojkar och flickor:** Både de som arbetar med barn och barn själva kan ha en viss uppfattning och förutfattade meningar om hur pojkar och flickor brukar bete sig. Ojämlighet mellan könen och strukturella former av etnisk och könsbaserad diskriminering kan till exempel påverka barns syn på sig själva, deras förväntningar, självkänsla och kroppsutfattning. Allt detta kan påverka hur de hanterar upplevelsen av exploatering eller övergrepp och om de väljer att berätta om det som de har utsatts för. Deras upplevelse kan också få stor påverkan på deras återhämtning.
- **Att berätta om sexuella övergrepp eller sexuellt utnyttjande:** Det kan vara svårt för flickor att medge att de har utnyttjats sexuellt, eftersom detta kan vara kopplat till känslor av skuld och skam. Pojkar kan också ha svårt att berätta att de har utnyttjats sexuellt, eftersom de kanske kopplar övergreppet till en känsla av att vara "mindre manlig" eller inte "stark nog".
- **Människohandel ur ett könsperspektiv:** Människohandeln med kvinnor, flickor, män och pojkar bedrivs framför allt för olika typer av exploatering, där kvinnor och flickor främst utnyttjas sexuellt. Denna typ av exploatering orsakar allvarliga, brutala skador och får långvariga könsspecifika hälsokonsekvenser av fysisk, gynekologisk och psykologisk art. De åtgärder som vidtas för att bekämpa just människohandeln med kvinnor och flickor måste anpassas till de bredare strategier som finns för att bekämpa våld mot kvinnor.

OM DU VILL VETA MER

Könsspecifika åtgärder mot människohandel

Kvinnor och flickor utgör 95 procent av de registrerade offren för människohandel för sexuella ändamål i EU, varför denna rapport analyserar bestämmelserna i EU:s direktiv mot människohandel och direktivet om brottsoffers rättigheter ur ett könsperspektiv. Rapporten innehåller riktlinjer för EU-länderna om könsspecifika åtgärder för att bättre identifiera, hjälpa och stödja personer som fallit offer för människohandel.

För mer information, se Europeiska jämställdhetsinstitutet (Eige) (2018), "Gender-specific measures in anti-trafficking actions: report".

Barnanpassad kommunikation

Från det att ett barn upptäcks och fram till dess att en varaktig lösning genomförs och ärendet avslutas kommer olika yrkesgrupper att interagera och kommunicera med barnet i sina olika roller. Kommunikationen och kontakterna med barnet är av olika slag – det kan till exempel handla om den dagliga kontakten med personal på boendet, den första kontakten med polisen sedan barnet upptäckts, ett förtroligt samtal med förmyndaren, en detaljerad rättsmedicinsk intervju eller en noggrann bedömning av barnets bästa för att fastställa en varaktig lösning.

Att kommunicera med barn, framför allt barn som är i behov av skydd, däribland barn som fallit offer för människohandel, kräver särskilda kunskaper. Barn kan ha traumatiska upplevelser bakom sig, ha svårt att lita på vuxna eller inte vilja prata överhuvudtaget. De som arbetar direkt med barn måste vara skickliga och få regelbunden utbildning i hur man kommunicerar med barn i olika åldrar på bästa sätt, med hänsyn tagen till deras kön och kulturella bakgrund och utan att traumatisera dem på nytt. De måste förstå vilka fysiska och psykologiska konsekvenser som stressen och traumat innebär för barnet. Traumatiska upplevelser kan ha en negativ inverkan på ett barns beteende. Barnet kan kanske inte lita på vuxna eller myndigheter och traumat kan i hög grad påverka hur barnet berättar om eller ens minns upplevelsen. Vissa av dessa beteendemönster kan lätt feltolkas som att barnet gör motstridiga uttalanden.

Personal måste därför ha tillräcklig utbildning och nödvändiga kunskaper för att kunna föra ett riktigt och ändamålsenligt samtal med barn som utsatts för människohandel, övergrepp eller vanvård. De som arbetar med barnen bör få utbildning i: konsekvenserna av ett trauma, samtalsupplägg, användning av öppna, specifika och stängda frågor, hantering av kommunikationssvårigheter, förmåga att lyssna och kommunikation med särskilda grupper – till exempel flickor, pojkar, ungdomar, barn med funktionsnedsättning, romska barn eller barn som fallit offer för människohandel som tar hänsyn till brottets könsspecifika karaktär och de särskilda konsekvenserna av den typ av exploatering som de utsatts för.

De bör särskilt uppmärksamma följande när de informerar och kommunicerar med barn:

- **Barnets åsikter:** Skyldigheten att höra barnen och ta hänsyn till deras åsikter i förhållande till deras ålder och mognad måste tas på allvar. De som arbetar med barnet måste ta stor hänsyn till dess åsikter. Om åsikterna bara kan beaktas till viss del eller inte alls bör en motiverad förklaring ges till barnet och dokumenteras.

- **Barnets kompetens:** Barnet får inte enbart betraktas som ett offer utan måste ses som en person med möjligheter. För att avlägsna sig från människohandlarna eller till och med släktingar som varit delaktiga i övergreppet eller utnyttjandet måste barnet kunna betraktas som en individ med egen kompetens och styrka. Myndigheterna bör identifiera barnets kompetens, styrka och intressen och stärka dessa.
- **Integritet och konfidentialitet:** Ett barn som har utsatts för utnyttjande eller övergrepp kan behöva prata om mycket känsliga frågor. Skydd av barnets integritet måste säkerställas genom att så få personer som möjligt är närvarande. Barnet måste få veta hur informationen kommer att användas, vem som kommer att få ta del av den och hur långt sekretessen sträcker sig.
- **Tillgänglighet gentemot barnet:** Vissa personer, till exempel förmyndaren, bör vara tillgänglig och lätt för barnet att komma i kontakt med. För att främja detta kan man lämna ett telefonnummer eller en e-postadress, erbjuda tider för möten som anpassas efter barnets schema (till exempel efter skoltid) och se till att barnet vid behov kan kontakta dem när som helst.
- **Interkulturell medling:** Personer som arbetar med barn från en annan kultur eller med en annan religion bör få utbildning för att skaffa sig kulturkänslig kompetens och ett kulturkänsligt synsätt, kommunikationen är fördomsfri och utan stereotyper. Detta bör omfatta kunskap om hur kultur påverkar uppfattningar och beteenden. Personal bör också vara medveten om sina egna kulturella attribut som kan påverka deras antaganden och uppträdande. De som arbetar med barnet kan om nödvändigt använda sig av interkulturella medlare, dvs. personer med samma kulturella bakgrund som barnet. Detta främjar en ömsesidig förståelse av parternas kultur och förbättrar kommunikationen med barnet. Det kan till exempel vara bra att anlita en romsk professionell medlare i kontakter med romska barn.
- **Tidpunkt för information och informationens innehåll** Personal bör också noggrant överväga när det är lämpligast att ge barnet information. Detta förutsätter att personalen kan bedöma vilken information som bör ges och vid vilken tidpunkt. Det är kanske till exempel inte meningsfullt att redogöra för alla förfaranden redan från början, eftersom barnet kan känna sig överväldigat och få svårt att hantera all information. Det är också viktigt att komma ihåg att information som ges till barnet från början kan behöva upprepas flera gånger under hela processen. Beroende på barnets känslomässiga tillstånd kan han eller hon ha missförstått eller glömt informationen. Information bör därför ges även senare

under processen. Ett barn bör också få tydlig information om när ett ärende anses avslutat.

- **Barnanpassat språk:** All information måste ges på ett klart och tydligt språk. Fackjargong bör undvikas. Personalen bör inte förvänta sig att barn per automatik förstår särskilda termer som "förmyndare", "rättshjälp" eller "bedömning". Alla termer måste förklaras.
- **Information anpassad till olika grupper:** Information måste anpassas till olika åldersgrupper och efter barnens mognadsgrad. Samma information bör till exempel inte ges på ett samma sätt till ett tioårigt barn som till en 16-åring. Äldre barn som intervjuats inom ramen för [FRA:s forskning](#) uppger att de ibland upplever det som att polisen och personalen inom rättsväsendet behandlar dem som småbarn. Detta får dem att känna sig förminskade eller som att de behandlas nedlåtande. Informationen bör dessutom anpassas till i vilken mån barnen kan förstå den, eftersom vissa barn kan ha en psykosocial funktionsnedsättning. I sådana fall kan det krävas specialiserad personal.
- **Kontroll av barnets förståelse:** [FRA:s forskning](#) har visat att myndigheter ofta anser att de har informerat de barn som de har hand om på ett bra sätt. I själva verket var det dock många barn som inte förstod informationen och som inte vågade be personalen förtydliga sig. Det är därför viktigt att personalen förvisar sig om att barnet har förstått all information. Personalen bör därför ägna tillräckligt mycket tid åt varje barn och låta barnet ställa så många uppföljande frågor som det behöver.
- **Barnanpassat material:** Skriftligt eller audiovisuellt material på olika språk kan vara mycket användbart när man ger information till barn.

Mer än 300 barn som intervjuades inom ramen för [FRA:s forskning](#) definierade personer som uppträder på ett barnanpassat sätt så här:

- ✓ De ler och är vänliga, artiga, glada, empatiska och lyhörda.
- ✓ De tar barnen och barnens situation på allvar.
- ✓ De utformar utfrågningar som ett samtal mellan två jämbördiga personer.
- ✓ De anpassar sitt tillvägagångssätt och språk till barnens ålder i stället för att behandla dem som vuxna.
- ✓ De talar tillräckligt tydligt så att barnen kan höra vad de säger.
- ✓ De lyssnar uppmärksamt.
- ✓ De är informella och skapar en avslappnad atmosfär.

- ✓ De småpratar för att barnet ska känna sig väl till mods.
- ✓ De är lugna och tålmodiga och höjer inte rösten mot eller pressar barnen.
- ✓ De ställer frågor till barn som är under tio år genom lek.
- ✓ De erbjuder pauser.
- ✓ De ser till att det finns mat, vatten och sötsaker.
- ✓ De undviker att bära uniform eller ämbetsperuk och ämbetsdräkt.
- ✓ De använder sig av barnanpassat material.
- ✓ De har erfarenhet av och utbildning i att arbeta med barn.
- ✓ De är genuint intresserade, får barnen att känna sig delaktiga och är tillgängliga och kan kontaktas när som helst under förfarandets gång.

Unicefs handbok "Let's talk"

Unicef har tagit fram en praktisk handbok om hur man effektivt kommunicerar med barn som utsatts för övergrepp och människohandel. Handboken behandlar samtalet steg för steg: syfte, förberedelse, själva samtalet, avrundning, hinder för kommunikationen och andra viktiga aspekter.

För mer information, se Unicef (2004), [Let's Talk](#).

"Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard"

Östersjöstaternas råd publicerade riktlinjer 2019 för hur förutsättningar kan skapas för att barn som löper risk att utsättas för exploatering och människohandel ska kunna tala och höras. Under utarbetandet av riktlinjerna rådfrågades barn och ungdomar som har upplevt exploatering och människohandel.

För mer information, se Östersjöstaternas råd (CBSS) (2019), [Creating conditions for children to speak and be heard](#).

Verktyg för att inhämta barnens åsikter om förmyndaren

En rad praktiska verktyg har tagits fram inom ramen för ett EU-finansierat projekt. Ett av dessa är ett praktiskt utvärderingsformulär för att inhämta barnens åsikter om sin förmyndare när förmyndarskapet avslutas.

För mer information, se "CONNECT Tools" på [webbplatsen CONNECT](#), 2014.

Åtgärd 4: Bedöma vad som är bäst för barnet

Att se till barnets bästa ska vara en överordnad hänsyn i alla åtgärder som rör barn. Barnets bästa är en grundläggande barnskyddsprincip som fastställs i artikel 24 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna och i artikel 3 i [konventionen om barnets rättigheter](#), samt i andra relevanta EU-rättsakter (se [tabell 1](#)). Barnets bästa måste bedömas med jämna mellanrum. Syftet med att en sådan bedömning är i varje skede att fastställa vilket alternativ som är bäst för ett visst barn när beslut som påverkar barnet fattas – till exempel om vilket stöd barnet ska få. Bedömningen av barnets bästa är i regel inte någon formellt förfarande.

Enligt artikel 16.2 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) ska EU-länderna "vidta de åtgärder som är nödvändiga för att finna en varaktig lösning på grundval av en individuell bedömning av barnets bästa". I artikel 14.1 anges att den individuella bedömningen ska göras "i syfte att finna en varaktig lösning för barnet med beaktande av barnets synpunkter, behov och problem". Detta är ett mer formellt förfarande som måste dokumenteras och som krävs när myndigheterna behöver fastställa en varaktig lösning. Det finns ingen universallösning som passar i alla situationer. Vilken varaktig lösning som är lämpligast beror på vad barnet har varit med om, omständigheterna i fallet, vilken typ av utnyttjande som barnet utsatts för och dess familjeförhållanden.

Den bedömning av barnets bästa i syfte att finna en varaktig lösning som avses i EU:s direktiv mot människohandel är också en användbar skyddsåtgärd för barn som inte har konstaterats vara offer för människohandel. Det finns flera risker med att tillämpa tillfälliga lösningar för att snabbt skicka tillbaka barnen till det EU-land där de har sin hemvist, utan att bedöma barnets personliga omständigheter. Myndigheterna kan till exempel skicka tillbaka ett barn innan de har kunnat slå fast att ett brott har begåtts, vilket innebär att barnoffret inte får lämpligt stöd och att gärningsmannen/gärningsmännen inte kan lagföras. Ett barn kan också skickas tillbaka till den familjemiljö i vilken de utsattes för övergrepp eller människohandel och därmed riskera att viktimeras på nytt.

Vad ska ingå i en bedömning av barnets bästa för att finna en varaktig lösning

När det hänvisas till principen om barnets bästa i EU-rättsakter sägs det i regel inte något närmare om vilka faktorer som ska beaktas. Det finns ingen universalmetod för att fastställa barnets bästa i syfte att finna en varaktig lösning. Olika metoder används i olika EU-länder och på olika barnskyddsområden.

Denna praktiska handbok presenterar flera vägledande principer när det gäller gällande frågor om "vem", "när" och "hur" i ärenden som rör barn som förflyttar sig inom EU och som är i behov av skydd, däribland offer för människohandel. Den överensstämmer till stora delar med de råd som kommittén för barnets rättigheter har utarbetat.

FN:s riktlinjer om barnets bästa

FN:s kommitté för barnets rättigheter har tagit fram riktlinjer för bedömningar av barnets bästa som är användbara för nationella myndigheter.

För mer information, se kommittén för barnets rättigheter, General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet), 29 maj 2013, CRC/C/GC/14, avsnitt V, del A.

Vem?

Transnationellt samarbete är nödvändigt för att samla in all information som krävs för att fastställa barnets bästa. Barnskyddsmyndigheter i två eller flera EU-länder måste i många fall medverka till att fastställa och besluta om barnets bästa. Det handlar i regel om myndigheterna i det EU-land där barnet befinner sig och myndigheterna i det EU-land där barnet har sin hemvist (som i allmänhet har behörighet i ärendet). I vissa fall kan ett annat EU-land behöva involveras. Det kan till exempel vara fallet om familjen har flyttat och myndigheterna på den nya orten behöver bedöma familjesituationen. I de flesta fall kan nödvändiga kontakter mellan myndigheter i olika EU-länder upprättas via de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#).

→ Se även [åtgärd 7: Fastställa jurisdiktion och upprätta transnationellt samarbete](#).

En bedömning av barnets bästa i syfte att finna en varaktig lösning bör i regel genomföras av ett multidisciplinärt team med utbildad personal under ledning av personer som arbetar med barnskyddsfrågor. Myndigheterna måste sätta barnet i centrum för processen och ge barnet all nödvändig information. De bör framför allt vara noggranna med att höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter. Barnskyddstjänstemän bör dessutom samråda med andra myndigheter, till exempel hälso- och sjukvårdsmyndigheter, utbildningsmyndigheter och brottsbekämpande myndigheter.

Förmyndaren bör ha en central roll och få framföra sina synpunkter till myndigheterna. Förmyndaren är en förtroendeperson som ska ge information och vid behov

underlätta kommunikationen med barnet. Om barnet vill bör förmyndaren vara närvarande vid alla samtal.

När?

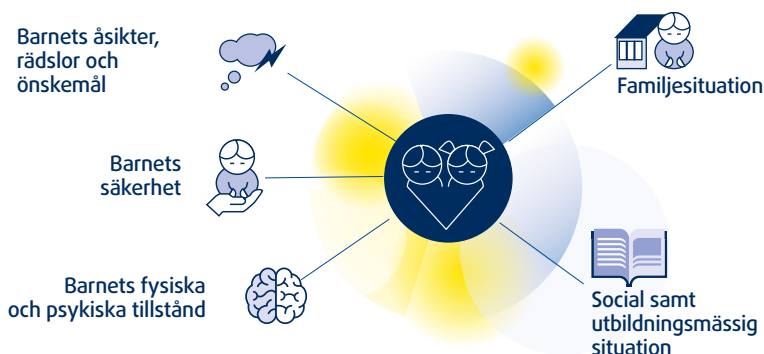
När man arbetar med barn är det viktigt att fatta beslut snabbt och vid rätt tidpunkt. Det kan dock ta tid för barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd, däribland barn som fallit offer för människohandel, att få förtroende för förmyndaren och barnskyddsmyndigheterna. Att det finns en viss grad av tillit och förtroende är avgörande för att det ska vara möjligt att fastställa barnets bästa.

Det kan å andra sidan finnas fall där det viktigaste är att återföreina barnet med dess familj. Då är det inte meningsfullt att först invänta en lång process för återhämtning och förtroendebyggande. I ett sådant scenario är det den ansvarige tjänstemannen som utifrån sin yrkeskunskap måste bedöma exakt när återföreningsprocessen bör inledas i varje enskilt fall. Det måste dock ske i nära samråd med barnet och förmyndaren.

Hur?

Processen för att bedöma barnets bästa får – när barnet hörs om sina åsikter – inte vara traumatisk för barnet. Barn vill inte behöva svara på samma frågor flera gånger – särskilt inte om de ställs av olika personer varje gång. Av denna anledning konstaterade kommittén för barnets rättigheter i [General Comment No 12](#) (allmän kommentar nr 12) att barn inte ska intervjuas oftare än nödvändigt. Ansvariga tjänstemän måste göra en bedömning och hitta rätt avvägning. Bedömningen av barnets bästa i syfte att finna en varaktig lösning bör ta hänsyn till faktorerna i [figur 9](#).

Figur 9: Faktorer som måste beaktas för att bedöma barnets bästa

Källa FRA, 2019

- **Barnets åsikter, rädslor och önskemål:** Att barnets åsikter beaktas säkerställer inte bara barnets rätt att bli hört utan även att den lösning som till sist fastställs är långsiktig och varaktig. Barn som fallit offer för människohandel eller som är i behov av skydd bör till exempel tillfrågas om de vill återvända till sina familjer, varför de lämnade hemmet, var de vill bo och med vem. Man kan också fråga barnen om de är nöjda med sin förmyndare.

→ Se även [åtgärd 3: Höra barnet](#).

- **Familjesituation:** Detta handlar om att fastställa var barnets förälder/föräldrar eller nära släktingar finns och bedöma om de kan och vill ta hand om barnet. Bedömningen bör fastställa om barnet har en lämplig vårdnadshavare (förälder, förmyndare eller annan vuxen). En sådan familjebedömning bör även undersöka om familjen av ekonomiska eller känslomässiga skäl inte kan eller vill ta hand om barnet (till exempel om familjen medverkade till exploateringen av barnet) eller om barnet kan bli utstött på grund av stigmatisering eller återanpassningsproblem om det skickas tillbaka. När det inte är möjligt att skicka tillbaka barnet till familjen bör man i bedömningen även överväga om barnet kan tas omhand av mer avlägsna släktingar eller genom familjevård. Alternativt kan lämplig myndighet i det EU-land där barnet har sin hemvist ge barnet omsorg och skydd av lämplig art.
- **Barnets fysiska och psykiska tillstånd:** Bedömningen bör ta hänsyn till barnets hälsotillstånd och vilken påverkan de olika varaktiga lösningarna kan ha på barnets tillstånd och återhämtning.

- **Social och utbildningsmässig situation:** Detta omfattar levnadsförhållandena i det EU-land där barnet befinner sig och i det EU-land där barnet har sin hemvist. Här bör till exempel hänsyn tas till eventuell diskriminering av etniska minoriteter. Bedömningen bör omfatta sådant som bostadsförhållanden och tillgång till skola eller yrkesutbildning. Beroende på hur länge barnet har befunnit sig i värdlandet kan även graden av integrering i detta land bedömas.
- **Barnets säkerhet:** Bedömningen bör omfatta de säkerhetsrisker som barnet och dess släktingar utsätts för i det EU-land/de EU-länder där barnet och familjen befinner sig.

”Safe and sound”

FN:s flyktingkommissariat och Unicef har tagit fram en handbok för att hjälpa medlemsstaterna att säkerställa barnets bästa när det gäller ensamkommande barn och barn som skilts från sina föräldrar i Europa. Den sammanfattar hur principen om barnets bästa kan tillämpas i praktiken, från det att barnet upptäcks fram till dess att en varaktig lösning ska följas upp. Även om den utformades för en kontext med ensamkommande barn från mer avlägsna länder är den även relevant för barn som förflyttar sig inom EU.

För mer information, se Unicef/UNHCR (2014), Safe and sound.

Åtgärd 5: Samordna alla aktörer inom EU-landet

Beroende på nationell kontext och ärendet i fråga är i regel flera organ delaktiga i att ge barnet det stöd som krävs för att tillgodose dess omedelbara behov av säkerhet och skydd. Översikten i [bilaga 4](#) visar vilka aktörer det normalt rör sig om.

Varje EU-land måste tydliggöra varje organs roll och samordningsmekanismerna mellan dem. På förhand överenskomna samordningsmekanismer bör även ange tydliga riktlinjer för samordningen med motparter i andra EU-länder, framför allt barnets tidigare hemvistland.

→ Se även [åtgärd 7](#): Fastställa jurisdiktion och upprätta transnationellt samarbete.

Personer som arbetar med dessa barn bör överväga följande samordningsverktyg:

- Allmänna samordningsmekanismer, till exempel strategier, standarder, operativa rutiner och protokoll.

- Nationella vidareslussningsmekanismer, eventuellt med protokoll som beskriver varje persons eller organisations specifika roll och uppgifter. Protokollen bör ange hur ärendet ska hanteras och kan till exempel innehålla riktlinjer för hur information kan utbytas utan att kränka rätten till privatliv och skyddet av personuppgifter, i vilka steg överföringen ska ske för respektive ärendetyp och kontaktpunkt inom respektive organisation eller hur denna kan nås i akuta fall eller om ett barn upptäcks nattetid.
- Regelbundet informationsutbyte om trender, bland annat för att se till att de förebyggande åtgärderna är mer riktade.
- Gemensamt kapacitetsbyggande och gemensam utbildning för olika organisationer, till exempel gemensam utbildning i hur barnoffer kan upptäckas för polis och organisationer som arbetar med brottsoffer.
- Gemensamma verktyg, till exempel om olika organ använder sig av samma slags ärendehanteringssystem eller har regelbundna ärendehanteringmöten.
- Regelbunden utvärdering av samordningen där ansvariga yrkesgrupper träffas för att se över, bedöma och förbättra befintliga samordningsmekanismer.

Nationella vidareslussningsmekanismer för att hjälpa offer för människohandel

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har tagit fram en handbok med riktlinjer för hur långsiktiga mekanismer och strukturer kan utformas och genomföras för att bekämpa människohandel och stödja offren. Den innehåller även information om olika modeller för att säkerställa samarbete mellan statliga och icke-statliga organ som arbetar med att bekämpa människohandel.

För mer information, se Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) (2004), *National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A practical handbook*.

Bekämpningen av människohandel bör ingå i det allmänna barnskyddsarbetet och därmed tas upp i lagstiftning, policy och riktlinjer. EU-länderna bör inte låta människohandelsärenden hanteras genom parallella system. Det är därför viktigt att barnet slussas vidare till det nationella barnskyddssystemet så snart det har upptäckts. Polisen, som förmodligen är den första myndighet som barnet kommer i kontakt med, bör se till att ärendet så snabbt som möjligt slussas vidare till alla lämpliga myndigheter och organ, däribland barnskyddssystemet. Detta säkerställer en samordnad och sammanhållen hantering. De brottsbekämpande myndigheterna bör därför intensifiera utredningar och lagföringsförfaranden i människohandelsärenden samt

öka det brottsbekämpande och rättsliga gränsöverskridande samarbetet inom och utanför EU. De bör också utbyta underrättelser om riskprofiler med andra EU-länder.

OM DU VILL VETA MER

Framsteg i fråga om nationella vidarelussningsmekanismer

Det har upprättats flera formella eller icke-formella nationella vidarelussningsmekanismer i EU-länderna. EU-länderna arbetar för att få mekanismerna att fungera bättre och mer effektivt. De har rapporterat att det gränsöverskridande samarbetet ökar, bland annat med länder utanför EU, internationella organisationer och civilsamhället. De bekräftar också att samarbeten och etablerade nätverk har medfört kortare förfaranden och framhåller vikten av EU:s ekonomiska stöd.

För mer information, se Europeiska kommissionen (2018), Andra rapporten om framsteg i kampen mot människohandel, s. 9.

En heltäckande strategi mot människohandel kräver ett nära samarbete mellan flera olika aktörer på alla nivåer. Det förutsätter insatser på flera områden, bland annat brottsbekämpning, gränsförvaltning, sysselsättning, könsrelaterade frågor, barnets rättigheter, datainsamling och EU:s yttre förbindelser.

→ *Se information om nationella rapportörer i EU-28 på [EU:s webbplats om nationella rapportörer](#)*

EU-länderna har i enlighet med artikel 19 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) utsett nationella rapportörer eller motsvarande mekanismer. Dessa har i uppgift att bedöma trender inom människohandeln, mäta resultaten av de åtgärder som vidtas mot människohandeln samt samla in statistik och utarbeta rapporter. På EU-nivå bidrar EU-samordnaren för kampen mot människohandel till att EU agerar på ett samordnat och sammanhållet sätt mot människohandel. Detta förutsätter ett nära samarbete på EU-nivå inom ramen för [EU-nätverket med nationella rapportörer eller motsvarande mekanismer](#), [EU:s plattform för det civila samhället](#) mot människohandel och samordningsnätverket för EU-organens kontaktpunkter vid relevanta EU-organ.

I detta avsnitt anges vilka myndigheter som normalt måste samordna sin verksamhet. För var och en av myndigheterna anges vilka uppgifter som de i vanliga fall ansvarar för. Det handlar inte enbart om omedelbara insatser utan även om arbetsuppgifter som beskrivs inom efterföljande åtgärdsområden. Listan över organisationer, roller

och ansvarsområden är dock inte uttömmande. Den ger endast allmän vägledning som bör anpassas till relevant nationellt eller lokalt sammanhang.

De nationella vidarelussningsmekanismerna bör klargöra vilken myndighet som ansvarar för den totala samordningen, med hänsyn tagen till den roll som barnskyddsmyndigheter kan spela, tillsammans med de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#).

1. Brottsbekämpande myndigheter

- Gör en omgående inledande bedömning av om barnet kan vara i behov av skydd eller till och med har fallit offer för människohandel. En mer ingående bedömning görs i regel av sociala myndigheter eller barnskyddsmyndigheter.
- Fastställer barnets identitet, bland annat genom slagningar i relevanta storskaliga it-system som de har tillgång till.
- Samlar in underrättelser om barnet, medföljande vuxna och andra omständigheter i fallet, bland annat från brottsbekämpande myndigheter i andra EU-länder, och överväga ytterligare operativt samarbete. Europol tillhandahåller expertis och stöd, centraliserade databaser och en kommunikationskanal.
- Gör riskbedömningar och vid behov fastställa skyddsåtgärder i samråd med förmyndaren och barnskyddsmyndigheterna.
- Informerar barn som har begått brott att de har rätt att kontakta hemlandets konsulära myndigheter, såsom anges i artikel 36 i [Wienkonventionen om konsulära förbindelser](#).
- Utreder brottet och fastställa om det kan finnas andra barn (eller vuxna) som är utsatta för risk för att förhindra och upptäcka brott samt inleda rättsliga förfaranden.
- Överför barnet till barnskyddsmyndigheter och underrätta den specialiserade polisenheten för ärenden som rör barn och offer för människohandel eller övergrepp.
- Tar initiativ till insatser för att lokalisera eventuella offer. Det kan också finnas situationer där brottsbekämpande myndigheter bara har hittat människohandlaren, men där det finns bevis för att barn utsatts för brott (till exempel videomaterial eller bilder). Brottsbekämpande och rättsliga myndigheter genomför då vidare utredningar för att lokalisera offren, ofta i samordning med Eurojust och myndigheter i andra EU-länder.

2. Socialtjänster och barnskyddsmyndigheter

- Tar emot alla ärenden som första länk i vidarelussningskedjan.
- Öppnar och upprätthåller en individuell och sekretessbelagd akt för varje barn.
- Upptäcker fall där barn är i behov av skydd vid uppföljning av anmälningar till socialtjänsten av skolor, läkare, grannar med flera.
- Tillhandahåller omedelbart stöd och skydd direkt eller via anlitate icke-statliga eller andra organisationer.
- Utser en tillfällig förmyndare eller se till att en förmyndare utses.
- Bedömer barnets bästa för att fastställa en varaktig lösning tillsammans med förmyndaren och domstolen.
- Begär en social utredning från socialtjänsten i barnets hemvistland via de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#).
- Lyssnar regelbundet på barnet och ta hänsyn till hans eller hennes åsikter.
- Informerar och samråder med barnets förmyndare om alla åtgärder och beslut som rör barnet.
- Slussar barnet vidare till lämplig hjälp och stöd, bland annat till de nationella vidarelussningsmekanismerna om barnet fallit offer för människohandel.

Barnskyddsmyndigheterna i barnets hemvistland ska göra följande:

- Spåra familjen och etablera kontakt om detta är förenligt med barnets bästa.
- Bedöma familjesituationen och barnets allmänna situation.
- Upprätta en social utredning för socialtjänsten i det land där barnet befinner sig som kan skickas via de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#).
- Diskutera tillfälliga åtgärder och den rekommenderade varaktiga lösningen med barnskyddsmyndigheterna i det land där barnet befinner sig.
- Följa upp barnets välbefinnande om barnet skickas tillbaka till hemvistlandet och vid behov rapportera till centralmyndigheten och andra organ.

- Slussa vidare till lämplig hjälp och stöd, bland annat till de nationella vidare-
lussningsmekanismerna om barnet fallit offer för människohandel.

3. Förmyndare

- Fungerar som huvudsaklig kontaktperson och länk mellan barnet och de olika myndigheter och yrkesgrupper som arbetar med barnets ärende.
- Lyssnar regelbundet på barnet och ta hänsyn till hans eller hennes åsikter.
- Fungerar som barnets huvudsakliga förtroendeperson.
- Kontrollerar barnets välbefinnande och säkerställa att barnet får lämplig hjälp, till exempel juridisk rådgivning och rättsligt ombud utan kostnad.
- Fungerar som rättsligt ombud eller samordna åtgärder om en advokat tilldelats.
- Hjälper barnskyddsmyndigheterna att bedöma barnets bästa och fastställa en varaktig lösning.

→ Se även [åtgärd 2: Utse en förmyndare](#).

4. Konsulära myndigheter

- Ger rättsligt och annat stöd till ett barn som frihetsberövats på grund av brott i enlighet med artikel 36 c i [Wienkonventionen om konsulära förbindelser](#).
- Ser till barnets bästa, särskilt med avseende på förmyndarskapet, i enlighet med artikel 5 i [Wienkonventionen om konsulära förbindelser](#), efter att ha informerats i enlighet med artikel 37 b i konventionen.
- Fungerar som en länk mellan myndigheterna i de båda EU-länderna, i fullständig samordning med de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#).
- Ger kontaktuppgifter till olika myndigheter i barnets (tidigare) hemvistland.
- Gör slagningar i relevanta storskaliga it-system som de har tillgång till.
- Hjälper barnet eller involverade yrkesgrupper och organisationer med översättning/tolkning eller juridiska tjänster.
- Hjälper till att hitta släktingar.
- Tar emot officiella handlingar och utfärda resehandlingar.

- Bistår involverade yrkesgrupper eller organisationer med information om barnskyddslagstiftningen i barnets (tidigare) hemvistland.
- Sörjer för researrangemang, beviljar lån för resor eller bekosta resor.

5. Centralmyndighet som utsetts enligt Bryssel IIa-förordningen

- Fungerar som central kontaktpunkt för att samordna kommunikationen mellan det EU-land där barnet befinner sig och barnets hemvistland. I samband med begäranden som görs enligt förordningen kan centralmyndigheten samordna kommunikationen mellan socialtjänst, domare och andra yrkesgrupper i EU-länderna. De allmänna funktionerna och arbetsuppgifterna anges i artiklarna 53–55 i [Bryssel IIa-förordningen](#).
- Skickar begäranden om en social utredning om barnets allmänna situation till socialtjänster eller barnskyddsmyndigheter.
- Fungerar som en länk eller underlätta kontakter mellan domstolar.
- Ger kostnadsfri information och stöd till personer med föräldraansvar i den mån som detta är förenligt med barnets bästa och inte utsätter barnet för risk att återigen utsättas för människohandel eller utnyttjande.
- Ger information om nationella lagar och förfaranden.
- Har kontakt och samordna med barnets förmyndare i den mån som krävs i samband med begäranden som görs enligt förordningen.
- Stödjer samordningen mellan nationella organisationer som är involverade i ett ärende i samband med begäranden som görs enligt förordningen.

6. Rättsliga myndigheter

- Informerar de konsulära myndigheterna i barnets hemland om detta ännu inte har gjorts. Enligt artikel 37 b i [Wienkonventionen om konsulära förbindelser](#) måste myndigheterna informera konsulatet om deras avsikt att utse en förmyndare för barnet.
- Utser en tillfällig förmyndare för barnet.
- Etablerar kontakt med domstolen i det EU-land där barnet har sin hemvist för att besluta om behörighet. Denna kontakt kan upprättas via de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#) eller via det europeiska rättsliga nätverket och det upprättade Haagnätverket av sambandsdomare.

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

- Beslutar om tillfälliga åtgärder genom ett civilrättsligt förfarande.
- Beslutar om människohandel och andra brott genom ett straffrättsligt förfarande.
- Säkerställer att barnet har ett rättsligt ombud och tillgång till juridisk rådgivning.
- Samlar nödvändig bevisning, även om barnet redan har överförts till ett annat EU-land.

Det finns slutligen en rad andra organisationer som kan ha en viktig roll:

- **Internationella organisationen för migration (IOM)** ger olika former av stöd till barn som fallit offer för människohandel, till exempel stöd vid överföringen av barnet, mottagandet på flygplatsen, tillfälligt boende i destinationslandet, medicinsk och psykologisk rådgivning, social och juridisk rådgivning samt bidrag för återintegrering.
- **International Social Services (ISS)** kan underlätta en rad kontakter, utarbeta sociala rapporter om barnet och familjebakgrunden på begäran av domstolar och barnavårdsmyndigheter, eller ge stöd vid överföringen av barnet.
- Andra civilsamhällesorganisationer kan erbjuda familjevårdsprogram eller särskilda boenden för barn som är i behov av skydd. Detta innefattar framför allt sådana organisationer som tillhandahåller stöd till brottsoffer. I EU:s lagstiftning och politik framhålls civilsamhällets viktiga bidrag i bekämpningen av människohandel. EU:s direktiv mot människohandel hänvisar uttryckligen till civilsamhällesorganisationers viktiga roll och EU-länderna uppmanas att samarbeta med dem.

EU:s plattform för det civila samhället mot människohandel

EU:s plattform för det civila samhället mot människohandel startades 2013 och omfattar i dagsläget mer än 100 icke-statliga organisationer från hela EU och utanför EU som arbetar inom området för människohandel. Forumet har dessutom förstärkts med en e-plattform, där ytterligare organisationer ingår.

För mer information, se [Europeiska kommissionens webbplats](#).

Åtgärd 6: Tillgodose skyddsbehov

Barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd har efter en första bedömning av barnskyddsmyndigheter och när en förmyndare har utsetts rätt till en rad olika skyddstjänster. Genom stödet bör de grundläggande behoven tillgodoses, till exempel boende, samt barnets mer särskilda behov som psykosocialt eller psykiatriskt stöd eller reproduktiva tjänster. Vilket stöd som krävs beror på de särskilda omständigheterna och barnets erfarenheter samt ålder och kön. Hänsyn måste tas till konsekvenserna av den specifika vanvård eller exploatering som barnet har utsatts för.

Enligt artikel 27 i [konventionen om barnets rättigheter](#) ska konventionsstaterna "erkänna varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling". Enligt konventionen är EU-länderna skyldiga att säkerställa barnets välbefinnande och ge stöd till alla barn som berövats sin familjemiljö, bland annat ensamkommande barn och framför allt barn som utsatts för övergrepp (artiklarna 19 och 20).

När det mer specifikt gäller personer som fallit offer för människohandel anges i artikel 11.3 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) att EU-ländernas myndigheter är skyldiga att vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att offer får hjälp och stöd. Enligt artikel 11 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) måste EU-länderna tillgodose brottsoffers särskilda behov, varav vissa kan visa sig först i ett senare skede. Särskilda behov som nämns är graviditet, funktionsnedsättning, mentala eller psykiska störningar och behov som uppstår till följd av allvarliga former av psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld. Mer allmänt måste brottsoffer ha tillgång till hjälp från stödverksamheter för brottsoffer i enlighet med artikel 8 i [direktivet om brottsoffers rättigheter](#). Hjälpen och stödåtgärderna bör erbjudas oberoende av om barnen är villiga att samarbeta i utredningen eller vill inge en formell brottsanmälan.

I vissa fall kan hjälpen och stödet bara ges om barnet uppehåller sig lagligt i värdlandet. Enligt [direktivet om fri rörlighet](#) får EU-medborgare röra sig fritt och vistas i ett annat EU-land, men de är skyldiga att registrera sig hos myndigheterna i det berörda EU-landet om vistelsen är längre än tre månader. För att registrera sig kan de behöva uppfylla vissa villkor som anges i artikel 7, vilket inte alltid är möjligt. Till exempel är de kanske inte inskrivna vid någon skola, eller så saknar de sjukvårdsförsäkring. Så länge en varaktig lösning för barnet inte har fastställts och de måste registrera sig för att få tillgång till relevanta stödtjänster bör de ansvariga myndigheterna i EU-länderna ge barnet rätt att stanna längre.

Barnet bör alltid informeras om vilket stöd som finns att få och rådfrågas om sina omedelbara behov och preferenser. I EU:s direktiv mot människohandel (artikel 14) och direktivet mot sexuell exploatering av barn (artikel 19) fastställs skyldigheten att ta hänsyn till barnets åsikter vid beslut om särskilda skyddsåtgärder för barnet.

För att skydda barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna krävs ofta ett beslut om akutplacering. Detta innebär att Bryssel IIa-förordningen måste tillämpas. Enligt artikel 20 i Bryssel IIa-förordningen får det EU-land där barnet befinner sig vidta akuta skyddsåtgärder, i enlighet med den nationella lagstiftningen, även om ett annat EU-land är behörigt att pröva målet i sak. Inledande akuta åtgärder för att tillgodose barnets särskilda behov får vidtas förutsatt att de regelbundet ses över och anpassas, särskilt i fall där ingen individuell bedömning gjordes från början eftersom ärendet var brådskande eller om situationen har förändrats.

→ Se även *åtgärd 7: Fastställa jurisdiktion och upprätta transnationellt samarbete.*

Tabell 4 sammanfattar vilken typ av stöd barn som är i behov av skydd, däribland barn som fallit offer för människohandel, har rätt till enligt konventionen om barnets rättigheter och EU-rättsakter om brottsoffer och straffrätt.

Tabell 4: Hänvisningar i internationella och regionala rättsakter samt EU-rättsakter

Rättsakt	Boende	Utbildning	Hälso- och sjukvård	Psyko-logiskt stöd	Familje-spårning	Säkerhet	Individuell bedömning
Internationella och regionala instrument							
Konventionen om barnets rättigheter	Artikel 27	Artiklarna 19, 23.3 och 23.4, 24.2 e och f, 28, 29, 32 och 33	Artiklarna 17, 23, 24, 25 och 39	Artiklarna 23 och 39	Artikel 22.2	Artiklarna 3 och 19	–
Europarådets konvention om bekämpande av människohandel	Artikel 12.1 a	Artiklarna 12.1 f och 4	Artiklarna 12.1 b och 2	–	Artikel 10.4 c	Artikel 12.2	Artikel 12.7

Rättsakt	Boende	Utbildning	Hälsa- och sjukvård	Psyko- logiskt stöd	Familje- spårning	Säker- het	Individu- ell bedöm- ning
Europa- rådet – Lanzarote- kon- ventionen	–	Artikel 6	Artikel 14.4	Artikel 14 .1 och 14.4		Artik- larna 5, 14.3, 31.1 b och f	Artikel 14.1
EU-instrument							
EU:s direktiv mot människo- handel	Artikel 11.5	Skälen 6, 22 och 25, artikel 14.1	Skälen 12, 20 och 25, artikel 11 .7	Skäl 22,; artikel 11.5	–	Skäl 18, artikel 11 .5	Skälen 18, 19, 20 och 23, artiklarna 12.3 och 12.4, 14 och 16
Direktivet om brottsoffers rättigheter	Skäl 38, artikel 9	Skäl 62, artikel 26.2	Skälen 9, 56 och 64	Skälen 38 och 39, artiklar- na 4.1 a och 9.1 c	–	Skälen 38 och 52, artiklar- na 9.3 och 12	Skälen 55, 56, 58, 59 och 61, artiklarna 1, 2.2 a, 21.1, 22 och 23
Direktivet mot sexuell exploate- ring av barn	–	Skäl 34, artikel 23	Skäl 36	Skälen 31 och 37	–	–	Artikel 19

Anm. – = ej tillämpligt

Källa: FRA, 2019

Boende

I artikel 27 i konventionen om barnets rättigheter erkänns "varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling". Detta innefattar lämpligt boende.

EU-länderna måste närmare bestämt tillhandahålla en lämplig och säker bostad för personer som fallit offer för människohandel, i enlighet med artikel 11.5 i [EU:s direktiv mot människohandel](#). Bostaden bör vara lämplig för barnet i förhållande till dess ålder och kön, risker och särskilda behov (t.ex. funktionsnedsättning eller trauma). Barn som står utan föräldraomsorg får inte placeras i samma boende som andra vuxna än släktingar, även om de kan ha haft liknande erfarenheter (t.ex. flickor och kvinnor som

har utnyttjats sexuellt). Boendeformerna kan till exempel vara fosterhem, vård- och omsorgsboenden eller särskilda skyddsboenden.

Säkerheten är en viktig aspekt som måste beaktas när man undersöker vilken boendeform som är lämpligast. Barnet kan fortfarande stå under inflytande av en person som har utsatt barnet för utnyttjande eller människohandel, eller så kan gärningsmannen vilja komma i kontakt med barnet. Brottsbekämpande myndigheter måste bedöma barnets situation och säkerhetsbehov. I vissa fall kan det vara nödvändigt med särskilda skyddsboenden för barnoffer. Sådana skyddsboenden finns i regel på hemlig ort för att skydda barnet från gärningsmannen och hans eller hennes nätverk. Skyddsboenden övervakas noggrant och tillträdet är begränsat.

Av säkerhetsskäl och hänsyn som rör barnets bästa kan barn inledningsvis i undantagsfall placeras i boenden som innebär att de frihetsberövas. Det måste dock finnas en balans mellan att skydda barn eller hindra dem från att avvika och att respektera deras rättigheter, till exempel rätten till frihet. Det är bara i mycket exceptionella fall lagligt att frihetsberöva ett barn.

Utbildning

Barnets rätt till utbildning erkänns i artikel 28 i konventionen om barnets rättigheter. Utbildning bör ges så tidigt som möjligt för att brottsoffret lättare ska kunna återhämta sig och få ett normalt liv.

När det gäller personer som fallit offer för människohandel fastställs följande i artikel 14.1 i [EU:s direktiv mot människohandel](#): "Medlemsstaterna ska inom rimlig tid ge barn som är brottsoffer och barn till brottsoffer som ges hjälp och stöd enligt artikel 11 tillgång till utbildning i enlighet med sin nationella lagstiftning."

Barnet, förmyndaren, barnskyddsmyndigheterna och personalen vid skyddsboendena bör tillsammans besluta om barnet är redo att delta i viss utbildningsverksamhet eller i det ordinarie skolsystemet. Detta beror på barnets psykologiska tillstånd, barnets kunskaper i det lokala språket, tidigare utbildning och vistelsens förväntade längd. EU-länderna bör dock vidta åtgärder för att barnet ska kunna gå i skolan så snart som möjligt i syfte att främja barnets återhämtning, förbättra barnets självkänsla och hjälpa barnet att ta kontroll över sitt liv och sin framtid.

I fall där det står klart att barnet mycket snart (inom en eller två månader) ska skickas tillbaka till det EU-land där barnet har sin hemvist bör insatserna inriktas

på att förbereda barnets integrering i utbildningen i detta EU-land. Sådana insatser är till exempel att skriva in barnet på skol- eller yrkesutbildningsinrättningar, göra förberedelser tillsammans med föräldrarna för att underlätta integreringen i skolan, ta itu med andra praktiska utmaningar som rör skolavgifter, transporter och så vidare.

De som tillhandahåller sådana tjänster bör också främja barnets tillgång till fritidsaktiviteter, däribland lek och rekreation anpassat till barnets ålder, mognad och intressen. Detta är särskilt viktigt för barn som förmodligen snart ska skickas till ett annat EU-land. Sådana aktiviteter bör erbjudas på boendet eller i samhället där så är lämpligt, och syftet bör vara att barnet lättare ska kunna kommunicera och interagera med andra barn och med lokalsamhället. Sådana dagliga rutiner kan göra det lättare för barnet att återhämta sig.

FN:s riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn

FN:s generalförsamling har antagit riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn. De fastställer internationella principer om förhindrande av familjeseparation, återintegrering i familjen, modeller för alternativ omvårdnad samt övervakning och stöd för efterbehandling. Riktlinjerna riktar till alla offentliga och privata enheter samt alla personer som är involverade i åtgärder för barn som är i behov av skydd i ett annat land än hemlandet (punkt 140).

För mer information, se FN:s generalförsamling, [Guidelines for the alternative care of children](#), resolution antagen den 18 december 2009.

Hälsa- och sjukvård

I artikel 24 i konventionen om barnets rättigheter erkänns barnets rätt till bästa möjliga hälsa. Myndigheterna bör tillgodose barnets kort- och långsiktiga hälso-behov, bland annat psykisk återhämtning och psykologiskt eller psykiatriskt stöd vid posttraumatiskt stressyndrom.

Enligt artikel 11.5 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) måste EU-länderna erbjuda nödvändig sjukvård, inklusive psykologiskt stöd, till personer som fallit offer för människohandel. Enligt artikel 11.7 måste dessutom brottsoffrens särskilda behov beaktas, bland annat behov som har sin grund i deras hälsotillstånd, en funktionsnedsättning eller en mental eller psykisk störning.

Psykosocialt stöd är av avgörande betydelse för att barn som har utsatts för någon form av utnyttjande ska kunna återhämta sig. Det gäller särskilt barn vars föräldrar har medverkat till utnyttjandet eller övergreppet. Annan hälso- och sjukvård, till

exempel avgiftsprogram för barn som använder droger, kan också behövas som en omedelbar åtgärd i det EU-land där barnet påträffas. När en varaktig lösning har fastställts för barnet kan det även behövas mer långsiktiga åtgärder.

Barnets psykologiska behov kan visa sig först senare, när specialiserad personal har fått barnets förtroende och barnet vill berätta mer om vad det har varit med om. Barn med beteendestörningar kan skada sig själva eller bli aggressiva mot personer som arbetar med dem eller mot andra barn. De kan också vara trotsiga eller vägra interagera med andra. Personer som arbetar med barn bör utbildas och kunna fortsätta ge skyddsbaseerat stöd till barn med sådana beteendestörningar.

Flickor och pojkar bör ha tillgång till vård för reproduktiv hälsa, såsom FN:s kommitté för barnets rättigheter anger i [General Comment No 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health](#) (allmän kommentar nr 15 om barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa). Detta bör särskilt ges till sådana barn som har utsatts för sexuella övergrepp eller sexuellt utnyttjande för att förebygga eller behandla sexuellt överförbara sjukdomar. Det är mycket viktigt att flickor som har utsatts för sexuella övergrepp får tillgång till vård för reproduktiv hälsa, särskilt om de blivit gravida. Barn bör få möjlighet att välja om hälso- och sjukvårdspersonalen ska vara av manligt eller kvinnligt kön.

Studie om människohandel ur ett könsperspektiv

I studien om människohandel ur ett könsperspektiv framhålls att människohandel är ett allvarligt brott och utgör en kränkning av mänskliga rättigheter som har mycket allvarliga långsiktiga konsekvenser för offren. Personer som utsätts för människohandel i syfte att utnyttjas sexuellt upplever en brutalitet som allvarligt skadar deras hälsa och välbefinnande. Sexuellt våld av detta slag kan orsaka vaginala skador hos kvinnor som leder till omfattande spridning av sexuellt överförbara sjukdomar och stor risk att smittas av hiv, samt utbredda problem med posttraumatiskt stressyndrom, ångest och depression. Brottsoffer lever i rädsla för repressalier för dem själva och/eller för deras familjer om de försöker att fly. Många av de som faktiskt flyr blir dessutom offer för människohandel på nytt. I studien fastställs vidare att gromning, tvång, hot, isolering, normaliserat dagligt våld, narkotikabruk och traumat av att ha utsatts för människohandel för sexuellt utnyttjande ger allvarlig och långvarig skada för den psykiska hälsan.

Europeiska kommissionen (2015), *Study on the gender dimension of trafficking in human beings*.

Familjespårning

Familjen är den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för sina medlemmars, framför allt barnens, utveckling och välbefinnande. Barnets rätt till familjeliv måste skyddas fullt ut. Att förebygga familjeseparation och bevara familjen är viktiga delar i samtliga barnskyddssystem. Enligt artikel 9.3 i [konventionen om barnets rättigheter](#) har barnet rätt att vid en separation upprätthålla direkta kontakter med och ett personligt förhållande till sina föräldrar och familjemedlemmar, utom då detta strider mot barnets bästa. Barnets och förmyndarens åsikter måste beaktas under processen. Myndigheterna bör i regel inhämta barnets samtycke innan kontakt tas med familjen, varvid hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

Undersökningen av höriskgrupper när det gäller människohandel

Att skilja ett barn från dess familj är utan tvekan en sista utväg, men i de fall där familjen i sig är en dysfunktionell miljö och är involverad i utnyttjandet av barnet bör insatserna inriktas på tidig upptäckt och på att tillhandahålla alternativ omvårdnad.

Europeiska kommissionen (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings, s. 85.

Barnets bästa, barnets delaktighet och tidsaspekter är viktiga principer när det gäller familjespårning. Innan åtgärder vidtas för att återuppta kontakten bör myndigheterna bedöma föräldrarnas förmåga för att säkerställa att de inte kommer att utsätta barnet för risk och att ingen av föräldrarna medverkade till människohandeln eller utnyttjandet av barnet. Vid familjespårning bör man bedöma hur mycket information familjen bör få om den människohandel som barnet utsatts för. En del information kan leda till att familjen och barnen utsätts för hot av människohandlarna. Annan information, till exempel om sexuellt utnyttjande, kan stigmatisera barnet i familjen och i samhället. Man bör även noggrant bedöma riskfyllda situationer där familjen utsätts för påtryckningar eftersom de står i skuld till människohandlarna.

Det är i regel de sociala myndigheterna eller barnskyddsmyndigheterna som, i nära samarbete med förmyndaren, ansvarar för att spåra familjen. Barnskyddsmyndigheterna i de olika EU-länderna måste samarbeta för att bedöma familjesituationen i fall där barnet och familjen befinner sig i olika EU-länder. När det gäller barn som rör sig inom EU kan de centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#) underlätta kontakten och direkt uppmana barnskyddsmyndigheterna i det relevanta EU-landet att göra en utredning av barnets sociala situation. I vissa fall kan centralmyndigheterna också ha i uppgift att hålla föräldrarna underrättade om barnets situation, såvida

detta inte är oförenligt med barnets bästa. Barnet bör också hållas underrättat om de insatser som görs för att spåra familjen.

Säkerhet

Enligt artikel 19 i konventionen om barnets rättigheter måste staterna vidta åtgärder "för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp". Myndigheterna ansvarar för att trygga barnets säkerhet. Detta innefattar både att skapa en miljö där barnet kan återhämta sig och att förhindra att barnet återigen utsätts för övergrepp eller utnyttjande.

Myndigheterna måste tillhandahålla en säker bostad för personer som fallit offer för människohandel, enligt artikel 11.5 i [EU:s direktiv mot människohandel](#), och för brottsoffer i allmänhet, enligt artikel 9.3 i [direktivet om brottsoffers rättigheter](#). När det gäller verksamheter för reparativ rättvisa föreskrivs i artikel 12 i [direktivet om brottsoffers rättigheter](#) åtgärder för att "skydda brottsoffret från sekundär och upprepad viktimisering, hot och vedergällning".

Brottsbekämpande myndigheter bör göra en inledande säkerhetsbedömning tillsammans med förmyndaren och barnskyddsmyndigheterna. Vid behov bör även andra aktörer rådfrågas, till exempel hälso- och sjukvårdspersonal samt personal vid skyddsboenden. Säkerhetsbedömningen bör upprepas och uppdateras regelbundet. De som beslutar om en varaktig lösning behöver också en särskild riskbedömning av omständigheterna i hemvistlandet.

→ Se även [åtgärd 9](#): Fastställa och genomföra varaktiga lösningar.

Checklista: huvuddelarna i riskbedömningen

- ✓ Informera barnet om syftet med riskbedömningen och kontrollera att barnet har förstått detta.
- ✓ Säkerställa att barnet hörs och att vederbörlig hänsyn tas till barnets åsikter i förhållande till dess ålder och mognad samt de särskilda omständigheterna i fallet.
- ✓ Säkerställa att könsspecifika risker identifieras, till exempel när det gäller den typ av utnyttjande eller övergrepp som barnet utsatts för.
- ✓ Vidta ytterligare åtgärder för att hantera den särskilda utsattheten hos pojkar och flickor med en funktionsnedsättning.
- ✓ Överväga andra behov om det rör sig om homosexuella, bisexuella, transsexuella eller intersexuella barn.
- ✓ Ge barnet möjlighet att ange om det helst vill att en manlig eller kvinnlig tjänsteman ska göra riskbedömningen, särskilt i fall där barnet utsatts för sexuella övergrepp eller sexuellt utnyttjande.
- ✓ Samla in underrättelser om gärningsmännen, deras kumpaner och barnets nätverk, inklusive om medföljande vuxna, mer avlägsna släktingar i det land där barnet befinner sig och andra barn som brottsoffret kan ha interagerat med.
- ✓ Bedöma hotbild och föreslå förebyggande åtgärder utifrån detta (t.ex. i fråga om boende, umgängesrätt med barnet och kontakt med familjemedlemmar).
- ✓ Regelbundet bedöma risken för att barnet ska avvika och vidta förebyggande åtgärder. Att skapa en förtroendefull relation och säkerställa högkvalitativ omsorg är det bästa sättet för att förhindra att barnet försvinner.
- ✓ Omgående anmäla till polisen och andra relevanta myndigheter om barnet försvinner.
- ✓ Uppdatera säkerhetsbedömningen och dokumentera eventuella förändringar eller ny information som finns till förfogande.

Handbok för personer som arbetar med brottsbekämpning

FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå (UNODC) har tagit fram en praktisk handbok som personer som arbetar inom det straffrättsliga området kan använda som stöd i sitt arbete med att förebygga människohandel, skydda brottsoffren, lagföra gärningsmännen och bedriva det internationella samarbete som krävs för att nå dessa mål. Handboken innehåller 14 moduler. Modul 5 i handboken är inriktad på riskbedömning och de centrala frågor som måste beaktas vid riskbedömningar.

För mer information, se UNODC (2009), [Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners](#).

Åtgärd 7: Fastställa jurisdiktion och upprätta transnationellt samarbete

Stater är skyldiga att skydda alla barn inom deras jurisdiktion. Detta innebär att det måste klargöras vilket land som har behörighet att vidta vilka åtgärder och när. EU-länderna måste därför samarbeta med varandra.

Att fastställa jurisdiktion är endast ett av de syften som kräver effektiva samarbetsmekanismer mellan EU-länderna. Polis och rättsliga myndigheter måste samarbeta om transnationell brottslighet ska kunna bekämpas på ett effektivt sätt. Utan samarbete mellan det EU-land där barnet påträffas och det EU-land där barnet har sin hemvist är det i de flesta fall svårt att bedöma barnets bästa och besluta om den lämpligaste varaktiga lösningen.

Barnskyddssystem måste ha mekanismer för transnationellt samarbete

Allt fler barn som rör sig över gränserna är i behov av barnskyddsåtgärder, och därför trappas nu åtgärderna upp på följande sätt: Man klargör roller och ansvar, håller sig à jour med information från ursprungslandet, säkerställer att det finns en nationell kontaktpunkt för barnskyddsfrågor, inför rutiner/riktlinjer/protokoll/processer, till exempel för att överlåta ansvar inom ramen för asylförfaranden (Dublinförordningen) eller vid överväganden av placering utanför landet, eller familjespårning och skydd när barn har utsatts för människohandel.

Europeiska kommissionen (2015), [Reflection paper on integrated child protection systems, princip 7](#).

Det finns en rad mekanismer för samarbete mellan EU-länderna som har fastställts i lag eller genom praxis. De är uppdelade i civilrättsliga och straffrättsliga mekanismer.

Civilrättsliga frågor, inbegripet skydd av barn

Enligt artikel 2 i [konventionen om barnets rättigheter](#) måste konventionsstaterna respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan diskriminering, oberoende av barnets ställning.

Barns åtnjutande av sina rättigheter

Staternas skyldigheter gäller "inom statens gränser, inklusive för de barn som kommer att omfattas av statens jurisdiktion i samband med att de försöker ta sig in på landets territorium. Därför begränsas inte de rättigheter som anges i konventionen till enbart barn som är medborgare i en konventionsstat utan måste, om inget annat föreskrivs i konventionen, gälla för samtliga barn – inklusive asylsökande barn, flyktingbarn och migrerande barn – oavsett nationalitet, immigrationsstatus och eventuell statslöshet".

Se kommittén för barnets rättigheter, [General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied children](#) (allmän kommentar nr 6 om behandlingen av ensamkommande barn), punkt 12.

Detta innebär att varje barn har rätt till vissa omedelbara skyddsåtgärder i det EU-land där de befinner sig, till exempel skyddsboende, mat eller medicinsk hjälp, fram till dess att en mer ingående bedömning görs av barnets situation och en varaktig lösning fastställs.

EU:s lagstiftning på det civilrättsliga området – närmare bestämt [Bryssel II-förordningen](#) – och den internationella privaträtten avgör huruvida domstolarna i ett EU-land har behörighet att vidta barnskyddsåtgärder i transnationella ärenden där mer än ett EU-land är involverat. I förordningen återspeglas principerna i [Haagkonventionen från 1996](#), som även innehåller bestämmelser för att fastställa huruvida konventionsstatens myndigheter har behörighet att vidta sådana åtgärder i situationer med gränsöverskridande inslag. EU-länderna måste tillämpa förordningen och inte konventionen om barnet i fråga har sin hemvist i ett EU-land.

Regler för fastställande av jurisdiktion

Enligt artikel 8 i [Bryssel II-förordningen](#) ska domstolarna i det EU-land där barnet har "hemvist" som en allmän regel vara behöriga att vidta åtgärder för att skydda barnet. Denna bestämmelse återspeglar artikel 5 i [Haagkonventionen från 1996](#) där det anges att myndigheterna i den fördragsslutande stat där barnet har sin hemvist ska vara behöriga att vidta åtgärder för att skydda barnet. Om barnets hemvist inte kan fastställas eller om barnet är en flykting eller har fördrivits är det myndigheterna i det EU-land där barnet befinner sig som har behörighet att vidta åtgärder för att

skydda barnet (artikel 13 i [Bryssel IIa-förordningen](#)). En liknande behörighetsgrund, som baseras på att barnet finns på en fördragslutande stats territorium, ges i artikel 6 i [Haagkonventionen från 1996](#). Om det inte kan fastställas att ett barn har sin hemvist inom ett EU-lands territorium tillämpas alltså [Haagkonventionen från 1996](#). Se [figur 10](#) om reglerna för fastställande av jurisdiktion.

När det gäller ensamkommande barn som fallit offer för människohandel anges i artikel 16.2 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) att det EU-land som upptäcker ett brottsoffer måste vidta nödvändiga åtgärder för att finna en varaktig lösning.

I [Bryssel IIa-förordningen](#) hänvisas det till den behörighet som en "domstol" har, men detta innefattar alla myndigheter som har behörighet i frågor som omfattas av förordningen, till exempel sociala myndigheter och barnskyddsmyndigheter (se artikel 2.1 i förordningen och [handboken](#) för tillämpningen av [Bryssel IIa-förordningen](#)).

Figur 10: Regler för fastställande av jurisdiktion i barnskyddsärenden

Källa: FRA, 2019

Enligt artikel 15 i [Bryssel IIa-förordningen](#) får ärendet i undantagsfall hänskjutas till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet.

För att överföringen ska vara i enlighet med lagen måste barnet ha en särskild anknytning till EU-landet och överföringen bör vara förenlig med barnets bästa. Barnet har en särskild anknytning till ett EU-land om

- barnet har sin hemvist i det andra EU-landet till följd av anhängiggörande vid den ursprungliga domstolen,
- barnet tidigare har haft hemvist i det EU-landet,
- barnet är medborgare i det EU-landet,
- någon av personerna med föräldraansvar har sin hemvist i det EU-landet, eller

- tvisten rör åtgärder till skydd för barnet i samband med förvaltning eller bevarande av eller förfogande över egendom som tillhör barnet och som finns i det EU-landet.

Främjande av transnationellt samarbete mellan domare

”Enligt artikel 15 ska domstolarna samarbeta vid överföringen, antingen direkt eller via centralmyndigheterna. Det kan vara särskilt värdefullt om de berörda domarna kommunicerar med varandra för att avgöra om förutsättningarna för överföringen är uppfyllda i det enskilda fallet, i synnerhet om överföringen är till barnets bästa. Om domarna talar eller förstår ett gemensamt språk, bör de inte tveka att kontakta varandra direkt per telefon eller e-post. Andra typer av modern teknik kan också användas, till exempel telefonkonferens. Om språkproblem uppstår kan domarna anlita tolk, i den mån det finns resurser för detta. Centralmyndigheterna kan också hjälpa domarna.”

Europeiska kommissionen (2016), Handbok för tillämpningen av Bryssel IIa-förordningen, s. 36.

I vissa fall inleds domstolsförfaranden om samma barn i olika EU-länder. I sådana fall är det enligt artikel 19.2 i [Bryssel IIa-förordningen](#) i princip den domstol vid vilken talan först har väckts som ska hantera ärendet, om båda förfarandena rör samma sakfråga. Den domstol där talan har väckts senare (domstol II) ska vilandeförklara målet i väntan på att domstol I beslutar om sin behörighet. Om domstol I anser sig behörig, ska domstol II avvisa talan.

Fastställande av hemvist

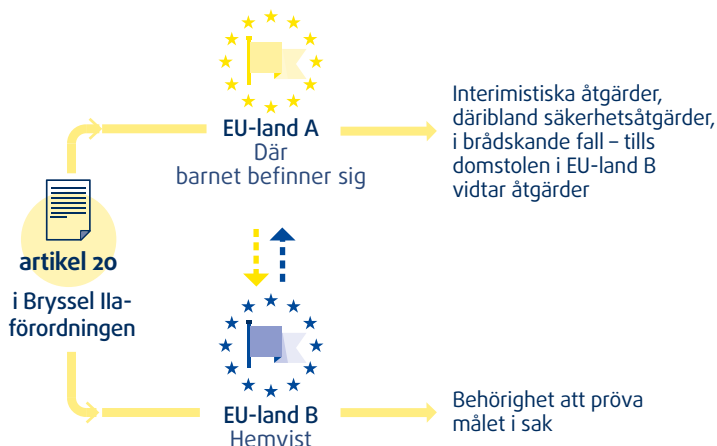
Begreppet ”hemvist” definieras inte i [Bryssel IIa-förordningen](#), utan hemvisten måste fastställas utifrån alla särskilda omständigheter i respektive ärende. Det kan finnas tydliga fall där hemvisten fastställs som den plats där barnet var bosatt innan det förflyttades.

Det kan dock finnas fall där det inte är lika lätt att fastställa hemvisten. Ett barn med ursprung i ett EU-land kan till exempel ha bott i ett annat EU-land under en viss tid utan att ha integrerats i några som helst sociala, utbildningsmässiga eller andra strukturer i detta land. Barnet kan också ha bott i flera EU-länder under de senaste åren och flyttat fram och tillbaka mellan dessa.

Interimistiska skyddsåtgärder

Enligt artikel 20 i **Bryssel IIa-förordningen** får ett EU-land vidta interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, avseende en person, även om ett annat EU-land är behörigt att pröva målet i sak. EU-länderna får därmed vidta inledande akuta åtgärder för att skydda ett barn. Sådana åtgärder är temporära och gäller endast i det EU-land i vilket de vidtagits. Myndigheterna i det land där barnet befinner sig bör kommunicera med myndigheterna i barnets hemvistland för att fastställa de lämpligaste lösningarna för barnet på lång sikt. **Figur 11** visar förbindelserna mellan de båda EU-länderna. Interimistiska åtgärder bör syfta till att säkerställa barnets fortsatta välbefinnande och skydd samt fortsätta värna barnets bästa.

Figur 11: Interimistiska åtgärder enligt artikel 20 i Bryssel IIa-förordningen

Källa: FRA, 2019

Tydlig åtskillnad måste göras mellan interimistiska åtgärder i brådskande fall (som vidtas av det land där barnet befinner sig) och icke-interimistiska åtgärder (som bör vidtas i enlighet med den allmänna regeln i barnets hemvistland). Det måste därmed fastställas vilket land som har behörighet i ärendet.

I **figur 12** ges exempel på skillnaden mellan interimistiska och icke-interimistiska åtgärder. Interimistiska åtgärder är till exempel utseende av en tillfällig förmyndare eller placering i fosterfamilj.

Figur 12: Exempel på interimistiska och icke-interimistiska åtgärder

Källa: FRA, 2019

Barnets bästa måste sättas i främsta rummet när myndigheterna i det EU-land där barnet befinner sig och det EU-land där barnet har sin hemvist prövar behörighetsfrågor och frågor som rör det långsiktiga skyddet för barnet. Det viktigaste är att finna en säker och skyddad miljö för barnet så att det inte viktimiseras eller utsätts för människohandel på nytt.

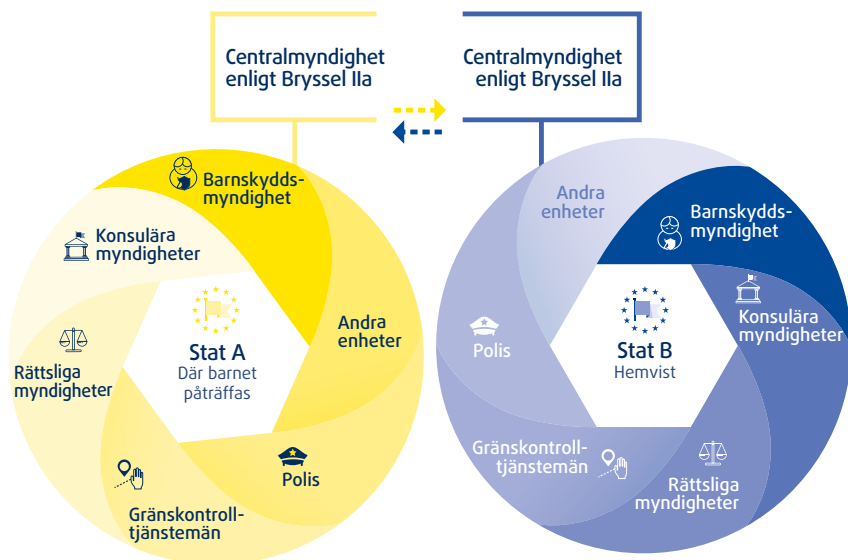
Centralmyndigheter som utsetts enligt Bryssel IIa-förordningen

I [Bryssel IIa-förordningen](#) finns ett kapitel om samarbete mellan EU-länderna. Enligt artikel 53 ska varje EU-land utse en eller flera centralmyndigheter med uppgift att bistå vid tillämpningen av förordningen. EU-länderna har redan utsett centralmyndigheter för tillämpningen av [Haagkonventionen från 1980 om bortföranden av barn](#) och [Haagkonventionen från 1996 om skydd av barn](#). I vissa EU-länder bistår dessa myndigheter vid genomförandet av [Bryssel IIa-förordningen](#). Haagkonferensen har upprättat det informella [internationella Haagnätverket för domare](#) som, i frågor rörande internationellt barnskydd, fungerar som en kommunikationskanal och kontaktpunkt för andra domare inom deras jurisdiktioner, domare i andra konventionsstater och deras nationella centralmyndigheter.

→ [Bilaga 3: Länk till förteckningar med centralmyndigheternas kontaktuppgifter](#)

För att centralmyndigheterna ska kunna utföra sitt arbete måste de ha ett nära samarbete med olika organisationer på nationell nivå, till exempel barnskyddsmyndigheter, rättsliga myndigheter, polis, åklagare och tjänsteleverantörer. Såsom framgår av figur 13 kan ett sådant samarbete ske med flera olika organisationer.

Figur 13: Grupper som kan delta i samarbetet inom och mellan länder

Källa: FRA, 2019

Vid utvärderingen av genomförandet av [Bryssel IIa-förordningen](#) konstaterade man att en av utmaningarna för en effektiv samordning är att vissa centralmyndigheter saknar resurser. Om EU och dess medlemsländer förstärker sina centralmyndigheter skulle detta avsevärt förbättra skyddet av de kategorier av barn som omfattas av denna handbok.

Det uppfattas ibland som besvärligt att involvera centralmyndigheterna. För att undvika dröjsmål sker kommunikationen därför ofta direkt och inte via en centralmyndighet. I brådskande fall kan till exempel socialtjänst eller barnskyddsmyndigheter direkt kontakta barnskyddsmyndigheterna i barnets ursprungs- eller hemvistland och be om en bedömning av barnets sociala situation. Vidare kan polismyndigheter i olika EU-länder ta kontakt med varandra för att fastställa ett barns identitet.

De centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#) får, där så krävs för att göra en konkret begäran enligt förordningen,

- fungera som knutpunkt för all kommunikation mellan relevanta myndigheter i olika EU-länder, eller
- underlätta kontakten mellan de myndigheter som ansvarar för ett visst ärende och låta dem kommunicera direkt med varandra.

Centralmyndigheternas särskilda roller bör beslutas utifrån specifika nationella förhållanden, de mänskliga och ekonomiska resurser som de har samt omständigheterna i fallet. Centralmyndigheterna prioriterar i regel mycket brådskande ärenden.

Centralmyndigheterna kan ha en allmän överblick över ärenden, bland annat avslutade ärenden som de har varit involverade i, samt ha kännedom om vilken roll och kapacitet deras partnermyndigheter och partnerorgan har. EU-länderna bör fastställa hur centralmyndigheter och andra myndigheter i landet ska kommunicera och samordna sig med varandra.

Enligt artikel 55 i [Bryssel IIa-förordningen](#) måste centralmyndigheterna insamla och utbyta information om barnets situation, om pågående förfaranden och om beslut angående barnet i enskilda ärenden. En av deras huvuduppgifter är att underlätta kontakter mellan domstolar i olika EU-länder i vissa ärenden som rör föräldrans ansvar (artikel 55 c och d). Genom artikel 56 kan barnet tillfälligt placeras i ett annat EU-land, vilket kräver ett förhandsgodkännande från denna.

EU-länderna får lämna in eller ta emot följande slags begäranden under processen med att fastställa en varaktig lösning:

- rapporter om barnets sociala situation,
- information om var barnet och familjen befinner sig, om denna information krävs för att göra en konkret begäran enligt [Bryssel IIa-förordningen](#),
- diskussioner om ett specifikt ärende med alla berörda parter i ett gränsöverskridande ärende,
- diskussioner om överförande av behörighet,
- etablering av kontakt med familjen och eskort av barnet vid familjebesök,
- tillhandahållande av dokumentation, till exempel identifieringsnummer, skolintyg eller födelseintyg,

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

- information om tidigare förfaranden om föräldraansvar eller tidigare brottsutredningar,
- information om möjligheten till alternativ omvårdnad om föräldrarna inte kan ta hand om barnet,
- vidtagande av omedelbara åtgärder.

Modell för en transnationell vidarelussningsmekanism

Internationella organisationen för migration har lanserat en onlineplattform med en modell för en transnationell vidarelussningsmekanism. Modellen är ett resultat av EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012–2016.

Detta verktyg bidrar till att säkerställa att personer som fallit offer för människohandel kan åtnjuta sina rättigheter under hela processen, särskilt vid gränsöverskridande vidarelussning. Verktyget för samman experter och yrkesgrupper från olika länder som är involverade i identifiering, vidarelussning, stödinsatser, återsändande och övervakning av stöd i fråga om personer som fallit offer för människohandel.

För mer information, se Internationella organisationen för migration (2017), [Transnational referral mechanism model – TRM](#).

Transnationellt barnskydd

Sekretariatet vid Östersjöstaternas råd har tagit fram riktlinjer samt en handbok om skydd av barn i ärenden med en gränsöverskridande dimension som beskriver praktiska inslag i samarbetet mellan EU-länderna.

För mer information, se Östersjöstaternas råd (2015), [Guidelines for promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases](#) och [Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers](#).

Andra samarbetsmekanismer mellan EU-länderna

Bortsett från de centralmyndigheter som inrättats enligt artikel 53 i Bryssel IIa-förordningen finns andra samarbetsmekanismer, däribland följande:

- **Det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område.** Detta är ett flexibelt nätverk som inrättades genom beslut 2001/470/EG och som består av nationella rättsliga myndigheter. Nätverkets huvuduppgifter är att hantera ärenden mellan nationella kontaktpunkter, främja möjligheten att få sin sak prövad i domstol vid gränsöverskridande ärenden genom information, utse sambandspersoner samt bedöma och utbyta erfarenheter från specifika EU-rättsliga instrument på privaträttens område. I artiklarna 54 och 58 i [Bryssel IIa-förordningen](#) anges i vilka situationer centralmyndigheterna i nätverket bör utnyttja detta för att

kommunicera med varandra. Ett regelbundet utnyttjande av nätverket kan bidra till ett mer effektivt samarbete mellan domare och centralmyndigheter samt domare sinsemellan.

- Den **Europeiska rättsliga atlasen**. Med hjälp av denna kan man hitta behöriga civildomstolar i andra EU-länder samt kontaktuppgifter till dessa.

→ För mer information om *civilrättsligt samarbete*, se *e-juridikportalen – civilrättsligt samarbete*.

Bevisupptagning

Rådets förordning (EG) nr 1206/2001 (som Europeiska kommissionen föreslog en översyn av i maj 2018) omfattar samarbete mellan domstolar i olika EU-länder i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur, bland annat familjerättsliga frågor. En domstol kan antingen begära att behörig domstol i ett annat EU-land upptar bevisning eller uppta bevisning direkt i det andra EU-landet. Enligt förordningen får bevisupptagning ske genom video- och telefonkonferenser. På *e-juridikportalen* ges en rad dokument, kontaktuppgifter och lärdomar som dragits samt nationell information om var nödvändig utrustning finns att tillgå. Där finns även vägledning om hur *videokonferenser* kan användas för att underlätta och uppmuntra kommunikation mellan rättsliga myndigheter i olika EU-länder, för såväl civilrättsliga som straffrättsliga ändamål.

Bilaterala samarbetsavtal

Vissa EU-länder har ingått bilaterala avtal som uttryckligen avser skydd och överföring i fall där barn som är medborgare i deras land påträffas i ett annat EU-land. Bilaterala avtal kan dock sakna tillräckliga rättssäkerhetsgarantier och hindra myndigheter från att skydda barnet på ett effektivt sätt. EU-länderna bör helst använda sig av befintliga strukturer som upprättats av och för alla EU-länder i EU:s rättsliga ram. EU-länderna bör undvika att skapa parallella strukturer. Det finns en risk att parallella strukturer endast stöder en del av ärendena, exkluderar vissa barn, medför dubbla uppsättningar regler och försvagar de mekanismer som inrättats genom *Bryssel IIa-förordningen* och *Haagkonventionen från 1996*.

Straffrättsliga frågor

För vissa brott fastställs behörighetsregler i EU-lagstiftningen. Så är exempelvis fallet när det gäller människohandel. Enligt artikel 10.1 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) måste EU-länderna vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa sin behörighet när

- brottet helt eller delvis har begåtts inom deras territorium, eller
- gärningsmannen är en av de egna medborgarna.

Ytterligare behörighet över ett brott som har begåtts utanför ett EU-lands territorium kan fastställas i de fall som anges i artikel 10.2 och 10.3 i direktivet.

Barn som deltar i förfaranden som brottsoffer eller vittnen har alltid rätt till särskilda skydds- och stödmekanismer, juridiskt bistånd och ombud samt ersättning.

→ För mer information, se även [åtgärd 8: Ge barnet stöd i rättsliga förfaranden](#).

Mer generellt har EU tagit fram olika instrument för polisiärt och rättsligt samarbete. Dessa tillämpas på olika nivåer. Framför allt ger EU-organ som Europol och Eurojust operativt och annat stöd till EU-länderna i situationer med gränsöverskridande inslag.

Eurojusts stöd till rättsliga myndigheter

Eurojust underlättar samarbete och samordning av utredningar och lagföring mellan rättsliga myndigheter i EU-länderna vid grov gränsöverskridande och organiserad brottslighet, däribland människohandel. Eurojust uppmuntrar de nationella myndigheterna att involvera Eurojust i alla ärenden som rör gränsöverskridande människohandel eftersom sådana ärenden är komplicerade och det är viktigt att snabbt identifiera och skydda samtliga brottsoffer, framför allt barn, och samtidigt lagföra och upplösa hela människohandelskedjan.

Eurojust har utsett en kontaktpunkt för barnskyddsfrågor som har en rad olika arbetsuppgifter, däribland att i) säkerställa att Eurojust har tillgång till bästa praxis på området, ii) följa det arbete som utförs av nationella myndigheter, brottsbekämpande myndigheter och andra organ på barnskyddsområdet och iii) föra statistik över alla de ärenden som Eurojust hanterat på området.

Vid Eurojusts samordningsmöten samlas nationella rättsliga myndigheter från olika länder kring samma bord för att underlätta informationsutbytet, verkställandet av ansökningar om ömsesidig rättslig hjälp eller tvångsåtgärder (dvs. beslut om husrannsakan och arresteringsorder), förebyggande eller lösning av jurisdiktionstvister, närliggande

frågor eller andra rättsliga problem eller bevisvärigheter. Under samordningsmötena kan de enkelt diskutera och enas om utredningsåtgärder och lagföringsstrategier.

Eurojusts samordningscentrum är ett annat verktyg som används i komplicerade ärenden och där måste information utbytas i realtid vid storskaliga insatser som utförs samtidigt i flera länder (t.ex. häktningar, genomsökningar och beslagtagande av bevisning eller tillgångar). Samordningscentrumen innebär att alla deltagande myndigheter alltid står i förbindelse med varandra, via särskilda telefonlinjer och datorer, och information vidarebefordras snabbt från en myndighet till en annan via Eurojust.

Behörig nationell myndighet i ett EU-land kan kontakta sin nationella enhet vid Eurojust med avseende på ett visst brottmål. Den nationella enheten inleder då ett ärende vid Eurojust mot alla berörda EU-länder och till och med mot tredjeländer, där så är lämpligt.

För mer information, se [Eurojusts webbplats](#).

Europols stöd till brottsbekämpande myndigheter

Europol (Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning) stöder EU-ländernas brottsbekämpande myndigheter vad gäller förebyggande och kamp mot grov organiserad brottslighet av internationell karaktär. De stödtjänster som ges till EU-länderna handlar om allt från att underlätta ett enkelt informationsutbyte till att tillhandahålla operativa och strategiska analyser, expertis och operativt stöd vid brottsutredningar.

Europol stöder EU-ländernas brottsbekämpande myndigheter genom att underlätta informationsutbytet mellan Europol och de sambandsmän som utstationerats vid Europol av EU-länderna och av länder med samarbetsavtal med Europol och som fungerar som en länk mellan EU-ländernas utredare och Europols experter, tillhandahålla operativ analys och operativt stöd för EU-ländernas operationer, tillhandahålla expertis och tekniskt stöd för utredningar och operationer som genomförs inom EU under EU-ländernas tillsyn och juridiska ansvar, upprätta strategiska rapporter (t.ex. hotbedömningar) och brottsanalyser utifrån information och underrättelser från EU-länderna eller annat håll.

Europols analysprojekt AP Phoenix är Europols operativa projekt inom området för människohandel som genomförs vid europeiska centrumet för grov och organiserad brottslighet. Det särskilda syftet med AP Phoenix är stödja behöriga myndigheter i EU-länderna samt EU-organ, associerade tredjeländer och internationella organisationer när det gäller att förebygga eller bekämpa sådan brottslighet som omfattas av Europols mandat och har koppling till människohandel. Människohandel med barn är bland de frågor som prioriteras högst inom AP Phoenix. Projektet innebär att data och brottsinformation om personer som fallit offer för människohandel, såväl vuxna som barn, och om misstänkta får lagras och hanteras för operativa ändamål.

Information, däribland personuppgifter om misstänkta och brottsoffer, kan utbytas på ett säkert sätt inom AP Phoenix och med alla andra berörda parter via Europols officiella kommunikationsverktyg Siena (nätplikationen för säkert informationsutbyte), som alla EU-länder har tillgång till. Det faktum att information centraliseras i Europols databas innebär tydliga och direkta fördelar vid ad hoc-utredningar. Det innebär också att Europol kan få en komplett och utförlig underrättelsebild av företeelsen över hela Europa.

Europol kan stödja EU-ländernas behöriga myndigheter när det gäller att förebygga och bekämpa brott som berör två eller flera EU-länder. I dagsläget tillhandahåller Europol stöd på begäran. Enligt artikel 6 i [Europolförordningen](#) får Europol dock begära att EU-ländernas behöriga myndigheter inleder utredningar.

För mer information, se [Europolns webbplats](#).

Cepols stöd till brottsbekämpande och andra myndigheter

Europeiska unionens byrå för utbildning av tjänstemän inom brottsbekämpning (Cepol) är en EU-byrå vars syfte är att utforma, genomföra och samordna utbildning av tjänstemän inom brottsbekämpning. Cepol anordnar närutbildningskurser och erbjuder onlinemoduler och en onlinekurs om människohandel, även där med fokus på människohandel med barn. Cepol har ett utbytesprogram liknande Erasmus där tjänstemän inom brottsbekämpning kan tillbringa en vecka hos en kollega i dennes land för att utbyta kunskap och god praxis.

För mer information, se [Cepols webbplats](#).

Bortsett från det stöd som EU-organen erbjuder finns en rad EU-rättsliga instrument som stärker och underlättar samarbetet mellan brottsbekämpande myndigheter och domstolar, till exempel den [europeiska arresteringsordern](#) och den [europeiska utredningsordern](#). Genom [Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål](#) fastställs formen och metoderna för samarbetet mellan EU-länderna i straffrättsliga förfaranden. Bland annat finns följande resurser till förfogande för att främja samarbetet mellan EU-länderna:

- **Det europeiska straffrättsliga nätverket:** EU inrättade detta verktyg för att skapa ett nätverk av nationella kontaktpunkter i syfte att underlätta det straffrättsliga samarbetet. Nätverket innefattar sambandspersoner.
- **Den europeiska rättsliga atlasen:** Med hjälp av denna kan man hitta behöriga brottmålsdomstolar i andra EU-länder samt kontaktuppgifter till dessa.
- **Gemensamma utredningsgrupper:** Detta samarbetsverktyg baseras på ett avtal mellan behöriga myndigheter (rättsväsendet, dvs. domare eller åklagare och brottsbekämpande myndigheter) i två eller fler EU-länder som ingåtts för ett särskilt syfte och för en begränsad period om att inrätta en gemensam utredningsgrupp för brottsutredningar i en eller flera av EU-länderna i fråga. De gemensamma utredningsgrupperna innebär att man kan inhämta och utbyta information och bevisning direkt utan att behöva använda de traditionella kanalerna för ömsesidig rättslig hjälp. De utgör ett effektivt samarbetsverktyg som

underlättar samordningen av utredningar och lagföring som sker parallellt i flera EU-länder eller i ärenden som är av gränsöverskridande omfattning. Eurojust och Europol kan delta i gemensamma utredningsgrupper såväl separat som gemensamt.

Praktisk handbok för gemensamma utredningsgrupper

Nätverket av gemensamma utredningsgrupper har tillsammans med Europol och Eurojust tagit fram en praktisk handbok för gemensamma utredningsgrupper. Den innehåller råd, riktlinjer, användbar information samt svar på vanliga frågor. Nätverkets sekretariat stöder de nationella experterna i de gemensamma utredningsgrupperna och finns vid Eurojusts säte i Haag.

För mer information, se Europeiska unionens råd, Praktiska riktlinjer för gemensamma utredningsgrupper, 2017, som finns på alla officiella EU-språk på [Europols webbplats](#).

- **Det europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister (Ecris):** Detta är ett verktyg för att domare, åklagare och relevanta administrativa myndigheter enkelt ska få tillgång till omfattande information om en EU-medborgares kriminella bakgrund, oavsett i vilket EU-land personen tidigare har dömts.
- **Det europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister avseende tredjelandsmedborgare och statslösa personer (ECRIS-TCN):** Väl inrättat kommer detta system att utgöra ett komplement till det befintliga europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister avseende EU-medborgare (Ecris). Nationella behöriga myndigheter kommer att få tillgång till ett it-system som innehåller identitetsuppgifter om personer som inte är medborgare i ett EU-land, EES-land eller Schweiz som har dömts av en brottmålsdomstol inom Europeiska unionen. Identitetsuppgifterna kommer att inbegripa alfanumeriska uppgifter och fingeravtrycksuppgifter.

Mall för samförståndsavtal

Östersjörådets aktionsgrupp mot människohandel har utarbetat en mall för samförståndsavtal för att förbättra samarbetet mellan brottsbekämpande myndigheter och tjänsteleverantörer eller icke-statliga organisationer. Det är en mall som anpassas efter de nationella omständigheterna.

För mer information, se Östersjöstaternas råd (2011), [Model memorandum of understanding](#).

→ För mer information om straffrättsligt samarbete, se [e-juridikportalen](#) – straffrättsligt samarbete.

Sekretess, skydd av personuppgifter och informationsutbyte

I och med att informationsutbyte måste ske med flera involverade myndigheter inom och mellan olika EU-länder samtidigt som barnets rättigheter respekteras, samt att integriteten och skyddet av personuppgifterna måste säkerställas, måste myndigheterna följa förfaranden som respekterar barnets privatliv och skyddar sekretessbelagd information.

I artikel 8 i [EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna](#) fastställs rätten till skydd av personuppgifter, och i artikel 7 fastställs rätten till respekt för privat- och familjeliv. I EU-rätten finns två instrument som är relevanta för denna handbok och som trädde i kraft i maj 2018: den [allmänna dataskyddsförordningen](#) (förordning (EU) 2016/679, även kallad *GDPR*) och [direktivet om skydd av personuppgifter när de används av polis- och åklagarmyndigheterna](#) (direktiv (EU) 2016/680, även kallat *direktivet för brottsbekämpning*).

Såsom framgår av [figur 14](#) tillämpas [direktiv \(EU\) 2016/680](#) i fall där en behörig myndighet behandlar personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, upptäcka eller lagföra brott. När behöriga myndigheter behandlar personuppgifter för andra ändamål än de som anges ovan tillämpas den allmänna ramen i den [allmänna dataskyddsförordningen](#).

Figur 14: Tillämpningsområde för den allmänna dataskyddsförordningen (GDPR) och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning

Källa: FRA, 2019

Vissa bestämmelser är desamma eller i stort sett identiska i båda de rättsliga instrumenten. Dataskyddsprinciperna laglighet och korrekthet, ändamålsbegränsningar, uppgiftsminimering, lagringsminimering, uppgifternas korrekthet, integritet och konfidentialitet är utgångspunkten för all behandling (artikel 5 i GDPR och artikel 4 i direktivet för brottsbekämpning). Dessutom är merparten av den registrerades rättigheter tillämpliga enligt båda instrumenten (se artiklarna 12–23 i GDPR och artiklarna 12–18 i direktivet för brottsbekämpning). I brottsförebyggande åtgärder och brottsutredningar är individernas rättigheter i vissa avseenden begränsade, eftersom de kan äventyra pågående utredningar och förfaranden. De personuppgiftsansvarigas skyldigheter att anmäla personuppgiftsincidenter (artiklarna 33–34 i GDPR och artiklarna 30–31 i direktivet för brottsbekämpning) eller att föra register över behandling (artikel 30 i GDPR och artikel 24 i direktivet för brottsbekämpning) är i stort sett desamma i de båda instrumenten.

Barn förtjänar särskilt skydd, eftersom de kan vara mindre medvetna om vilka risker och konsekvenser som personuppgiftsbehandlingen innebär. Ett klart och tydligt

språk som barnet lätt kan förstå bör användas vid information och kommunikation om personuppgiftsbehandlingen (artikel 12 i GDPR).

Handbok om den europeiska dataskyddslagstiftningen

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA), Europeiska datatillsynsmannen (EDPS) och Europarådet har tagit fram en handbok där det ges en översikt över de tillämpliga rättsliga ramarna inom området för dataskydd, däribland den allmänna dataskyddsförordningen och direktivet för brottsbekämpning. I handboken redogörs det även för central rättspraxis med sammanfattningar av viktigare avgöranden vid Europeiska unionens domstol (EU-domstolen) och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen). Handboken kommer att finnas tillgänglig på alla officiella EU-språk.

För mer information, se FRA (2018) [Handbook on European data protection law](#).

Det faktum att sekretess, integritet och dataskyddsbestämmelser måste respekteras innebär inte att information inte får utbytas för att skydda ett barn, förutsatt att vissa skyddsåtgärder vidtas. Enligt den [allmänna dataskyddsförordningen](#) får information utbytas för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade (i detta fall barnet) eller för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövningen (artikel 6 i GDPR).

Vid tillhandahållande av hjälp till barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd innebär rätten till respekt för privatliv, skydd av personuppgifter och sekretess följande i praktiken:

- När myndigheterna inhämtar personuppgifter om barnet måste barnet få koncisa, klara och tydliga, begripliga och lätt tillgängliga informationer, på ett klart och tydligt språk.
- Den information som inhämtas måste vara adekvat, relevant och begränsad till ärendet och ändamålet.
- Information får aldrig utbytas med personer som inte har någon koppling till ärendet, och man bör undvika att dela med sig av personuppgifter till allmänheten eller medier som kan leda till identifiering av barnet.
- De uppgifter som registreras måste vara korrekta och uppdaterade.
- Barn måste få veta vilken information som kommer att delas med vem och av vilken anledning. Personer som arbetar med skydd av barn bör inhämta barnets samtycke, i samråd med förmyndaren, utom om detta inte är säkert eller lämpligt.

- Information får utbytas utan samtycke om så krävs för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för barnet eller någon annan person. Ett register bör föras över vilken information som lämnats till vem.
- Berörda barnskyddsmyndigheter kan ge centralmyndigheterna instruktioner om hur information ska utbytas med övriga EU-länder för att säkerställa integriteten (t.ex. genom att namn ersätts med koder).
- Myndigheterna måste respektera de nationella datalagringsbestämmelserna och får inte spara uppgifterna längre än nödvändigt.
- Åtgärder krävs för att garantera säkerheten och förhindra förlust, förstöring eller skada. Till exempel kan man koda akterna och undvika att använda personens namn. Om akter i pappersformat används bör de vara inlåsta på en säker plats. Elektroniska filer ska skyddas med personliga lösenord. Åtkomsten till filerna ska vara begränsad, och de ska lagras på säkra servrar, aldrig på privata datorer, usb-minnen eller annan lagringsutrustning.

Åtgärd 8: Ge barnet stöd i rättsliga förfaranden

Ett barn som fallit offer för människohandel, övergrepp eller utnyttjande eller av andra skäl är i behov av skydd kan behöva delta i olika typer av civilrättsliga förfaranden. Barnet kan först och främst behöva delta i ett straffrättsligt förfarande i egenskap av brottsoffer eller vittne gentemot den eller de personer som har utsatt barnet för människohandel, övergrepp eller utnyttjande. Förfaranden kan dock också handla om civil- eller förvaltningsrättsliga frågor, till exempel ersättning, utbildning, föräldraansvar, åldersbedömning, utseende av förmyndare eller placering i fosterhem eller särskilt boende.

EU-rätten ger särskilda rättigheter till och skyddsgarantier för barn som utsätts för brott och vissa skyddsgarantier för barn som blivit vittnen till vissa brott, till exempel sexuella övergrepp eller människohandel. I EU-rätten finns utförliga skyddsgarantier för barn som är involverade i straffrättsliga förfaranden, men inte i förvaltningsrättsliga eller framför allt civilrättsliga förfaranden där frågan i huvudsak regleras enligt nationell rätt.

Straffrättsliga förfaranden

Att vittna i egenskap av brottsoffer eller vittne inför brottmålsdomstol kan vara mycket påfrestande för vem som helst, och ännu mer påfrestande för ett barn. Barn

måste få juridiskt och socialt stöd före, under och efter domstolsförhandlingarna. Detta underlättar barnens deltagande och insamlingen av tillräcklig bevisning, så att blir lättare att lagföra gärningsmännen. Det minskar också risken för att barnet kommer till skada.

Att sätta stopp för straffrihetskulturen inom området för människohandel

”När det gäller människohandel uppstår en straffrihetskultur när de som deltar i den kriminella verksamheten och/eller i människohandelskedjan inte drabbas av några konsekvenser för sina gärningar. Gripanden, lagföring och fällande domar, där gärningsmännen befins skyldiga, ger en större allmän och specifik avskräckande effekt, vilket utgör en förebyggande faktor. Detta innefattar inte bara människohandlarna utan även medbrottslingarna och de som medvetet utnyttjat brottsoffrens tjänster. Straffrihetskulturen råder på grund av luckor i lagstiftningen eller bristande tillämpning av vissa lagar. Om man ska motverka straffrihetskulturen och öka ansvarigheten måste det till fler utredningar, lagföringar och fällande domar, inte bara gentemot människohandlarna utan även gentemot dem som har vinning av brottet och som utnyttjar brottsoffren.”

Europeiska kommissionen (2018), Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell, s. 5.

EU-rättsliga skyddsåtgärder för barnoffer

För att skydda barn och förhindra sekundär viktimering har EU i flera instrument fastställt en lång rad rättssäkerhetsgarantier för brottsoffer som är barn. I [tabell 5](#) ges en översikt över de skyddsåtgärder som finns fastställda i [EU:s direktiv mot människohandel](#), [direktivet mot sexuell exploatering av barn](#) och [direktivet om brottsoffers rättigheter](#). Tabellen visar att skyddsåtgärderna för barn som fallit offer för människohandel eller blivit sexuellt utnyttjade är i stort sett desamma som när barn fallit offer för brott enligt EU-rätten i allmänhet.

Tabell 5: Skyddsåtgärder i EU-lagstiftningen för barnoffer i straffrättsliga förfaranden

Åtgärder	EU-rättsliga instrument		
	EU:s direktiv mot människohandel	Direktivet om brottsoffers rättigheter	Direktivet mot sexuell exploatering av barn
Kostnadsfri juridisk rådgivning	Artikel 15.2	Artikel 9.3 b	Artikel 20.2
Kostnadsfritt juridiskt ombud	Artikel 15.2	Artikel 24.1 c	Artikel 20.2
Genomförande av förhör utan onödigt dröjsmål	Artikel 15.3 a	Artikel 20 a	Artikel 20.3 a
Lämpliga lokaler för förhör	Artikel 15.3 b	Artikel 23.2 a	Artikel 20.3 b
Förhör utförda av utbildade yrkeskunniga personer	Artikel 15.3 c	Artikel 23.2 b	Artikel 20.3 c
Förhör utförda av samma person	Artikel 15.3 d	Artikel 23.2 c	Artikel 20.3 d
Minimering av antalet förhör	Artiklarna 12.4 a och 15.3 e	Artikel 20 b	Artikel 20.3 e
Rätt att åtföljas av juridiskt ombud eller av annan vuxen	Artikel 15.3 f	Artiklarna 3.3 och 20 c	Artikel 20.3 f
Videoinspelade förhör	Artikel 15.4	Artiklarna 24.1 a och 23.3 a	Artikel 20.4
Förhör bakom stängda dörrar	Artikel 15.5 a	Artikel 23.3 d	Artikel 20.5 a
Förhör via videolänk	Artikel 15.5 b	Artikel 23.3 b	Artikel 20.5 b
Program för vittnesskydd	Artikel 12.3	–	–

Anm. – = ej tillämpligt

Källa: FRA, 2019

I **direktivet om brottsoffers rättigheter** fastställs en rad skyddsmekanismer som gäller för samtliga brottsoffer, däribland barn. Dessutom ges särskilda garantier för barn. Enligt direktivet måste en individuell bedömning göras för att fastställa barns specifika skyddsbehov, på grund av barns särskilda sårbarhet för sekundär viktimisering (artikel 22). Enligt artikel 22.4 ska barnoffer anses ha specifika skyddsbehov på grund av sin sårbarhet för sekundär eller upprepade viktimisering, hot eller vedergällning. Detta ger dem rätt till alla de skyddsåtgärder under straffrättsliga förfaranden som

Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna

är avsedda för samtliga offer med särskilda skyddsbehov, enligt artikel 23, samt sådana barnspecifika skyddsåtgärder som anges i artikel 24.

Straffrihetsbestämmelser

Ett barn som fallit offer för övergrepp eller utnyttjande kan ha begått ett brott som stöld eller ett brott med koppling till prostitution, innehav av falska identitetshandlingar eller bidragsfusk.

Närhelst myndigheter eller andra organisationer kommer i kontakt med ett barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd bör prioritet ges åt att garantera barnets säkerhet, tillhandahålla skydd, överväga barnets bästa och säkerställa tillgång till de rättigheter och skyddsåtgärder som barnet har rätt till.

För barn som fallit offer för människohandel eller blivit sexuellt utnyttjande finns straffrihetsbestämmelser i EU-rätten. Enligt artikel 8 i [EU:s direktiv mot människohandel](#) och artikel 14 i [direktivet mot sexuell exploatering av barn](#) måste EU-länderna säkerställa att behöriga nationella myndigheter har rätt att inte lagföra eller straffa offren. Dessa straffrihetsbestämmelser gäller brott som offren har tvingats begå som en direkt följd av det brott som de själva har utsatts för. En straffrihetsbestämmelse finns även i artikel 26 i [Europarådets konvention om bekämpande av människohandel](#).

Skyldigheten att inte straffa barnet baseras på det faktum att ett barn som har fallit offer för människohandel eller sexuellt utnyttjande saknar självbestämmande och frihet att göra tydliga eller informerade val eller vägra när de tvingas att begå brott. En barnanpassad tolkning av skyldigheten att inte straffa barnet innebär att barnet inte bör lagföras eller att lagföringen bör avbrytas när det finns en nära koppling mellan brottet och den människohandel eller det övergrepp som barnet utsatts för.

OM DU VILL VETA MER

Den praktiska tillämpningen av straffrihetsbestämmelsen

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har tagit fram ett dokument där man granskar den straffrihetsprincip som anges i lagstiftningen och de utmaningar som det innebär att tillämpa denna i praktiken. Dokumentet avslutas med praktiska riktlinjer och rekommendationer rörande policy och lagstiftning.

För mer information, se Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) (2013), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*.

Personer som i sina yrken kommer i kontakt med barn bör ha kompetens och lämplig utbildning i att koppla eventuella brott som barnet begått till människohandel eller sexuellt utnyttjande. Det är viktigt att komma ihåg att det inte måste bevisas att människohandlarna har hotat, använt våld eller andra former av tvång för att styrka att barnet utsatts för människohandel, enligt artikel 2.5 i [EU:s direktiv mot människohandel](#).

De måste undvika stereotyper och får inte koppla vissa grupper av barn, till exempel barn med en viss etnisk bakgrund eller nationalitet, till vissa typer av brott eller till kriminalitet överhuvudtaget. Varje barn förtjänar en noggrann och opartisk bedömning under identifieringsprocessen. En riktig identifiering kan förhindra att barn traumatiseras på nytt, vilket kan bli fallet om de överlämnas till det straffrättsliga systemet som misstänkta.

Barn som bryter mot lagen

I vissa situationer kan nationella myndigheter även inleda straffrättsliga förfaranden mot barnet och överlämna det till den ordinarie ungdomsrättsvården. I dessa fall gäller skyddsgarantierna i [direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn](#).

Barnet bör inte överlämnas till ungdomsrättsvården för tidigt, eftersom detta kan försvåra identifieringen i fall där barnet senare avslöjar att det utsatts för brott. Myndigheterna bör ta hänsyn till barnets historia, dess sociala bakgrund och familjebakgrund och respektera skyldigheten att ge skydd till alla barn utan diskriminering. Enligt skäl 9 i direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn bör sådana barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden ägnas särskild uppmärksamhet för att bevara deras utvecklingspotential och förmåga till återanpassning i samhället.

OM DU VILL VETA MER

Straffmyndighetsålder

Det internationella nätverket för barnets rättigheter ("Child rights international network", Crin) ger uppdaterad information om straffmyndighetsåldern i EU-länderna och i andra europeiska länder.

För mer information, se Child Rights International Network (Crin), [Minimum ages of criminal responsibility in Europe](#).

Civilrättsliga förfaranden

Bryssel IIa-förordningen gäller när barnet ska placeras i ett fosterhem eller på en institution, antingen som en tillfällig åtgärd enligt artikel 20 eller som en långsiktig åtgärd om barnet redan finns i det EU-land som har behörighet i ärendet. Förordningen innehåller inga särskilda rättssäkerhetsgarantier för att skydda barn under civilrättsliga förfaranden. Det skydd som barn ska få under civilrättsliga förfaranden regleras i nationell rätt. Det enda undantaget är skyldigheten att höra barnet vid internationellt bortförande, såsom anges i artikel 11.2. En översyn görs dock för närvarande av Bryssel IIa-förordningen, och i framtiden måste barnet höras i alla ärenden som rör familjeansvar.

Enligt artikel 17 i EU:s direktiv mot människohandel måste offer för människohandel ha tillgång till befintliga system för ersättning till personer som fallit offer för våldsbrott. Enligt artikel 15.2 i direktivet har brottsoffer ofördröjligen rätt till "kostnadsfri juridisk rådgivning och till ett kostnadsfritt juridiskt ombud, bland annat för att kunna begära ersättning".

OM DU VILL VETA MER

Praxis för att stödja barn i rättsliga förfaranden

FRA:s forskning om barn och rättvisa i EU-länderna visar att skyddsåtgärderna i straffrättsliga förfaranden förefaller mer utförliga än i civilrättsliga förfaranden när det gäller tillgången till juridiskt bistånd, vilken myndighet som ansvarar för att höra barnet, i vilken omgivning barnet ska höras och den mängd information som barnet ska få. De civilrättsliga förfarandena ser mer olika ut: Beroende på vilken rättslig fråga det hela rör sig om kan det vara obligatoriskt eller valfritt att höra barnet, eller så finns detta inte reglerat över huvud taget. FRA:s forskning visar dessutom att det alltför ofta är upp till domarna eller andra aktörer att besluta om huruvida skyddsåtgärder ska tillämpas och att man således inte baserar det hela på en bedömning av barnets särskilda behov.

För mer information, se FRA (2015), [Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States](#).

Skyddsåtgärder till stöd för barnet

Berörda yrkesgrupper måste tillämpa alla de skyddsåtgärder som fastställs i EU-rätten och i nationell rätt. I denna handbok föreslås dessutom andra åtgärder som dock inte är bindande men som kan vara till hjälp för barnet under rättsliga förfaranden.

Rättssäkerhetsgarantier i syfte att skydda barnet och undvika att det traumatiseras på nytt är inte bara viktiga i straffrättsliga förfaranden utan även nödvändiga i civilrättsliga förfaranden för att undvika kontakt mellan barnoffret och gärningsmännen. Detta är särskilt viktigt när föräldrarna har varit delaktiga i människohandeln eller övergreppet. I [Europarådets riktlinjer om barnvänlig rättskipning](#) ges därför icke-bindande vägledning om alla typer av förfaranden där barn är inblandade, bland annat straffrättsliga, civilrättsliga och förvaltningsrättsliga förfaranden.

Barnahus

År 1998 öppnade Island det första barnhuset i Europa för att säkerställa att barn som drabbats av eller blivit vittnen till våld skyddas genom barnanpassade insatser och snabbt får tillgång till rättsmedel och vård. Man räknar med att över 20 länder kommer att ha ett eller flera barnahus 2019. Regionala institutioner och den europeiska barnahusrörelsen ("European Barnahus Movement") och nätverket Promise verkar för att ännu fler barnahus ska inrättas i enlighet med europeiska standarder.

En huvudprincip bakom barnhusen är att barnet har rätt att vara delaktigt, höras och få lämplig information. Ett multidisciplinärt samarbete mellan olika organ, däribland brottsbekämpande myndigheter, brottmålsdomstolar, barnskyddsmyndigheter samt hälso- och sjukvård, är en annan viktig princip som ska tillämpas i alla faser i samband med utredningar, diagnostiska bedömningar och behovsbedömningar samt tillhandahållande av tjänster. Syftet är att undvika traumatisering på nytt och säkerställa resultat som tar hänsyn till barnets bästa. Att få barnet att berätta är mycket viktigt och det rättsmedicinska förhöret måste genomföras enligt ett evidensbaserat protokoll där bevisvärdet hos barnets berättelse respekterar rättssäkerhetsprincipen, samtidigt som barnet inte ska behöva upprepa sin berättelse under domstolsförhandlingarna. Genom Promise-projektet har kvalitetsstandarder tagits fram som tillämpas av de flesta barnahusen.

För mer information, se [Promise-projektet](#).

Personer som arbetar inom rättsväsendet och socialtjänsten som intervjuades inom ramen för [FRA:s forskning om ett barnvänligt rättsväsende](#) tog upp flera problem som är vanliga i både civil- och straffrättsliga förfaranden. Samma problem togs upp av de barn som intervjuades. De personer som intervjuades rekommenderar att rättssäkerhetsgarantier ska tillämpas på samma sätt på alla barn, däribland barn i civilrättsliga förfaranden. Barn som är involverade i både straffrättsliga och civilrättsliga förfaranden – till exempel vårdnadsärenden kopplade till övergreppsärenden – klagar över att de rättssäkerhetsgarantier som finns i straffrättsliga förfaranden saknas i civilrättsliga förfaranden.

Forskningen har lett fram till en rad rekommendationer eller förslag som dock går utöver vad som krävs i de EU-rättsliga instrumenten i fråga men som skulle kunna ingå i den nationella rättsliga ramen.

Myndigheter som arbetar med barn i civil- eller straffrättsliga förfaranden kan utgå från de EU-rättsliga kraven och komplettera dem med åtgärder för att fylla de luckor som FRA:s forskning har påvisat. Myndigheterna bör beakta följande:

- ✓ **Säkerställa ett mycket professionellt uppträdande.** Respekt, vänlighet och empati är allra viktigast för att upplevelsen ska bli så lugn och trygg som möjligt för barnet. Berörda yrkesgrupper behöver utbildning och praktisk vägledning och det bör fastställas samordningsmekanismer för de olika yrkesgrupper som är involverade i ett visst ärende.
- ✓ **Begränsa antalet förhör.** Barn känner sig stressade när de måste vittna mer än en gång och inför flera olika personer. Det bör vara möjligt att spela in en huvudintervju med barnet och utgå från denna i utredningen. Ett videospelat vittnesmål bör kunna användas i stället för att höra vittnet i domstol, men detta är i regel endast möjligt om den tilltalade och dennes advokat har fått möjlighet att ställa frågor under inspelningen.
- ✓ **Begränsa antalet personer som finns närvarande.** Barn föredrar i regel att så få personer som möjligt ska närvara under förhöret och vill informeras om vilken roll de närvarande har. Allmänheten bör inte få vara närvarande när barn hörs i domstol.
- ✓ **Minska förfarandenas längd.** Barn uppger ofta att förfarandena tar lång tid. De är kritiska mot dröjsmålen mellan de förhör som görs i olika skeden av förfarandet och de många – ofta upprepade – utfrågningar och förhör som de måste delta i med olika personer. Många barn uppger även att förhören i sig är för långa, vilket ofta delvis beror på den långa väntetiden innan de får vittna.
- ✓ **Undvika kontakt med den tilltalade och familjen.** Detta bör inte bara respekteras i rättsalen under förhöret, utan även i domstolsbyggnadens korridorer, väntsalor och toaletter.
- ✓ **Rådfråga barnet om valet av rättssäkerhetsgarantier.** För vissa barn som är involverade i straffrättsliga förfaranden är det mycket viktigt att kunna fatta ett väl underbyggt beslut om de rättssäkerhetsgarantier som finns till förfogande, medvetna om vilka konsekvenser det kan få om de väljer en viss åtgärd i stället för en annan, till exempel videolänk i stället för skärm för att barnet och den tilltalade inte ska se varandra.
- ✓ **Be barnet att välja** om förhöret ska ledas av en man eller en kvinna, om detta är möjligt.
- ✓ **Fråga barnet om och när en förtroendeperson** kommer att vara med dem under förhöret. Detta kan vara en stödperson, till exempel en socialarbetare

eller en person som barnet har förtroende för, såsom en förälder, fosterförälder eller vårdnadshavare.

- √ **Genomföra förhöret på en barnvänlig plats.** Barn tycker ofta att domstolar och andra officiella miljöer är läskiga och skrämmande och associerar dem med kriminalitet. De föredrar därför att förhöret äger rum utanför domstolsmiljön eller i barnanpassade förhørsrum vid domstolen – förutsatt att de upplever att de personer som håller i dem är vänligt inställda.
- √ **Säkerställa att barnet har juridiskt bistånd och ombud.** De barn som FRA har intervjuat anger sällan att de får juridiskt stöd. Vissa barn betraktar inte advokater eller juridiska rådgivare som stödpersoner eftersom de anser att de inte blir informerade om förfarandena. Yrkesgrupper som FRA intervjuat tar upp en rad problem när det gäller tillgången till rättshjälp, däribland bristen på riktlinjer för hur man begär kostnadsfritt juridiskt bistånd, utbildningen av och tillgången till specialiserade barnadvokater och utseendet av rättsliga ombud i rätt tid och på ett systematiskt sätt.
- √ **Säkerställa att barnet är välinformerat.** För barn är det mycket viktigt med information. De barn som FRA intervjuat klagar ofta på att de inte får någon uppdatering eller information om hur ärendet utvecklas under förfarandena – till exempel om var den tilltalade befinner sig i straffrättsliga förfaranden. Barn anser att de bör få information i tillräckligt god tid för att kunna förbereda sig för förhöret och därefter regelbundet genom hela processen. De vill också få information, inom en rimlig tid, om eventuella väntetider före förhöret, förfarandets längd samt domen och konsekvenserna av denna. Berörda yrkesgrupper bör informera barnen på ett språk som de förstår och tillhandahålla tolkning om så behövs.
- √ **Undvika situationer som är skrämmande för barnet.** Många av de barn som FRA intervjuat uppger att de på grund av otillräckliga rättssäkerhetsgarantier har stött på de tilltalade. Sådana oönskade möten med tilltalade och släktingar – som ofta sker före eller efter förhören – är det som inger mest rädsla hos barn. Barns känsla av trygghet undergrävs dessutom om det saknas separata ingångar och/eller av undermåliga säkerhetsåtgärder vid domstolen, till exempel säkerställande av att parterna inte anländer till och lämnar domstolen samtidigt så att barnen inte träffar de tilltalade. Barn blir också rädda om berörda yrkesgrupper uppträder på ett olämpligt sätt, av skrämmande miljöer och av bristande sekretess genom att information lämnas ut utan deras samtycke. Barn känner ibland så stor oro över förfarandena att de bara vill att de ska vara över, trots att detta inte ligger i deras intresse. Berörda yrkesgrupper måste förhindra detta.

- ✓ **Säkerställa skydd av personlig integritet och personuppgifter.** Barn som FRA intervjuat anger att bristande sekretess och dataskydd gör att de känner sig rädda och stressade. De är rädda för att allmänheten ska få tillgång till uppgifterna i ärendena och förfarandena. Barnen uppger att de blir oroliga om personer i deras omgivning känner till vilken roll de har i förfarandena, deras familjesituation eller domstolens beslut. Ibland uppger barn även att de blir mobbade eller stigmatiserade av andra barn eller i sina samhällen på grund av information som avslöjats av lärare, föräldrar, släktingar, berörda yrkesgrupper eller via medier.

Checklistor för personer som arbetar inom rättsväsendet

Baserat på uttömmande forskning som gjorts bland berörda yrkesgrupper och barn som varit involverade i rättsliga förfaranden har FRA tagit fram en praktisk checklista för de berörda yrkesgrupperna. Checklistan innehåller en rad åtgärder som måste vidtas för att de rättsliga förfarandena ska vara barnanpassade.

För mer information, se FRA (2017), Ett barnvänligt rättsväsende – checklista för yrkesverksamma.

Åtgärd 9: Fastställa och genomföra varaktiga lösningar

Efter den bedömning av barnets bästa som beskrivs i åtgärd 4 bör myndigheterna kunna föreslå och genomföra en hållbar och varaktig lösning för barnet i fråga. I regel finns tre möjliga varaktiga lösningar för barn som står utan föräldraomsorg och är i behov av skydd i ett annat EU-land än det egna, däribland barn som fallit offer för människohandel:

1. Barnet skickas tillbaka till det EU-land där det har sin hemvist.
2. Barnet integreras i det EU-land där det befinner sig.
3. Barnet överförs till ett tredjeland (inom eller utanför EU).

I EU-rätten finns endast en uttrycklig skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att finna en varaktig lösning och detta endast i fråga om barn som fallit offer för människohandel. I artikel 16.2 i [direktivet mot människohandel](#) betonas det att en sådan varaktig lösning måste baseras på en individuell bedömning av barnets bästa.

Kommittén för barnets rättigheter rekommenderar i sin [allmänna kommentar nr 14 om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet](#) (punkt 97) att varje beslut som rör ett barn måste vara motiverat, berättigat och förklarat. Beslutet om varaktig lösning bör därmed vara formellt och skriftligt, och kopior av beslutet ska ges till barnet, den tillfälliga förmyndaren, personer med föräldrans ansvar (där så är lämpligt) och centralmyndigheterna (om de har varit involverade i ärendet). Ett formellt beslut minskar risken för att barnet återigen utsätts för utnyttjande eller människohandel och säkerställer en bättre övervakning av barnets situation. Beslutet ska innehålla en juridisk motivering och mekanismer för överklagande (punkt 98). Barnet och förmyndaren, såsom andra berörda parter som personer med föräldrans ansvar, bör ha rätt att begära en omprövning av eller överklaga beslutet. Om en varaktig lösning inte har kunnat fastställas inom rimlig tid bör ärendet tas upp på nytt och en ny varaktig lösning fastställas för barnet.

EU-länderna bör fastställa vilken myndighet i respektive land som tillsammans med barnskyddsmyndigheterna ska enas om en varaktig lösning. I vissa fall kan en behörig myndighet som har jurisdiktion enligt [Bryssel IIa-förordningen](#) fatta det slutgiltiga beslutet, men beroende på omständigheterna i fallet kan det ibland krävas att en domstol deltar i detta. En överföring av jurisdiktion enligt artikel 15 i [Bryssel IIa-förordningen](#) eller artikel 8 eller 9 i [Haagkonventionen från 1996](#) kan krävas om den föreslagna lösningen, som berörda parter i EU-landet enats om, är att överföra barnet till ett tredjeland eller integrera barnet i det EU-land där barnet befinner sig och inte att överföra barnet till det (tidigare) hemvistland som normalt har behörighet.

Här anges vissa vanliga faktorer som måste beaktas vid genomförandet av en varaktig lösning:

- **Barnets samtycke:** Alla varaktiga lösningar bör helst genomföras med barnets samtycke. Ett barn som starkt motsätter sig det föreslagna beslutet kommer inte att samarbeta för att beslutet ska falla väl ut och kan utsättas för andra risker eller avvika från myndigheternas vård. Kompetent personal bör ledsaga barnet i processen, förklara skälen till att beslutet fattats och ta reda på varför barnet motsätter sig det. Barnet bör varken tvingas att stanna i värdlandet eller att återvända till hemvistlandet eller till ett tredjeland. Den allmänna regeln i [direktivet om fri rörlighet](#) är att barn från EU inte får utvisas från ett EU-land, utom om detta är nödvändigt för barnets bästa (artikel 28.3) eller beslutet grundar sig på tvingande hänsyn till allmän säkerhet.
- **Könsrelaterade aspekter:** Vid alla åtgärder som vidtas för att genomföra varaktiga lösningar bör hänsyn tas till pojkars och flickors olika behov och den form

av utnyttjande som de har utsatts för. Detta kan till exempel påverka valet av boende, vilken typ av återintegreringsstöd eller hjälp som ska ges eller huruvida en man eller en kvinna ska eskortera barnet vid resa.

- **Omvårdnadslösningar:** Man bör i det längsta försöka överlämna ett barn som står utan föräldraomsorg till dess föräldrar, såvida det inte är bäst för barnet att vara fortsatt skilt från dessa. Myndigheterna bör bedöma föräldrarnas förmåga att förvissa sig om att de inte kommer att utsätta barnet för risk och säkerställa att ingen av föräldrarna varit involverade i människohandeln eller utnyttjandet av barnet. När barnet inte kan återlämnas till familjen måste alternativa omvårdnadslösningar fastställas, företrädesvis i familjeliknande miljöer som fosterfamiljer. Mindre vård- och omsorgsboenden kan vara en tillfällig åtgärd. Enligt artikel 20.3 i [konventionen om barnets rättigheter](#) ska vederbörlig hänsyn tas till "barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund" när alternativa omvårdnadslösningar övervägs.
- **Personlig plan:** Oavsett i vilket EU-land barnet bosätter sig bör han eller hon få hjälp baserat på en individuell behovsprövning samt integreringsstöd. En personlig plan bör upprättas för varje barn för att främja barnets sociala integration. Barnet kan behöva stöd i form av medicinsk vård, försäkring, psykologiskt stöd, juridiskt bistånd, inkomstgenererande projekt eller stöd med att återintegreras i skolsystemet (privatundervisning, transportavgifter och skolmaterial).
- **Resehandlingar:** Barn bör ges nödvändiga resehandlingar och uppehållstillstånd för att kunna resa till och/eller bosätta sig i EU-landet i fråga.
- **Förmyndarskap:** Förmyndaren bör fortsätta representera barnet till dess att barnet återförenas med de personer som innehar föräldraansvaret eller till dess att en ny förmyndare utses. Förmyndaren kan då samordna fullgörandet av ansvaret och överlämna sitt ansvar via centralmyndigheterna.
- **Stöd till familjen:** Vilken varaktig lösning som fastställs beror på familjesituationen och på huruvida familjen kan och vill ta hand om barnet. Det kan finnas fall där familjen endast klarar detta om den får ett visst extra stöd, till exempel barnomsorg, sociala förmåner eller inkomstgenererande familjeprojekt.
- **Övervakning:** Socialtjänsten bör i samarbete med andra organ, till exempel icke-statliga organisationer, övervaka barnets levnadsvillkor efter att barnet återförenats med familjen och/eller placerats i boenden för alternativ omvårdnad. Socialskyddsåtgärder kan behöva vidtas för barn som blir myndiga. Den personliga planen bör även innehålla viss grundläggande information om hur genomförandet av planen kommer att övervakas.

→ Se även [åtgärd 10](#): Övervaka barnets välbefinnande och ge mer information om själva övervakningen.

Överföring till det EU-land där barnet har sin hemvist

Överföring av barnet till hemvistlandet bör inte ske automatiskt. Det bör endast ske om det baseras på en bedömning av barnets bästa (artikel 3 i [konventionen om barnets rättigheter](#)). Barnet måste skyddas från framtida övergrepp eller människohandel, och det måste även säkerställas att myndigheternas insatser är effektiva och hållbara.

I artikel 16 i [Europarådets konvention om bekämpande av människohandel](#) anges en rad aspekter som ska beaktas vid återsändanden, däribland att brottsoffer som är barn inte ska "återsändas till en stat om en risk- och säkerhetsbedömning tyder på att ett sådant återvändande inte skulle vara bäst för barnet" (artikel 16.7). I [EU:s direktiv mot människohandel](#) behandlas inte frågor som rör överföring till hemvistlandet. I [Bryssel IIa-förordningen](#) fastställs endast sådana förfaranden som ska följas för att säkerställa ett snabbt återlämnande av barnet i fall där barnet har förts bort (framför allt där barnet olovligt förts bort av den ena föräldern).

Utöver de vanligaste punkterna ovan som är viktiga för att genomföra alla slags varaktiga lösningar finns vissa särskilda aspekter som måste beaktas när barnet ska överföras till hemvistlandet.

- **Samordning:** Myndigheterna i båda EU-länderna bör säkerställa att diskussioner förs och överenskommelser nås kring detaljerna kring överföringen och överlämnandet. Det bör till exempel vara klart vilken person som ska eskortera barnet, vem som ska ta emot barnet på flygplatsen, hur både barnet och ledsagaren ska inkvarteras och vilka dokument och handlingar som krävs för det formella överlämnandet av barnet.
- **Förberedelser inför överföringen:** Barnet bör förberedas på att återvända till hemvistlandet. Barnet bör bland annat få grundläggande information om själva processen och om hur livet kommer att bli där. Myndigheterna måste säkerställa att det finns tillräckligt med tid för att förbereda överföringen av barnet utan att fördröja processen i onödan.

Beroende på hur länge barnen har vistats i utlandet kan de behöva grundläggande information om den stad som de ska återvända till, skolan och familjesituationen och så vidare. Barnen bör få kontaktuppgifter till organisationer som kan hjälpa dem i det land som de överförs till. Barnen kan dessutom behöva ett visst

psykosocialt stöd, däribland hjälp med att återintegreras i familjen. På samma sätt bör myndigheterna också ge nödvändig information om barnet till föräldrarna eller andra familjemedlemmar som kommer att ta hand om detta. Myndigheterna bör också ge föräldrarna stöd för att ta hand om barnet, med tanke på det trauma som barnet kan ha upplevt.

- **Överföringskostnader:** Det bör finnas tydliga förfaranden för hur transportkostnaderna ska täckas. Resekostnaderna kan finansieras av familjen helt och hållet eller med ekonomiskt stöd från offentliga myndigheter eller av konsulatet. Kostnaderna kan innefatta flyg-, tåg- eller bussbiljetter, färdkost och eventuellt boende för barnet och ledsagaren.
- **Reseeskort:** En förmyndare eller socialarbetare som barnet är bekant med bör följa med barnet när barnet ska överföras, oavsett vilket transportsätt som väljs.
- **Säkerhet under överföringen:** Åtgärder bör vidtas för att barnet inte ska försvinna under resan, vare sig frivilligt eller under tvång från människohandlars sida. Ledsagaren ansvarar för barnets säkerhet och får inte under några omständigheter lämna barnet förrän det har överlämnats till ansvarig person i hemvistlandet.
- **Ankomst:** Vid ankomsten bör barnet helst tas emot av en socialarbetare eller av föräldrarna om detta är förenligt med barnets bästa. Ledsagaren och barnet bör fysiskt träffa de personer som tar emot barnet, och ledsagaren bör överlämna ansvaret för barnet samt barnets personakter.
- **Omvårdnadslösningar:** Om föräldrarna och andra familjemedlemmar inte kan ta hand om barnet bör barnet inte överföras förrän en säker lösning har funnits i fråga om omsorgs- och vårdnadsansvar.
- **Återvändandeprogram:** Man bör göra allt för att försöka integrera barnet i tillgängliga återvändandeprogram, till exempel IOM:s eller andra organisationers program. IOM ger stöd vid återvändanden av barn och kan eventuellt även ge stöd till familjer genom inkomstgenererande projekt.

Integrera barnet i det EU-land där barnet befinner sig

I vissa fall kan myndigheterna, utifrån en bedömning av barnets bästa, besluta att integrera barnet i det EU-land där det påträffades. Myndigheterna i det EU-land där barnet påträffades och i hemvistlandet bör samarbeta vid bedömningen och beslutsfattandet.

Om ingen i hemvistlandet begär att barnet ska skickas tillbaka kan det EU-land som barnet befinner sig i vidta interimistiska åtgärder för att skydda barnet (artikel 20

i [Bryssel IIa-förordningen](#)) och förlänga dessa åtgärder till dess att detta EU-land har blivit barnets nya hemvistland. Om talan inte tidigare har väckts vid en domstol i barnets tidigare hemvistland har det nya hemvistlandet egen behörighet enligt artikel 8 i [Bryssel IIa-förordningen](#) och behöver inte begära överföring i enlighet med artikel 15 i [Bryssel IIa-förordningen](#).

→ För mer information om behörighet, se även [åtgärd 7](#).

Beslutet att placera barnet i det EU-land som barnet befinner sig i kan också vara tillfälligt, till exempel om någon familjeåterförening ännu inte är möjlig i hemvistlandet och om inga lämpliga omsorgslösningar har fastställts. Enligt artikel 56 i [Bryssel IIa-förordningen](#) får myndigheterna i hemvistlandet tillfälligt placera ett barn i ett annat EU-land med det landets godkännande. Artikel 56 om tillfällig placering i ett annat EU-land kan tillämpas för att testa en eventuell varaktig lösning. Om en domstol med behörighet i ärendet tror, men inte är säker på, att det vore bättre för barnet att placeras i ett annat EU-land kan domstolen tillämpa artikel 56 för att genomföra en tillfällig placering. Utfallet och barnets välbefinnande bör övervakas under den tillfälliga placeringen. Om placeringen är framgångsrik och av hänsyn till barnets bästa bör omvandlas till en varaktig lösning innan det land som barnet placerats i har blivit barnets nya hemvistland, kan domstolen överföra behörigheten till behörig domstol i det EU-land där barnet placerades tillfälligt.

Behörigheten för nya beslut innehas automatiskt av barnets nya hemvistland i EU. Om det EU-land i vilken barnet tidigare befann sig har fattat konkreta beslut gäller dessa till dess att någon av de båda berörda EU-länderna upphäver dem eller till dess att det nya hemvistlandet ändrar dem. De kommer att gälla i det EU-landet på de villkor som fastställs i den nationella lagstiftningen, i enlighet med artiklarna 15.3 och 17 i [Haagkonventionen från 1996](#).

Alla ovannämnda allmänna aspekter av varaktiga lösningar är relevanta när barnet stannar kvar i det EU-land där det upptäcktes: barnet bör samtycka till lösningen, en personlig plan bör upprättas och placering av barnet på en institution bör i det längsta undvikas som omvårdnadslösning, utan barnet bör i stället placeras i fosterfamilj eller familjeliknande miljöer och så vidare. Adoption är i regel inget lämpligt alternativ för ett barn som har utsatts för människohandel. Innan adoption kan övervägas bör alla möjligheter till återförening med föräldrar och mer avlägsna släktingar ha uttömts.

När ett barn stannar kvar i det land där barnet finns fysiskt närvarande bör det åtnjuta alla de rättigheter som anges i [konventionen om barnets rättigheter](#), däribland rätten

till utbildning, sysselsättning samt hälso- och sjukvård, precis som andra barn som är medborgare i landet. Förmyndaren bör ansvara för barnet till dess att lämplig domstol har utsett en permanent rättslig förmyndare för barnet. Myndigheterna bör också säkerställa att barnet får alla de handlingar som krävs enligt nationell rätt för att barnet ska ha sin lagliga hemvist i EU-landet i fråga.

Beslutet att barnet bör stanna kvar i det EU-land där det finns fysiskt närvarande bör aldrig påskyndas, till exempel eftersom myndigheterna vill fortsätta lagföringen av brottet. EU har tillräckligt med andra mekanismer för rättsligt samarbete mellan EU-länderna.

→ Se även [åtgärd 7: Fastställa jurisdiktion och upprätta transnationellt samarbete](#).

Överföra barnet till ett tredjeland

Överföring till ett tredjeland kan innebära överföring till ett annat EU-land eller, mindre ofta, till ett land utanför EU. Vid överföringar till ett tredjeland utanför EU tillämpas [Haagkonventionen från 1996](#) om det tredjelandet är part i denna.

Lösningen att överföra barnet till ett tredjeland kan vara motiverad om det finns starka säkerhetshänsyn (t.ex. om ett barn omfattas av vittnesskydd) eller om det är förenligt med barnets bästa att barnet återförenas med familjen och barnet för närvarande bor i det tredjelandet. Huruvida föräldrarna bor i ett annat EU-land är en av de faktorer som avgör om det finns en "särskild anknytning" och därmed möjliggör överföring av behörighet i enlighet med artikel 15 i [Bryssel IIa-förordningen](#).

Alla ovannämnda allmänna hänsyn för varaktiga lösningar gäller när barnet överförs till ett annat EU-land eller ett tredjeland. Gäller gör även de särskilda punkter som angetts, till exempel researrangemang, ledsagare, säkerhet under resan, överlämning, personlig plan och uppehållstillstånd.

Om det tredjelandet är ett EU-land kan dess centralmyndighet få spåra familjen enligt [Bryssel IIa-förordningen](#), om så begärs. Om landet inte är ett EU-land men är part i [Haagkonventionen från 1996](#) får landet spåra familjen enligt denna. International Social Service (ISS), Internationella rödakorskommittén (ICRC) eller de konsulära myndigheterna kan också hjälpa till med detta.

Åtgärd 10: Kontrollera barnets välbefinnande

Övervakning är viktigt för att säkerställa barnets välbefinnande, bedöma de åtgärder som vidtagits samt anpassa eller ändra dem när så krävs. Barnskyddsmyndigheterna bör, i samarbete med relevanta organ som icke-statliga organisationer eller brottsbekämpande myndigheter, övervaka barnets situation efter att en viss varaktig lösning har genomförts. Målet med att övervaka resultatet av familjeåterförening eller placering i boenden för alternativt omvårdnad i det EU-land där barnet befinner sig, i barnets hemvistland eller i ett tredjeland bör vara att se till att barnet återanpassas på ett bra sätt och inte riskerar att bli offer på nytt.

Med tanke på ärendenas transnationella karaktär och de behörighetsproblem som kan uppstå bör myndigheter från alla berörda EU-länder enas om vem som ska övervaka ett visst ärende, hur, när och hur länge.

Övervakningssystem

När en varaktig lösning genomförs finns två övervakningstyper:

1. **Övervakning som genomförs av myndigheterna i det land där barnet befinner sig:** Här följs liknande förfaranden som vid övervakning av barnskyddsärenden i nationella sammanhang, där man kontrollerar familjesituationen, barnets integrering i skolan och samhället, det allmänna välbefinnandet och så vidare. Nedan anges några särskilda aspekter.
2. **Övervakning genomförd av de myndigheter som överfört barnet och som begär information om barnets situation:** De EU-länder som upptäckte barnet på sitt territorium, gjorde en bedömning av barnets bästa och fastställde den varaktiga lösningen tillsammans med det andra berörda EU-landet bör ha rätt att få information om barnets situation och integrering, åtminstone under en viss tid. Detta skulle dessutom göra det lättare för EU-landet att bedöma hur effektiv insatsen varit och, där så krävs, ändra sina åtgärder i framtida ärenden. Vissa EU-länder har enats om ett övervaknings- och rapporteringssystem och får exempelvis en rapport sex månader efter den faktiska överföringen av barnet. När sådan bilateral praxis saknas är det den allmänna dataskyddsförordningen och relevant nationell rätt i det EU-land som barnet för närvarande bor i som avgör vilken information som får ges till det andra EU-landet och på vilka villkor.

Ett ärende måste framför allt övervakas och följas upp när behörigheten inte innehas av det EU-land som barnet befinner sig i. Så kan vara fallet om en tillfällig placeringsåtgärd har vidtagits enligt artikel 56 i [Bryssel IIa-förordningen](#) och barnet fortfarande

har en så nära anknytning till det utplacerande EU-landet att barnets hemvist fortfarande är där. I ett sådant fall kan värdlandets myndigheter ha bättre förutsättningar att övervaka ärendet, även om myndigheterna i barnets hemvistland fortfarande har behörighet. Om behörigheten överförs genom tillämpning av artikel 15 i [Bryssel IIa-förordningen](#) har den tidigare behöriga domstolen inte längre någon befogenhet att begära information om ärendet och övervaka barnets välbefinnande.

Bland annat måste följande aspekter beaktas när barnets situation övervakas:

- **Informationskällor:** Den främsta informationskällan bör vara barnet. Familjen, förmyndaren eller vårdgivarna bör också rådfrågas. Myndigheterna kan göra anmälda och oanmälda besök hos barnets familj, fosterfamilj eller mer avlägsna släktingar eller vid det lämpliga vård- och omsorgsboendet. De kan använda diskussioner som underlag för att bedöma genomförandet av den personliga planen och de tjänster som tillhandahålls.
- **Berörda yrkesgrupper:** Huvudansvaret bör innehas av barnskyddsmyndigheterna eller socialtjänsten, helst de socialarbetare som har hand om ärendet. Det kan dock vara nödvändigt att involvera brottsbekämpande myndigheter om problem gällande säkerheten uppstår. De centralmyndigheter som utsetts enligt [Bryssel IIa-förordningen](#) kan ansvara för att översända informationen till det andra EU-landet, där så begärs.
- **Klagomålsmekanismer:** Barnet och föräldrarna eller förmyndaren bör ha tillgång till en klagomålsmekanism om barnet inte får tillräckligt eller lämpligt stöd. Klagomålsmekanismen bör vara barnanpassad.
- **Sekretess:** Övervakning får inte ske på bekostnad av barnets och familjens rätt till privat- och familjeliv. De inblandade bör dessutom fortsätta iaktta sekretess. De övervakande myndigheterna bör vara uppmärksamma på risken att barnoffer stigmatiseras i samhället och därför hålla en låg profil vid besök (till exempel genom att inte besöka barnets skola i polisbil eller tillsammans med uniformerade poliser).
- **Barn som blir myndiga:** När barnet fyller 18 år kan det gå miste om vissa rättigheter. Åtgärder bör vidtas för att säkerställa att barnet är oberoende och redo för vuxenlivet och att det får hjälp under denna övergång. Myndigheterna kan, beroende på fallet i fråga, överväga att förlänga vissa skyddsåtgärder för barn som inte kan återintegreras i sina familjer (t.ex. genom att förlänga socialtjänstens stöd till dess att personen har fyllt 21 år, om detta är möjligt enligt nationell rätt). När barnet har uppnått vuxen ålder har det fortfarande rätt till en rad

skyddsåtgärder, enligt direktivet om brottsoffers rättigheter och EU:s direktiv mot människohandel eller nationella lagar om brottsofferskydd.

- **Anpassning av den personliga planen:** Övervakningen bör ske utifrån den personliga plan som överenskommits vid integreringsfasens början. Vid övervakningen bör man undersöka huruvida alla överenskomna åtgärder har genomförts och om den personliga planen bör uppdateras.
- **Anpassning av övervakningsplanen:** Utifrån det som framkommer vid övervakningen kan det vara nödvändigt att förlänga uppföljningsåtgärderna, ändra besökens frekvens eller göra ändringar i den rapport som skickas till de andra EU-länderna via centralmyndigheterna.

Bilaga 1: Rättsliga hänvisningar

EU-instrument	
EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna	Utkast till Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EGT C 364, 18.12.2000, vol. 43).
EU:s direktiv mot människohandel (2011/36/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF (EUT L 101, 15.4.2011, s. 1).
Rådets direktiv (2004/81/EG)	Rådets direktiv 2004/81/EG av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna (EUT L 261, 6.8.2004, s. 19).
Direktivet om brottsoffers rättigheter (2012/29/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF (EUT L 315, 14.11.2012, s. 57).
Direktivet om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn och sexuell exploatering av barn (2011/93/EU)	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF (EUT L 335, 17.12.2011, s. 1).
Bryssel IIa-förordningen (förordning (EG) nr 2201/2003)	Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000, ändrad genom rådets förordning (EG) nr 2116/2004 av den 2 december 2004 med avseende på fördrag med Heliga stolen (EUT L 367, 14.12.2004, s. 1).

<p>Direktivet om fri rörlighet (2004/38/EG)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, 30.4.2004, s. 77).</p>
<p>Direktiv om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden (2016/800/EU)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/800 av den 11 maj 2016 om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden (EUT L 132, 21.5.2016, s. 1).</p>
<p>Kodexen om Schengengränserna (förordning (EU) 2016/399)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/399 av den 9 mars 2016 om en unionskodex om gränspassage för personer (kodex om Schengengränserna) (EUT L 77, 23.3.2016, s. 1).</p>
<p>Schengens informationssystem (förordning (EU) 2018/1862)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1862 av den 28 november 2018 om inrättande, drift och användning av Schengens informationssystem (SIS) på området polissamarbete och straffrättsligt samarbete, om ändring och upphävande av rådets beslut 2007/533/RIF och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1986/2006 och kommissionens beslut 2010/261/EU (EUT L 312, 7.12.2018, s. 56).</p>
<p>Återvändandedirektivet (direktiv 2008/115/EG)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna (EUT L 348, 24.12.2008, s. 98).</p>
<p>Direktivet om sanktioner mot arbetsgivare (direktiv 2009/52/EG)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/52/EG av den 18 juni 2009 om minimistandarder för sanktioner och åtgärder mot arbetsgivare för tredjelandsmedborgare som vistas olagligt (EUT L 168, 30.6.2009, s. 24).</p>
<p>Dublinförordningen (förordning (EU) nr 604/2013)</p>	<p>Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat (EUT L 180, 29.6.2013, s. 31).</p>

Rådets beslut 2001/470/EG om det europeiska rättsliga nätverket	Rådets beslut 2001/470/EG av den 28 maj 2001 om inrättande av ett europeiskt rättsligt nätverk på privaträttens område (EGT L 174, 27.6.2001, s. 25).
Rådets förordning (EG) nr 1206/2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur	Rådets förordning (EG) nr 1206/2001 av den 28 maj 2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur (EGT L 174, 27.6.2001, s. 1).
Avtal som EU ingått	
EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål	Rådets akt av den 29 maj 2000 om att i enlighet med artikel 34 i fördraget om Europeiska unionen upprätta konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater (EGT C 197, 12.7.2000, s. 1).
EES-avtalet	Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EGT L 1, 3.1.1994, s. 3).
Avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiz	Avtal mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å andra sidan om fri rörlighet för personer, Luxemburg den 21 juni 1999 (EGT L 114, 30.4.2002, s. 6).
Konventionen om tillämpning av 1985 års Schengenavtal	Konvention om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985 mellan regeringarna i Beneluxstaterna, Förbundsrepubliken Tyskland och Franska republiken om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna, den 19 juni 1990 (EGT L 239, 22.9.2000, s. 19).
Internationella instrument	
FN:s konvention om barnets rättigheter	FN:s konvention om barnets rättigheter, Förenta nationerna, New York den 20 november 1989, fördragsserien, vol. 1577.
FN:s konvention om barnets rättigheter, fakultativt protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi	Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi, den 25 maj 2000, fördragsserien, vol. 2171.
Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen)	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Rom, 1950.
Europarådets konvention om bekämpande av människohandel	Europarådets konvention om bekämpande av människohandel, Warszawa, 2005.
Haagkonventionen från 1996	Konventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn.

1980 års Haagkonvention om bortförande av barn	Konvention av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn
Icke-bindande rättsliga källor	
Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 6	Förenta nationerna, Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 6, Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet (General Comment No 6, Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin), den 1 september 2005, CRC/GC/2005/6.
Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 12	Förenta nationerna, Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12, Barnets rätt att bli hörd (General Comment No 12, The right of the child to be heard), den 1 juli 2009, CRC/C/GC/12.
Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 13	Förenta nationerna, Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13, Barnets rätt till frihet från alla former av våld (General Comment No 13, The right of the child to freedom from all forms of violence), den 18 april 2011, CRC/C/GC/13.
Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 14	Förenta nationerna, Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet (General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration), den 29 maj 2013, CRC/C/GC/14.
Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 15	Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 15 om barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa (General Comment No. 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health), den 17 april 2013, CRC/C/GC/15.
FN:s generalförsamling, riktlinjer för alternativ omvårdnad av barn	Förenta nationerna, generalförsamlingens resolution 64/142, Guidelines for the Alternative Care of Children, den 24 februari 2010, A/RES/64/142.
Europarådet, riktlinjer för ett barnvänligt rättsväsende	Riktlinjer från Europarådets ministerkommitté för ett barnvänligt rättsväsende, antagna av Europarådets ministerkommitté den 17 november 2010 vid det 1 098:e mötet mellan ministrarnas ställföreträdare – omarbetning, den 31 maj 2011.
Europarådet, Livsprojekt för ensamkommande barn	Europarådet, ministerkommittén, rekommendation CM/Rec(2007)9 till medlemsstaterna om livsprojekt för ensamkommande barn, den 12 juli 2007.

Bilaga 2: Ett urval av litteratur och rättspraxis

Anti-slavery (2014), *Trafficking for forced criminal activities and begging in Europe*, Anti-Slavery International, <https://www.antislavery.org/european-states-fail-protect-thousands-people-trafficked-forced-crime/>

Beth Hurley, Mandy John-Baptiste och Swati Pande, National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) (2015), *Free to move, invisible to care*, London, <https://library.nspcc.org.uk/HeritageScripts/Hapi.dll/search2?CookieCheck=43536.4907562384&searchTermo=C5717>

CBSS (Östersjöstaternas råd) (2011), *Model Memorandum of Understanding (MoU) for law enforcement agencies and specialist service providers working with victims of human trafficking for sexual exploitation in the Baltic Sea Region*, Stockholm, Sverige, aktionsgruppen mot människohandel, CBSS sekretariat, <http://www.cbss.org/safe-secure-region/tfthb/>

CBSS (2015), *Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers*, Stockholm, Sverige, CBSS sekretariat, <http://www.childrenrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

CBSS (2016), *Guidelines promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, Stockholm, Sverige, CBSS sekretariat, https://www.cbss.org/wp-content/uploads/2013/01/Guidelines_-_promoting_the_Human_Rights_and_the_Best_Interest_of_the_Child_in_Transnational_Child_Protection_Cases.pdf

CBSS (2019), *Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard, Professional communication with children at risk of exploitation and trafficking – Experience and lessons learned from the Baltic Sea Region*, Stockholm, Sverige, sekretariatet vid Östersjöstaternas råd, <http://www.childrenrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Child Rights International Network (Crin), *Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe*, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe>

CONNECT (2014), *Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe*; för mer information, se "CONNECT Tools" på webbplatsen CONNECT, <http://www.connectproject.eu/tools.html>

Easo (Europeiska stödkontoret för asylfrågor) (2018), *EASO Training Curriculum*, <https://www.easo.europa.eu/training>

Easo (Europeiska stödkontoret för asylfrågor) (2018), *EASO Practical Guide on age assessment*, andra upplagan, Valletta, Europeiska stödkontoret för asylfrågor, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-practical-guide-age-assessment>

Eige (Europeiska jämställdhetsinstitutet) (2018), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, Vilnius, Europeiska jämställdhetsinstitutet, <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

EU-domstolens dom av den 27 november 2007, C mot Finland, C-435/06.

EU-domstolens dom av den 26 april 2012, Health Service Executive mot S.C. och A.C, C-92/12 PPU.

Eurojust (Europeiska enheten för rättsligt samarbete) (2017), *Praktiska riktlinjer för gemensamma utredningsgrupper*, rådets generalsekretariat, <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/JITs/joint-investigation-teams/Pages/jits-framework.aspx>

Europarådet (2010), *Riktlinjer från Europarådets ministerkommitté för ett barnvänligt rättsväsende*, Strasbourg Cedex, Council of Europe Publishing, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804b2cf3

Europarådet (2018), *Handbook for frontline professionals on how to convey child-friendly information to children in migration*, Strasbourg Cedex, Council of Europe Publishing, <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) (2012), *Pregnancy, childcare and the family: Key issues for Europe's response to drugs*, ECNN, http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children_en

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) (2017), *Health and social responses to drug problems: A European guide*, ECNN, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/health-and-social-responses-to-drug-problems-a-european-guide>

Europeiska kommissionen (2012), *Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012–2016*, COM(2012) 286 final, Bryssel, den 19 juni 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=CELEX:52012DCo286>

Europeiska kommissionen (2013), *EU-rättigheter för offer för människohandel*, Luxemburg, Publikationsbyrån, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/eu-rights-victims-trafficking-now-available-all-european-languages_en

Europeiska kommissionen (2013), *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings*, Luxemburg, Publikationsbyrån, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-identification-victims_en

Europeiska kommissionen (2015), *Coordination and cooperation in integrated child protection systems*, diskussionsunderlag vid det nionde europeiska forumet för barnets rättigheter, den 30 april 2015, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-protection-systems_en

Europeiska kommissionen (2015), *Study on high-risk groups for trafficking in human beings*, slutgiltig rapport, Luxemburg, Europeiska unionens publikationsbyrå (Publikationsbyrån), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-high-risk-groups-trafficking-human-beings_en

Europeiska kommissionen (2016), *Handbok för tillämpningen av Bryssel IIa-förordningen*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-sv>

Europeiska kommissionen (2017), *Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet – Rapport om uppföljningen av EU:s strategi för utrotande av människohandel och ytterligare konkreta åtgärder*, COM(2017) 728 final, Bryssel, den 4 december 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:52017DC0728>

Europeiska kommissionen (2018), *A Europe that protects: Commission calls for continued action to eradicate trafficking in human beings*, pressmeddelande, Bryssel, den 4 december 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/europe-protects-commission-calls-continued-action-eradicate-trafficking-human-beings_en

Europeiska kommissionen (2018), *Commission Staff working document accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2018) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims* SWD(2018) 473 final, Bryssel, den 3 december 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=SWD:2018:473:FIN>

Europeiska kommissionen (2018), *Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet – Andra rapporten om framsteg i kampen mot människohandel (2018) i enlighet med artikel 20 i direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer*, COM(2018) 777 final, Bryssel, den 3 december 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=COM:2018:0777:FIN>

Europeiska kommissionen (2018), *Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell*, den 4 december 2018, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-concepts-in-a-nutshell_en

Europol (Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning) (2014), *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging*, Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/child-trafficking-for-exploitation-in-forced-criminal-activities-and-forced-begging>

Europol (Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning) (2018), *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU*, situation report, ref.nr 1001370, Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Europol (Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning) (2018), *Internet organised crime threat assessment (IOCTA)*, Haag, Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2018>

Expertgruppen för åtgärder mot människohandel (Greta), *Report on the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/general-reports>

FN:s barnfond (Unicef) (2004), *Let's talk – Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking*, Pristina, Kosovo, Unicef, http://www.childtrafficking.org/cgi-bin/ct/main.sql?ID=1326&file=view_document.sql&TITLE=-1&AUTHOR=-1&THESAURO=-1&ORGANIZATION=-1&TYPE_DOC=-1&TOPIC=-1&GEOG=-1&YEAR=-1&LISTA=No&COUNTRY=-1&FULL_DETAIL=Yes

FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå (UNODC) (2009), *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners*, UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2014), *Certification and accreditation procedures for professionals*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/certification>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2014), *Handbok om europeisk rätt rörande asyl, gränser och invandring*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/sv/publication/2013/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> och <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-children-and-professionals>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2015), *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-care>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2015), *Mapping child protection systems in the EU*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2017), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2017), *Ett barnvänligt rättsväsende – checklista för yrkesverksamma*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/sv/publication/2018/child-friendly-justice-checklist-professionals>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2018), *Handbook on European data protection law – 2018 edition*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-data-protection-law>

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2018), *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide*, Luxemburg, Publikationsbyrån, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/prevent-unlawful-profiling>

Frontex (Europeiska byrån för förvaltningen av det operativa samarbetet vid Europeiska unionens medlemsstaters yttre gränser) (2015), *VEGA – Handbok: Barn på flygplatser – Barn på flykt som utsätts för risk, riktlinjer för gränskontrollpersonal*, Warszawa, Polen, Frontex, <https://euagenda.eu/publications/vega-handbook-children-at-airports>

Haagkonferensen för internationell privaträtt (2005), *Riktlinjer för god praxis under Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, del III – förebyggande åtgärder*, Bristol, Storbritannien, Jordan Publishing, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3639>

Haagkonferensen för internationell privaträtt (2014), *Praktisk handbok om tillämpningen av 1996 års Haagkonvention om skydd av barn*, HCCH Publications, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6096&dtid=3>

Invernizzi Antonella i samarbete med ARSIS (2011), *Vulnerability to exploitation and trafficking of Bulgarian children and adolescents in Greece: A case study of street-based survival strategies in Thessaloniki*, MARIO Project, ARSIS Thessaloniki, <https://resourcecentre.savethechildren.net/publishers/mario-project>

IOM (Internationella organisationen för migration) (2017), *Enhancing the Safety and Sustainability of the Return and Reintegration of Victims of Trafficking*, <https://publications.iom.int/books/enhancing-safety-and-sustainability-return-and-reintegration-victims-trafficking>

IOM (Internationella organisationen för migration) (2017), *IOM, EU Aid Victims of Human Trafficking through New Online Platform*, pressmeddelande, den 4 december 2017, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model---trm_en

ODIHR (OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter) (2014), *Guiding principles on human rights in the return of trafficked persons*, Warszawa, Polen, ODIHR, <https://www.osce.org/odihr/124268>

OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) (2004), *National referral mechanisms – Joining efforts to protect the rights of trafficked persons: a practical handbook*, OSSE, <https://www.osce.org/odihr/13967>

OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) (2013), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*, Wien, Österrike, OSSE: s särskilda representant och samordnare för bekämpande av människohandel, <https://www.osce.org/secretariat/101002>

PROMISE 2 (2017–2019), European Barnahus Movement; för mer information, se <https://www.childrenatrisk.eu/promise/>

Rapport från kommissionen till Europaparlamentet och rådet som bedömer i vilken utsträckning medlemsstaterna vidtagit nödvändiga åtgärder för att uppfylla kraven i direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skydd av dess offer i enlighet med artikel 23.1, COM(2016) 722 final, Bryssel, den 2 december 2016, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/commission-reports-member-states-measures-combat-trafficking-human-beings_en

Save the Children (2016), *Young Invisible Enslaved: The child victims at the heart of trafficking and exploitation in Italy*, Rädda Barnen Italien, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/young-invisible-enslaved-child-victims-heart-trafficking-and-exploitation-italy>

Terre des Hommes (2015), *Entrusted children: A study on the legal requirements and procedures concerning the exit and re-entry of Romanian minors in the context of human trafficking: the role of Public Notaries*, <http://tdh-europe.org/library/entrusted-children/7233>

Unicef (2006), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html>

Unicef, FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) (2014), *Safe and sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, UNHCR, <https://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

Bilaga 3: Kontaktförteckning

Organisation/nätverk	Webbplats
Kontakter på nationell nivå	
Centralmyndigheter som inrättats genom Bryssel IIa-förordningen	E-juridikportalen
Centralmyndigheter som inrättats genom Haagkonventionerna om barn	Kontaktpunkter – Haagkonventionen
Nationella rapportörer eller motsvarande mekanismer inom området för människohandel	Kontaktuppgifter för nationella rapportörer
Plattformen för det civila samhället mot människohandel	Plattformen för det civila samhället
Relevanta EU-organ	
Europol – Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning	Kontaktuppgifter för brottsbekämpande myndigheter
Eurojust – Europeiska unionens byrå för straffrättsligt samarbete	Kontaktuppgifter för berörda yrkesgrupper
Cepol – Europeiska unionens byrå för utbildning av tjänstemän inom brottsbekämpning	CEPOL

Bilaga 4: Översikt över vad ansvariga organ bör göra

Organ	Eventuella åtgärder
Polis	<p>Upptäcka barn som är i behov av skydd</p> <p>Fastställa identiteten</p> <p>Göra en riskbedömning</p> <p>Vidta åtgärder för att skydda barnets säkerhet</p> <p>Utreda ärendet och inleda rättsliga förfaranden</p> <p>Överlämna barnet till barnskyddsmyndigheter, även barn som fallit offer för människohandel</p> <p>Informera barnet</p> <p>Höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter</p>
Gränskontroll-tjänstemän	<p>Upptäcka barn som är i behov av skydd</p> <p>Överlämna barnet till barnskyddsmyndigheter, även barn som fallit offer för människohandel</p> <p>Informera barnet</p> <p>Höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter</p>
Barnskydds-myndighet/soci- altjänst	<p>Upptäcka barn som är i behov av skydd</p> <p>Öppna och bevara en personlig akt</p> <p>Ge omgående stöd och skydd</p> <p>Slussa barn som utsatts för människohandel vidare till ansvarigt organ, däribland till nationella vidarelussningsmekanismer</p> <p>Utse en tillfällig förmyndare</p> <p>Bedöma vad som är bäst för barnet</p> <p>Informera barnet</p> <p>Höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter</p> <p>Spåra familjen och bedöma familjesituationen</p> <p>Övervaka barnets välbefinnande efter att en varaktig lösning genomförts</p>
Förmyndare	<p>Vara barnets huvudsakliga kontaktperson</p> <p>Övervaka barnets välbefinnande</p> <p>Företräda barnet</p> <p>Se till barnets bästa</p> <p>Informera barnet</p> <p>Höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter</p>
Rättsliga myndigheter	<p>Utse en förmyndare och säkerställa att barnet har ett juridiskt ombud</p> <p>Genomföra rättsliga förfaranden (av civil, förvaltningsmässig eller straffrättslig natur)</p> <p>Fastställa behörighet</p> <p>Upprätthålla kontakt med domstolen i den eller de andra EU-länderna</p> <p>Höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter</p>

Organ	Eventuella åtgärder
Centralmyndigheter som utsetts enligt Bryssel IIa-förordningen	Samordna kommunikationen mellan olika EU-länder i enskilda ärenden inom ramen för förordningen när så begärs Fungera som en länk eller underlätta kontakter mellan domstolar Översända begäranden till socialtjänst eller barnskyddsmyndigheter om en social utredning av barnets allmänna situation Informera föräldrarna
Konsulära myndigheter	Hjälpa ett frihetsberövat barn Fungera som en länk mellan EU-länderna Anordna resor Informera barnet Höra barnet och ta hänsyn till dess åsikter

Kontakta EU

Besök

Det finns hundratals Europa direkt-kontor i hela EU. Hitta ditt närmaste kontor:

https://europa.eu/european-union/contact_sv

Telefon eller mejl

Tjänsten Europa direkt svarar på dina frågor om EU. Kontakta tjänsten på något av följande sätt:

- Ring det avgiftsfria telefonnumret 00 800 6 7 8 9 10 11 (en del operatörer kan ta betalt för samtalet).
- Ring telefonnumret +32 22999696.
- Mejla via webbplatsen (https://europa.eu/european-union/contact_sv).

EU-information

På nätet

På webbplatsen Europa finns det information om EU på alla officiella EU-språk (https://europa.eu/european-union/index_sv).

EU-publikationer

Ladda ned eller beställ både gratis och avgiftsbelagda EU-publikationer (<https://op.europa.eu/sv/publications>). Om du behöver flera kopior av en gratispublikation kan du kontakta Europa direkt eller ditt lokala informationskontor (https://europa.eu/european-union/contact_sv).

EU-lagstiftning och andra rättsliga handlingar

Rättsliga handlingar från EU, inklusive all EU-lagstiftning sedan 1952, finns på alla officiella EU-språk på EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>).

Öppna data från EU

På EU:s portal för öppna data (<http://data.europa.eu/euodp/sv>) finns dataserier från EU. Dataserierna får laddas ned och användas fritt för kommersiella och andra ändamål.

Syftet med handboken *Barn utan föräldraomsorg som påträffas i ett annat EU-land än det egna* är att stärka alla relevanta aktörers insatser när det gäller skyddet av barn. Att skydda dessa flickor och pojkar är av största vikt och något som EU-länderna är skyldiga att göra enligt rättsakter på både internationell och europeisk nivå. Handboken fokuserar bland annat på barn som fallit offer för människohandel eller är i riskzonen och förverkligar därmed en av åtgärderna i 2017 års meddelande om ökade insatser på EU-nivå mot människohandel, samt tar hänsyn till konstaterade mönster, bl.a. brottens köns specifika karaktär.

Handboken innehåller 10 åtgärder som ger praktiska förslag på hur barn kan identifieras, slussas vidare och stödjas. Den beskriver utförligt hur principerna om exempelvis barnets rätt att höras kan tillämpas och hur barnets intressen kan tillvaratas i beslut om en varaktig lösning. Handboken innehåller praktisk information för att förbättra samarbetet inom och mellan länder i EU och om det stöd som relevanta EU-organ kan ge, bland annat för att motverka den straffrihet som underblåser människohandel med barn. Handboken kan vara användbar för till exempel brottsbekämpande och rättsliga myndigheter, socialarbetare, hälso- och sjukvårdspersonal, barnskyddstjänstemän, förmyndare, domare, advokater eller de centralmyndigheter som inrättats enligt Bryssel IIa-förordningen, men även för myndigheter som fastställer förfaranden och protokoll. Ett utökat samarbete inom EU och ett synsätt där de grundläggande rättigheterna står i fokus för alla inblandade aktörer stärker skyddet för alla barn som står utan föräldraomsorg, däribland barn som fallit offer för människohandel, och förbättrar det preventiva arbetet.